DISCEPTATIONVM
REVEREN. PATRIS FRATRIS
Ambrosii Catharini Epi Minorien.
AD R.P. ET SACRAE THEOLOGIAE
professorem Fratrem Dominicum Soto
Ordinis prædicatorum super quinque articulis

De Certitudine inhærentis gratiæ.
De Prædestinatione Dei.
De Natura peccati originalis.
De Potentia liberi arb. in statu naturæ lapsæ,
De Desertione ac induratione Dei.
Liber.

Romæ apud Vincentium Valgrisium.
M. D. LI.

DISCEPTATIONVM REVERENDI Patris F. Ambrosij Catharini Episcopi Minoriensis Super quinque articulis; Ad Reuerendum P. et sacræ theologiæ professorem Fratrem Dominicum Soto ordinis prædicatorum

Præfatio.

VAE NAM TENTATIO hæc? Ecce Apologia illa tua, aut uerius inuectiua plena calumnijs aduersum me, secundò ac tertiò, tuo iussu typis excusa, uniuerso orbi obtruditur: Ecce et noua cõmentaria tua in Epistolam ad Romanos, ubi me, etiam citato nomine, in nonnullis articulis de quibus in opusculis nostris disserui, immeritò nec absq; probro notam mihi temeritatis inurens, nostrã doctrinam insectaris. Quid faciam? Tacebo? ut impunè falsò aduersus ueritatem triumpho exultes? An potius ad hæc ingratissima mihi contentionis studia animum applicabo? Certè id postulat causa ueritatis, & eius ueritatis à qua aberrare Theologum, indignum puto: Scire autem illam cunctis ualdè utile censeo ac periucundum. Nam quos in controuersiam adduxti articulos, in ea speculatione uersantur, qua sũmi Dei Patris erga nos prouidentiam, mirifica benignitate dilectione ac sapientia plenam, licet agnoscere, & magno cum gaudio contemplari. Qua notitia, ad roborandam fidem atq; ad excitandam erga illum in nobis charitatem, nescio num quid opportunius homini studioso possit occurrere. Quo circa nõ curabo tuis respõdere calũnijs et maledictis quæ in apologiã tuã amarus et plenus stomacho coniecisti. Hoc .n. iam in Expurga-

tione nostra satis esse factum existimo: ut nunc meritò cõquerar contra te, quòd illam, ut æquum erat, non attexueris apologiæ tuæ, quò ualuisset ab utroq; nostrum instructus lector, hinc indè inspectis collatisq; utriusq; rationibus, rectius de nobis & de rei ueritate proferre iudicium. Illud ergo mihi nunc operæ sumpsi, missa omni alia contentione, eos theologicos retractare articulos, in quibus, magistrali quadam ac tremenda censura, sententiam nostram reprehendis. Tremendã dixi, si illi ueritas scripturarum suffragaretur. At quoniam illi proculdubio aduersatur, securos ab illa nos facis: quod ut spero ipsemet comprobabis. Sunt autem capitales articuli quinq;. De certitudine gratiæ, De prædestinatione, De natura peccati originalis, De potentia liberi arbitrij in statu naturæ lapsæ: Deniq; De desertione ac induratione Dei.

DISCEPTATIO PRIMA DE Certitudine gratiæ.

NTEQVAM huius controuersiæ de certitudine gratiæ neruum attingam; duo mihi præsupponenda sunt. Primum, quòd nostra sententia hac de re cum hæresi & commento lutheranorum è diametro pugnat: quod nec tu negas, & qui post te hunc tractauit articulum Venerabilis Pater ac multæ lectionis Vir Frater Andreas Vega facilè comprobauit, scribens; Nos longo interuallo ab illorum dogmate dissidere. Et uerè longo interuallo. Illi .n. sola fide, & ob hoc solum, quòd ipsi firmiter credunt sibi esse remissa peccata, hanc se habere certitudinem prædicant, ac nihil ad eam conferre uim sacramentorum ac bonorum operum. Nos uerò contra,

Vega li.ix. cap. vii. fol. cxlvii. D.

cum ſanctis doctoribus, imò & tecum, qui aduerſus Lutheranos diſputans, noſtras partes eleganter defendis; hoc prædicamus & dicimus, ſuppoſita fide, per ſacramentorum uirtutem, per pœnitentiæ fructus, per exercitium bonorum operum, & uitæ innocentiam, oriri ac roborari, & clariorem in nobis aſſiduè fieri adeptæ gratiæ certitudinem: & inſuper Spiritum Dei id conteſtari nobis in corde noſtro, quòd filij Dei sumus, & ab eo hanc certam fiduciam aſſequi, ut conclamemus Abba Pater.

Secundò ſuppono, imò ex eo quod iam præſuppoſitum eſt deduco, contra hanc noſtram ſententiam, quæ non noſtra eſt, ſed ſanctorum patrum, nihil pronunciaſſe ſynodum Tridentinam: quod ego in primo meo detexi libello quem ad Præſidentes ipſi Concilio (quorum alter nũc, Déo gratia eſt, ſũmus eſt Pont. Iulius Tertius) *et ad ipſam ſacroſanctam ſynodum deſtinaui: eos alloquens his planè uerbis.*
Addo quòd ſæpius hoc proteſtati eſtis ambo uos Præſidentes, & ſpecialiter in hac controuerſia tum in conuentu patrum, tùm uerò in congregatione theologorum, & ambos audiuimus conteſtantes, non uideri ſibi quæſtionem hanc diſcuſſam ſatis ad deciſionem: Imò ipſamet ſacroſancta ſynodus bis declarauit, huius rei definitionem tunc omittendam eſſe, & in aliud tempus ſeruandam: ſicut in actis poterit apparere. Deniq; ipſemet titulus noni capitis hoc manifeſtat abundè, qui ſic habet. Contra inanem hæreticorum fiduciam.
Hæc ego ibi. Quis autem uerè chriſtianus adeò deſipiat, ut auſit reprehendere eam fiduciam, quæ non in ſola fide innititur, ſed in operibus charitatis & in uirtute ſacramentorum & in teſtimonio Spiritus ſancti? Hanc inquam fiduciam, quis abſq; multa inſcitia & arrogantia poteſt uocare inanem fiduciam hæreticorum? Quam Dilectus ille diſcipulus adeò extollit, ut uocet fiduciam in conſpectu Dei,

non hominum : ne tu humanā posses dicere : quum in conspectu summæ Veritatis nulla alia nisi certa & diuina ueritas comprobetur. At hæreticorum inanem fiduciam in eo capite, ipso titulo indicante, se dānare sancta synodus perspicuè profitetur ; quod tu nulla pars synodi tam audacter inficiaris.

Alia item argumenta ibi & in expurgatione nostra hanc circa rem attexui, quibus quàmlatissimè cōprobatū reliqui, hanc inter catholicos disceptatam controuersiam, non solum non fuisse decisam à sancta synodo ; uerum etiam nec tunc, optimis rationibus, ut Reuerendissimi Legati admonuerunt, decidi quidem potuisse, eò quòd quæstio per se tam implicita ac sinuosa, nostris disputationibus nihilo magis reddita esset clarior, quin potius obscurior. Nam tua inconstantia eò rem deduxisti, ut uix nunc intelligā quis status sit quæstionis, & utrum positioni nostræ aduerseris : ita obscurè ac perplexè semper locutus es, modo aiens, modo negans, ut qui malam causam tuetur, qui ui argumentorum huc illuc fluctuans propellitur. Quam rem dum explico & palam facio, quæso patienter attende.

Primùm cùm in synodo de hac re sermo incidisset, exquiri à theologis cæptum est simpliciter. An homo iustus & Deo dilectus possit quouis modo certus esse suæ sibi inhærentis gratiæ : nec de modo aut genere certitudinis exquirebatur. Et cùm alij simpliciter inficiarentur certitudinem : ex aduerso surrexerunt qui tum scripturarum, tum sanctorum patrum sententijs, ualidè certitudinem comprobarent. Quorum autoritati cùm priores nequirent obsistere, tunc orta est distinctio de certitudine, & cæpistis confiteri, esse quidem nonnullam certitudinem, sed non fidei certitudinem. Sed cùm etiam fidei certitudo patrum testimonijs probaretur, dixistis non esse certitudinem catholicæ fidei, aut tantam quanta est fidei catholicæ : cui

asserto nullus repugnauit. Tu uerò, *quasi nos oppositum defenderemus, id est, fidei catholicæ certitudinem, in libro tuo* De natura & *gratia, quem confestim ut recessimus è* Tridento *publicasti, statum quæstionis aduersum nos proposuisti his uerbis:*

Quæstio ergo est, vtrum valeat homo citra speciale reuelatiõis priuilegium de cõmuni lege habere tantam certitudinem se esse in gratia, quanta est fides catholica.

Et paulo inferius.

Atqui interrogatio solũ fit de certitudine quãta ẽ fidei catholicæ.

Et iterum, tandem statum quæstionis ponens, ais:

Sola ergo constituitur quæstio de certitudine fidei catholicæ, illiusue simili.

Hæc tu ferè in initio decimi capitis libri tertij. Et *postea specialiter in catholicos disputans, & iterum statum quæstionis præfigens, in hunc modum, capite undecimo, scripsisti.*

Contra quos (nimirum catholicos) statuitur hæc conclusio. Quamuis possit homo in hac vita ꝑgrandes habere cõiecturas status sui in conspectu Dei, vt capite ꝑcedenti dicere cœpimus, & paulo post amplius explicabimus: nemo tamen, præter speciale reuelationis priuilegium, potest tantam obtinere certitudinem legitimæ suæ actionis, qua cooperatur mouenti Deo, aut legitimæ receptionis sacramenti, vt æquo assensu iudicet se esse in gratia, illi quo christianus assentitur articulis fidei.

Hæc tu Soto in catholicos, tam securè eorum sententiam recitans, quorum tamen disputationibus te non interfuisse, ipsemet confiteris in apologia. Quamobrem ego in eodem libello hanc iniuriam expostulans, quòd gratis catholicos infamaueris, illud eos statuens defendisse, quod ab eorum mente ac sermone longè distabat, meam sententiam quam in sancta Synodo de scriptis recitaram, recensui: ubi ne quis perperam nostrum sensum acciperet, declaraui, nos non catholicæ fidei certitudinem, sed particularis fidei asserere: quam non Sic testatur & Vega li.ix.ca.vii. fol.c xlvii.

esse tantam quanta est de articulis fidei, sane confessus sum. Quin et tu ipse parum tecum constans, in principio tuæ disputationis id proponens quod nos defendimus, uerius expressis his uerbis.

De natura & gratia. li.iii. ca.x. Subsequitur ergo iuxta præfatam in fronte diuisionem, vt in hac secunda parte de certitudine gratiæ dicere prosequamur. De quo quidem articulo, non solum cum Lutheranis, sed cum nonnullis catholicis, certamen nobis existit. Sane a quibus magnum nobis fuit negotium exhibitum, contendentibus, posse, debereq; sustineri, quod in aliquot casibus potest homo, certitudinem, etiam fidei, habere suæ cum Deo gratiæ & amicitiæ.

En ut planè ais, nos defendisse certitudinem fidei, non autem certitudinem catholicæ fidei. Cur ergo illud de tuo adiungis, catholicæ fidei certitudinem, aut tantam quanta est fidei catholicæ? Nunquid hoc est bona fide disputare, illud statuere à nobis dici quod expressim negamus? Dicimus enim fidei certitudinem, & expressim negamus certitudinem fidei catholicæ, aut tantam quanta est fidei catholicæ; quam tamen nos asserere tu supponis, dum illis uerbis statum quæstionis præfigis. Quòd si arguas, idem esse certitudinem fidei, & certitudinem catholicæ fidei, quia uno tantum modo accipienda sit fides: hoc non est statum ponere quæstionis, sed argumentari contra sententiam nostram qui secus sentimus, & principium petere: & si tu me huius dicti gratia immeritò reprehendas, & in margine annotari iusseris quasi ostentum, Duplex fides Catharini. Cui obiecto satisfecisse me arbitror in Expurgatione *nostra, cui nihil respondes, uel quia dedignaris, uel certè quia soluendo non eras. Si quid .n. sentis, excutere poterat tibi pudorem responsio nostra. Qua .n. fronte duplicem fidem uituperas, qui nobis quincuplicem obtrudis, imò etiã octuplicẽ? Acquisitã, infusam, diuinã, moralem; humanã, catholicã, particularẽ, peculiarẽ, cui possit subesse falsum; cui non possit. Denique tu ipse confiteris, hominem perfectæ charitatis*

ritatis esse aliquo modo certum suæ gratiæ, & hoc solum in dubium uocas, quæ nam sit hæc certitudo. Quum uerò certitudo nulla sit, nisi quæ uel sit euidentiæ, id est, intellectus, uel scientiæ, uel sapientiæ, uel experimenti ad sensum minimè fallacis, uel saltem fidei, non uideo hanc certitudinem quam confiteris, quo in loco ualeas collocare, ut denomines eam nisi certitudinem fidei.

Dices, imò dicis: Hic fides non distinguitur ab opinione. Tu ergo Soto certitudinem in opinione statuis? An non certitudo firmum assensum importat? Qui autem opinatur, ut B. Thomas sæpè docet, infirmum præbet assensum: quod est inclinari in alteram partem cum alterius tamen formidine: quod profectò pugnat cum ratione certitudinis. Nemo .n. qui opinatur, modo sanus sit, asseret se esse certum. Et tamen sancti patres simpliciter huius rei certitudinem asserunt, & quidem fidei certitudinem quæ omnem metum atq; formidinem excludat: sicut clarè & expressè etiam Caietanus uester testatur & docet. Quam rem in assertionibus nostris, quas præ manibus habeo ut (Deo dante) emittam in publicum, quàm latissimè elucidaui. Quòd uero etiam in humanis opinionem à fide non segreges, tuæ est autoritatis, quamuis Philosophum pro te adducas, qui, ut ais, inter sex uirtutes intellectus non commemorat habitum fidei; & philosophi morales, inter scientiam & opinionem non ponunt medium: quasi uerò Philosophus sex uirtutes intellectuales commemoret, ut posset inter eas annumerare fidem. Et quid requiris à philosophis commemorationem uirtutis fidei de supernaturalibus, quas ipsi ignorabant? Et tamen, etiam in humanis, fides eò differt ab opinione, quòd fides quidem firmum assensum in sui ratione concludit absq; dubitatione ac formidine: opinio autem non ita: sicut superius à communi acceptione doctorum declaratum est: à qua si recedis, tecum di- Opinio

ſputa, non cum alijs.

Verum redeamus ad rem, & præfigamus aliquando ſtatũ quæſtionis. Quia .n. exerte proteſtabamur, nos quidem certitudinem fidei defendere, non tamen fidei catholicæ, neq; tantam quanta eſt catholicæ fidei: tu uidens nihil te euiciſſe, ſed gratis nos infamaſſe; hac ſtropha in tua apologia, te à calumnia uendicas. Dixiſti enim quaſi cernens abdita cordis noſtri, nos intelligere, non eſſe tantam certitudinem extenſiuè; at intenſiuè tantum. Verùm quoniam neq; hoc, niſi manifeſtè contentioſus, poteras defendere, cùm ex noſtris uerbis declararetur nec intenſiuè nec extenſiuè eſſe tantam: tu, ne fruſtra litigaſſe uidereris, & encomium uictoriæ leuiter concinuiſſe, adieciſti;

In apolog. Etiam ſi dicas non eſſe abſolute tantam intenſiue, eſſe tamen tantam aſſeris quanta eſt illa fidei catholicæ quo ad hoc vt excludat omnem dubitationem.

Etiam falsò teſtaris me aſſerere quod nunquam ſcripſi nec ſenſi. Et ſi .n. ego fatear hanc certitudinem propriæ gratiæ in uiris perfectis ualidam eſſe ad excludendam omnem dubitationem: attamen etiam ad hunc effectum non adeò ualere ſicut ualet catholica fides, propter publicum teſtimonium Eccleſiæ & omnium fidelium conſenſum, quos omnes aberrare, non eſt facile permiſſionis diuinæ. Eſt autem etiam in ipſa certitudine quæ amouet omnẽ dubitationem, latitudo: quod te latere non debuit. Cùm igitur iam nullus tibi eſſet cõtentioni locus, ut honori tuo conſuleres, coactus es rurſum mutare iam abs te conſtitutum ac multoties præfixum, quẽ ſuperius de tuis uerbis protulimus, controuerſiæ ſtatum. Dixiſti .n. nouiſſimè in apologia tua, ſtatuẽs diſſidium inter nos:

Igitur vt miſſum faciamus Lutheranorum ſenſum, in quo repellendo ſumma eſt nobis concordia: diſſenſio quam inter tuam

meamcꝫ mentem, nullam extra verba esse existimas, hæc est in re maxima. Porro quod tu arbitraris posse fieri hominem certũ suæ gratiæ, certitudine, quæ licet nõ sit æqualis fidei catholicæ, sit tamen vera fides, id est, omnem prorsus dubietatem excludens: atcꝫ id quidem lege communi: nempe testimonio illo, quod, authore Paulo, Spiritus sanctus reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei: Hoc ego vero, salua pace & autoritate tua, credo esse omnino falsum.

Hæc tu Soto. Vbi contra me hanc ponis conclusionem, nõ posse dari propriæ gratiæ certitudinem ueræ fidei, id est, eius fidei quæ omnem prorsus dubietatem excludat. Sic .n. tu ipse ueram fidem exposuisti. Nunc te obsecro, ne ulterius audeas mutare statum cõtrouersiæ, sed cogites potius quid ualeas respondere ad sanctos patres, q̃ hac in re dubitationẽ sæpenumero & hæsitationem & quancunq; formidinem propelli iubent. Nec tamen ita iubent, ut (sicut elegãter statuit S. Synodus) non concedant, pium hominem, dum seipsum & suam infirmitatem & indispositionem respicit, posse de sua gratia formidare. Sed uolunt, ubi non est ualida causa trepidationis, sed multa sunt argumenta securitatis, pauidam animam de Dei misericordia confidere, & abijcere omnem formidinem. Volunt innocẽtes & recenter baptizatos, & uerè pœnitentes absolutos, si nihil sibi sunt conscij, & pro sua infirmitate paruerunt Deo & sacerdoti, dignos fructus pœnitentiæ exhibentes, omnino quietam & pacatam habere conscientiam, nec dubitare aut formidare ullo pacto de adepta aut recuperata gratia. Et similiter ac multò magis eos, qui suã seruantes innocentiam, heroica charitatis opera fecerunt. Hæc est patrum & Ecclesiæ sanctæ doctrina. Quid est igitur quòd ad tot, quot de eorum thesauris produxi sententias, tam explicatas, tam perspicuas, nihil unquam respondisti Magister? An non legisti commentarios super Concilio Tridentino Optimi illius & mihi semper ob-

ſeruandi Patris Fratris Andreæ Vega Hiſpani ordinis minorum & regularis obſeruantiæ, qui cùm pro tua hac opinione Tridenti diſpu-taſſet, negans omnino certitudinem hanc poſſe iurè cōcedi, quæ amo-ueat omnem prorſus dubitationem uel metum uel hæſitationē uel deniq; formidinem; ſuperatus tandem à fulgore ueritatis, & (ut ipſe ingenuè fatetur) à ui argumentorum quibus aſtringebatur, & (uti non dubito) præcipuè ab ipſa illius chriſtiani pectoris conſcien-tia & Spiritu sancto, qui internè pro ueritate deprecabatur, noſtræ ſententiæ albo calculo ſubſcripſit: & ut par erat, aduerſus ea quæ iam diſputando longiſſimis ſermonibus concluſerat, palinodiam reci-nens, ſibiypſi antepoſuit ueritatem, & pro illa, longo & efficaci ſer-mone certauit. Quod ego etiam de te ſperarem, ſi tu quoq; non, ca-lore diſputationis, animi perturbationem patereris, nec adeò tua amares, nec ſperneres, ut feciſti, quæ in defenſione noſtræ poſitionis ad te reſcripſimus, & nunc iterum reſcribimus.

Vega li.ix. cap.xlvi. fo.ccxvi.& inde vſq; in finē li.ix

Concluſio ergo noſtra in quam mecum tandem conuenit ille Vega cōtra te, hæc eſt: Poſſe in hominem, præter ſpecialem reuelationem tot & tanta suæ gratiæ argumenta concurrere, ut non ſolum poſſit, ſed etiam debeat (ut eius uerbis loquar) certò credere ſe eſſe in gratia, neq; uel tantillā de hoc admittere trepidationem aut formidinem, cùm nulla ſe ſe offerre ualeat ratio aut cauſa dubitationis aut hæſitationis, quæ non confeſtim obruatur à maximis et præclariſſimis teſtimonijs & argumentis, quæ uiro fideli & ſapienti nec ignoranti miſericor-dias Domini, certiſſimam firmiſſimamq; conſtituant de oppoſito cer-titudinem, ut nec ſi uelit, ualeat uacillare, modò quæ sunt fidei et pro-miſſionis Chriſti conſtanter teneat. Non.n.negamus poſſe aliquan-do etiam in ſanctis et perfectis surrepere aliquos motus dubietatis aut hæſitationis ſiue formidinis de ſtatu ſuo. Quid mirum? cùm, ut do-

cet D. Thomas atq; adeò ipsa experientia, etiam circa ea quæ sunt fidei catholicæ nonnunquam insurgant, fide tamen salua. Vnde Spiritus per fidem purificans corda, & suæ præsentiæ fidele testimonium præstans, citò fugat omnem dubitationem, & animam timore mœstam & deprecantem, cui non est pax à facie peccatorum suorum, miris modis solatur, & uerba ponit in ore eius, ut dicat quàmcōfidentissimè: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniā exaudiuit Dominus uocem fletus mei. Exaudiuit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit. Quocirca illa trepidatio ac perturbatio, quæ à sancto timore uenit, & quam Sancta Synodus commendauit, gignit in homine bonæ uoluntatis & humilis deuotionis spiritum inenarrabilis fiduciæ & pacificam propriæ iustificationis certitudinem. Vnde eleganter D. Chrysostomus super eo psalmo: Talis, inquit, conturbatio est mater tranquillitatis: talis metus est fundamentum securitatis.

Hoc igitur iam euicto, quòd hæc certitudo omnem penitus formidinem excludat, corruit omnis disputatio tua, quā in opposita positione fundasti, non concedens huiusmodi dari posse certitudinem omnis prorsus dubitationis expertem, & propterea non posse dici certitudinem fidei. Si .n. omnem dubitationem excludit et formidinē certitudo hæc, quomodo potest esse nisi fidei certitudo, cùm nec sit opinionis, nec scientiæ, neq; cuiusuis alterius habitus intellectus? Opinio .n. formidinem non excludit, ut propterea cogaris eam fidei esse certitudinem confiteri.

Verùm adhuc unum restat, quod est etiam ui argumentorum obtinendum. Permittere .n. uideris tu quandoq;, hanc certitudinem dici posse certitudinem fidei, at non diuinæ fidei, sed humanæ. Quo in loco oportet primùm te constituere differentiam inter humanam et

diuinam fidem, & sua nota unamquanq; distinguere. Dicis *autem hoc interesse, quòd diuina fides excludit omnem dubitationem: humana uerò non item.* At *eo stante quod iam conclusum est, hoc dici non potest.* Iam *enim constituimus, hanc certitudinem nullam admittere dubitationem neq; formidinem.* Certitudo *enim firmum semper importat assensum, quem profectò non habet, qui de alterius partis ueritate formidat.* Quamobrem *hoc fortasse uidens* Venerabilis *ille*

Vega li.ix. cap.iiii. in principio.

Pater Andreas Vega, *cùm hanc fidem etiam ipse uocaret humanam, coactus est confiteri, dari etiam humanam fidem quæ amouet omnem prorsus hæsitationem atq; formidinem: quod & ipse, ut perpetuò à te ipso dissentias, aliquando concedis.* Dixisti.n. *te habere fidem,* Vrbem Constantinopolim *nunc esse, & ita certam ac firmam fidem, ut non sit in tua potestate aliter credere.* Hoc *autem quid est, nisi prorsus omnem dubietatem ac formidinem excludere?* Alioquin *quæram de te ipso;* Vtrum *absq; ulla formidine credas te esse christianum, hoc est, per* Lauacrum *regenerationis membrum* Christi *factum?* Si *te asseris de hoc dubitare aut formidare, certè ualde es miser.* Et *me profectò pœniteret, de dogmate christiano tractasse cũ hõie nutãte aut formidãte ne fortè non sit christianus.* Sin *autẽ, ut existimo, huius rei fidem habes certam ac firmam: quæram iterum,* Vtrum *hæc sit fides diuina, an humana:* Si *primum fateris: à tota causa decidisti.* Potest *ergo homo certitudine diuinæ fidei scire se aliquando consecutum esse gratiam.* Si *autem dicis, humanam fidem esse hanc, non diuinam, ergo humanæ fidei non repugnat omnem excludere dubitationem atq; formidinem: contra quod tamen tu tuis uerbis, iam tandem statum quæstionis figens, constituisti, ut ex recitatis patet quàm manifestissimè.* Hem *sentis tandem uim rationis?*

Credo *sentiebas, & urgebaris argumento, & ideò (quanquam*

ubiq; obſcurus atq; perplexus) temperaſti ſermonem, inter diuinam & humanam fidem hanc differentiam ſubyciens, quòd diuinæ fidei repugnat falſitas in obiecto, humanæ uerò non item. Hæc *tua ſunt uerba, quæ, ne cauillis huc atq; illuc detorqueantur, & nunquam appareat ueritas, indigent explicatione:*

Quæro igitur abs te, hoc obiectum quòd ego ſim in gratia, ſi illi aſſentior, eſt obiectum diuinæ fidei, an humanæ? Et *aſſenſus quo illi aſſentior, eſt propriè aſſenſus diuinæ fidei, an non? Vide quid hic reſponſurus ſis, quia reuera quicquid reſponderis, ex tua doctrina confutabitur. Si.n. aſſeres, eſſe hoc obiectum diuinæ fidei, & illũ eſſe aſſenſum ſimiliter diuinæ fidei, argumentabor ex tuis dignitatibus: Statuiſti .n.*

Obiectum propriũ fidei(proculdubio diuinæ)non eſt niſi Deus, & illa quæ ad ſpem noſtrã pertinentia reuelata ſunt in ſacra ſcriptura, vel inde autoritate Eccleſiæ deducta & expreſſa. Ergo illorum duntaxat eſt aſſenſus fidei.

Hæc ad literam tua ſunt uerba. Ex *quibus manifeſtè concluditur, quòd ſi cui reuelatum fuerit de propria gratia, & crediderit, non ex fide diuina crediderit, quia obiectum nõ eſt diuinæ fidei, & omnino impoſſibile eſt, habitum ullum aut potentiam extendi ad obiectum extraneũ ac non proprium. Cùm ergo non ſit fides diuina, ſupereſt ut ſit humana, quoniam inter humanam ac diuinam (ut ais) non eſt dare mediam fidem. Quòd .n. diuina fides nõ extendatur ad ea quæ ab* Eccleſia *determinata non ſunt, in apologia me ſuggillans, his uerbis declaras:*

Perſiſtis exinde contendere in corroborationem tuæ cõcluſionis, quod homo ex lumine fidei, non ſolum poteſt credere ea quæ ab Eccleſia determinata ſunt ut credantur: uerum extẽdi eius lumen ad ea etiam quæ ſunt in facti contingentia. Id quod quibus au-

ribus fuerit exceptum in congregatione theologorum, dissimu lavi ego in tractatu meo, &c.

Ecce quàm manifestè negas, fidei lumen extendi posse ad ea quæ nõ sunt in Ecclesia determinata. Si quis igitur credat Deo reuelanti illi gratiam & charitatem erga se, non credet (iuxta tuam doctrinã) ex lumine fidei, id est, diuinæ fidei, & ideò humanæ. Et nihilominus contrà, ipsemet postea in apologia id contendis, quòd ubicunq; est specialis reuelatio Dei, ibi, si suscipiatur, diuina est fides & assensus diuinæ fidei. Verùm quoniam hoc tu negas ullibi scripsisse, sed me id per calumniam tibi obiectasse, videamus uter nostrum in hoc peccauerit. Hæc tua sunt uerba;

Nemo valet per fidem catholicam habere talem de se assensum quod sit receptus in gratiam Dei, præter illos qui ex priuilegio talem de se habuere reuelationem.

Qui ergo talem habuere reuelationem ex priuilegio, per fidẽ catholicam præbuere illi assensum. Hoc proculdubio uis uerborum designat, cùm exceptio debeat esse de regula. Quare erit fides catholica per te de obiecto non proprio, siquidem tu ipse catholicam fidem definiueris, in ys duntaxat uersari, quæ determinata sunt ab Ecclesia. Quis igitur nostrum est calumniosus aut aberrat? Forte dices, Ego de catholica fide intelligebam quum obiectum fidei declarabam. Cur igitur non explicatè hoc dicebas, Obiectum fidei catholicæ est, & c? Et non simpliciter, Obiectum fidei, est, & c. cùm tu specialẽ tuã illã fidẽ, et propriè fidẽ et diuinã fidẽ et parẽ catholicæ prædicaueris. Et quum dixisti, Lumen fidei non extendi ad ea quæ nõ sunt determinata in Ecclesia, cur non explicasti simili modo, dicens, Lumen fidei catholicæ? Quod si explicasses, nihil aduersum nos cõclusisses. Nemo .n. ita insanit ut putet fidem catholicam aut lumen

fidei

fidei catholicæ extendi ad obiecta particularia et nõ uniuersaliter pro-bata in Ecclesia. Quid igitur obstat cur non meritò exclamauerim, O *doctrinam obscuram, perplexam, inconstantem, & contemptu magis atq; explosione, quàm ullo studio dignam, ne bonæ horæ pessimè collocentur? Sed propter alios me cogis, ne quia sic loqueris ut nemo ualeat quæ dicis capere, putent aliqui te oracula & mysteria effari de cœlo.* Nam *uide, quæso, qua sanna me corripis, & quàm iniustè, quum ais:*

Persistis exinde contendere, & c.

E*quidem persisto in eo quod dixi, & quàmmaximè: non quidem cō-tendere, sed substinere, lumen fidei extendi ad ea quæ sunt in facti cō-tingentia ab* Ecclesia *non decisa.* Non *dixi, lumen catholicæ fidei, sicut uideris calumniari.* Siquidem *hoc potissimum egi in declaratione* Decreti, *ut pateret, hanc fidem quam nos defendimus, non habere obiectum catholicum, ac propterea non esse fidem catholicam, nec eius assensum esse assensum fidei catholicæ: diuinæ tamen fidei assensum.* Etiā Vega hoc fatetur li. ix.ca.iii. fo.cxliii B. et ca.xxxix fol.cxcix. D.cōtra ipsum sotū.

Primùm *in eo libello unde tu hanc meam doctrinam, etiam cū pro-terua contentione coniunctam eruisse finxisti, & in priore eius libelli parte antequam meum conuerterem sermonem in errata tua, postquam præmisi nonnulla pro declaratione* Decreti, *rem conclusi his planè uer-bis.* Decretum *ergo dicens, ꝙ nullus potest certò scire certitudine fidei cui non possit subesse falsum, se esse gratiam consequutum: non aliud significare uoluit, quàm quòd hoc obiectum particulare de illo uel illo quòd sit assecutus gratiam, non est obiectum fidei catholicæ, id est, fidei uniuersaliter comprobatæ: cui simpliciter non potest subesse fal-sum, & c.* En *quàm euidenter declaro, nō extendi lumen fidei catho-licæ ad huiusmodi particularia obiecta ab* Ecclesia *nō cognita seu pro-* Verba autoris ī priori libello.

bata. Et ad tertium argumentum respondens, ita scripsi: Cùm hoc *obiectum (uidelicet de inhærentia gratiæ* Dei*) nō immediatè respiciat fides catholica, non potest sciri certitudine illa fidei, qua certò creduntur quæ sunt publicè ac certissimè reuelata.* Et paulò post. *Et propterea non potest hoc obiectum, scilicet, me esse gratiam adeptum, simpliciter & merè haberi à fide catholica cui non potest subesse falsum, ut ualeamus securè dicere:* Hæc *est mera ueritas fidei, quam ueritatem locutus est* Deus.

Hæc *ego in priore eius libelli parte, quæ attinet ad interpretationem* Decreti. *Sed & in posteriore, quæ habet defensionem catholicorum aduersum te, plerisq; locis exertè ac dilucidè idem exprimo & confiteor, quemadmodum ibi apparet, ubi ea colligo in quibus nos conuenire existimabam.* Hæc *igitur à me cùm tā perspicuè explanata sint, quid igitur tam audacter asseris, me secus docuisse, & in eo cōtentiosè persistere?* Hæc *erat nostra doctrina, quam, si potes, uolo reprehendas:* Lumen *infusæ fidei, hoc est, illius infusi doni à* Deo *quod dicitur fides, non solum se se extendere ad obiecta quæ sunt in scriptura sacra expressa et ab* Ecclesia *decisa, uerum etiam ad cuncta quæ internè reuelantur siue inspirantur à* Deo: *eò quòd proprium & adæquatum illius doni obiectum, est quodcunque à* Deo *fuerit reuelatum.* Siquidem, *ut ait* B. Thomas, *fidei obiectum est ueritas prima.* Quòd *si uerum esset quod ais, fidei obiectum solummodo esse quod proponunt scripturæ et* Ecclesia Dei, *sequeretur quòd antequam esset scriptura, non erant fideles neq; fides, & antequam multa ab* Ecclesia *determinarentur, non poterant ab ipsis maioribus apprehendi fide; et prophetæ, qui non ab* Ecclesia, *sed à* Deo *quæ postmodo scripta sunt accipiebant, non fide illa tenebant.* Respondes *autem ad hoc his uerbis:*

Atqui quando obiectum fidei catholicæ aio illa penitus compre-

hendere quæ ab Ecclesia sunt proposita, loquor nunc secundum rei ueritatem, quando scripta est fides. Quid ergo deflectis ad ea quæ reuelabantur prophetis antequam scriberentur? Haud enim nego, quandoq; olim fuisse fidem citra scripturam: sed iam tamen præscripta nobis est.

Hæc tu Soto. Vnde duo quàm absurdissima colliguntur. Primum, quòd fidei catholicæ obiectum mutatum est postquam scripturæ factæ sunt: quo fit, ut quæ fuit antiquorum patrum fides, non eadem sit quæ nunc est nostra. Nam antea, fides catholica ferebatur in ea quæ non erant scripta, neq; ab Ecclesia probata: modò non ita est. Quis hæc audire ualeat absq; multo fastidio ac tædio? Saltem meminisses Caietanum tibi manifestè obsistere in com. ad B. Tho. 2.2. art. 1. propè finem commenti; ubi ait: Fides in nobis et apostolis et prophetis eiusdem est rationis, ac per hoc in idem resoluit. Constat autem quòd illi immediatè docti à Deo nō ideo credunt, quia Ecclesia eis tradidit; sed quia Deus dixit. Hæc ille aduersum te manifestè, sed in re clarissima. Nam & B. Paulus aiebat, quòd eundem spiritum fidei acceperunt ipsi post scripturas sanctas, quem maiores. Gaudeo quòd & hac etiam de re te reprehendit Reuerendus ille Pater Vega, & quidem seuera censura coarguit, & meritò. Li.ix.ca.iii fo.cxliii. B.

Porrò aliud absurdum, quod tu in præscriptis uerbis admittis, quis ferat? Videlicet, quòd eorum quæ initio reuelabantur prophetis antequam ab Ecclesia probarentur, erat fides catholica. Vnde sequitur quòd omnes tenebantur ea credere, eo ipso quòd prophetis reuelata erant, quod est insanum dictu.

Plena est autem huiusmodi absurdis ac perplexitatibus tua hæc doctrina. Id uerò quamobrem, nisi quia discedit à uero? Hæc est enim doctrina uera, apprehendi fide quodcunq; à Deo nobis reue-

latum est. Nam etsi ea principaliter ad fidem pertineant quæ habent promissionem æternorum: attamen, quia (ut B. Thomas eleganter docet) quæcunq; Deus reuelat, ad illum finem referuntur; etiam lumen infusæ ac diuinæ fidei ad hoc particulare de adepta gratia extendi non dubitamus. Et miror uehementer, cùm tu diuinam esse fidem confitearis, quando specialis ac priuilegiata reuelatio fit cuipiã de sua gratia & ille credit; tamen esse diuinam fidem neges, cùm attestãte mihi Spiritu sancto & inspirante (est .n. & in hoc aliquis reuelationis modus) illi testimonio fidem habeo. Quid .n. quæso, minus habeat quo impleatur ratio diuinæ fidei hæc fides, quam inspirante Spiritu sancto concipio, quàm illa quæ priuilegiatæ reuelationi assentitur? Si .n. obiectum spectatur, idem est, & supernaturale est, ad quod lumen naturale non potest attingere. Quòd si motus fidei respicias, hic etiam à Spiritu sancto est. Quid hic ergò deest quominus sit diuina fides? Vrgebaris charissime hoc argumento, et à loco moueri coactus, paulatim cedere incipis ueritati, non tamen ex toto: sicut qui fune torquentur non omnia confestim euomunt, sed arbitrantur quod ex parte cõfitendo abigent à se quæstionem: sed falluntur. Nam qui sapienter interrogat, iubet eum etiam atq; etiam sublimem tolli, ut rem penitus ut sese habuit disertè exprimat. Sic me tecum agere oportet. Soto. Ais ergo:

Si vis coarctare nomen vt dicatur diuina ex parte causæ, scilicet quia gignitur ea fides a Spiritu sancto, nihil mea refert: tamen nõ est simpliciter diuina: sed in modo retinet nomen moris humani, ex eo quod reuelatio non fit simpliciter hoc more diuino, scilicet vt omninò reueletur quod illud testimonium sit diuinum.

Hæc tu Soto. Permittis ergo ratione causæ uocari diuinã, simpliciter autem diuinam negas. Igitur ut noua quæstione totum compellaris fateri: Ego ne, quæso, coarcto nomen, an tu potius extra suos li-

mites extendis autoritate tua? An non illud (quæso) propriè diuinū est & dicitur, quod uel Dei est, uel quod in nobis Deo autore fit, aut ipso docente, nos facimus quod ad eum pertinet? Vnde sacrificium dicitur res diuina, & diuinum officium quod psalmis & hymnis et cāticis spiritualibus constat. Sic dixit Philosophus: Furore percitos et melancolicos interdum diuina pati, quòd arbitrabatur diuinitus aliquid agi in illis. Si igitur testatur nobis Spiritus sanctus; hoc testimoniū est humanum, an diuinum? Credo diuinum fateberis. Et cùm ego hoc testimonium fide accipiam; fide humana accipio, hoc est, solummodo à naturalis luminis potentia ac uigore, an uerò à superiore lumine? Certè iam tu confessus es, quòd hæc fides in me gignitur à Spiritu sancto & diuino lumine; & cum ijs omnibus negare pergis esse fidem diuinam?

Ais, non est diuina in modo, quia retinet modum humanum: quia reuelatio non fit simpliciter modo seu more diuino. Quis has intelligat chimeras? Hic, quæso, mos reuelandi ac testandi internè iustis suā iustitiam, nónne est Spiritus sancti? Cur igitur non erit hic diuinus modus? Nunquid homo potest hoc facere, uidelicet, internè inspirare ac reuelare? O me miserum qui hæc persequi conor.

At, inquis, Non est hæc reuelatio tam certa sicut illa quæ est ex fide catholica, aut (ut more tuo loquar) ex fide speciali priuilegiata. Ergo erit propterea minus à Spiritu sancto? Quòd si non ausis dicere tam apertum mendacium, sed esse à Spiritu sancto fateris, cur non ergo diuina? Eho tu, fides quam habes de Deo & de Trinitate, diuina est, an humana? Credo diuinam dices. Putas autem tu tantam eius rei certitudinem habere quantam habuit Ioannes Euangelista & apostoli & prophetæ? Non credo audebis asserere. Nec tamen, si sapis, minus esse diuinam propterea fateberis tuam fidem, quùm ratio-

nem eius quod diuinum uocamus impleuerit: ſicut non minus eſt homo qui in utero eſt, aut puer, quàm qui uir fuerit & ſapiens. Habent.n. *& fidem diuinam exiſtimo, qui interdum aliquos dubitationis motus patiuntur, ſed non expugnantur.*

Dices, *Quomodo poteſt eſſe diuina fides & certitudo, quæ ſecũ habet dubitationem, et cui poteſt subeſſe falſum, cùm nec fidei nomen mereatur?* Primùm illud *negamus, ꝙ hæc fides & certitudo huius fidei ſecum ferat dubitationem: quia repugnat fidei et certitudini admittere dubitationem, iuxta ueram uocum acceptionem, imo & iuxta doctrinam tuam, qui contra hæreticos pugnans, uerè dixiſti, certitudo è diametro pugnat cum dubitatione.* At *iam hoc, etiam* Vega *ad noſtras partes ueniente ac pro nobis pugnante, euictum reliquimus.* Quin *etiam ipſemet faſſus es, poſſe aliquem ad tantam gratiam peruenire, ut modo & more humano loquendi, aut nullam, aut certè tenuiſſimam dubitationem habeat ſuæ salutis.* Quid *eſt autem quod ais,* More & *modo humano loquendi?* Nunquid *mendaciter, ſicut scriptum eſt:* Omnis homo *mendax?* At *qui suggerit ac teſtatur nobis* Spiritus, *non eſt mendax: cui ſi credimus abſq; dubitatione, credo recte facimus.* Cur *igitur non ſit uera fides & diuina?* Quod .n. *tu dicis hanc non mereri nomen fidei, tu ſolus dicis, & tacitè patres et nobiles autores taxas, qui illam abſolutè eo nomine, ſed immeritò te teſte te magiſtro, nuncuparunt.* De *qua re latè in* Expurgatione, *& latius in aſſertionibus noſtris.*

Illud porrò quod sumis, Non *poſſe eſſe diuinam fidem ubi poteſt subeſſe falſum: declaratione indiget.* Si .n. *obiectum ipſum ſpectemus tantũ, ut ſit ſenſus, quòd non poteſt eſſe uera & diuina fides circa obiectum cui suapte natura falſitas non repugnat: falſum eſt illud aſſumptum.* Non .n. *repugnat huic obiecto, ſcilicet illũ eſſe in gra-*

tia, falsitas. Quare nec per reuelationem specialem & priuilegiatam posset credi diuina fide, stante illo quod sumptum est: contra quod ipse docuisti. Quòd si edoctus à B. Thoma dixeris: At licet illud obiectum ex se consideratum possit recipere falsitatem: attamen, ut subest reuelationi diuinæ, non potest: si hoc inquam dixeris, similiter licet & nobis dicere, quòd & hæc nostra fides huius obiecti, quod ex se potest falsitatem admittere, tamen ut subest testimonio Spiritus & ab eo gignitur, non potest. Hic non uideo quid ualeas respondere, nisi illud, quod miror potuisse unquam tibi & tanto logico & tanto philosopho in mentem uenire. Ais enim, assensum infirmum de articulo aliquo quanquam necessario, posse tamen esse falsum, & assentientē posse decipi. Id quod, hoc exemplo declaras, aiens in Apologia.

Disputant verbi gratia philosophi, an accidens quantitatis rēs distincta sit a substantia, sicuti color. Illa autē propositio necessaria est, si vera est: & impossibilis, si falsa. Sed quia assensus ille, Quantitas, alia res est quam substantia, non tollit omnem dubietatem, dicimus quod sic aut contradictorio modo assentiēs, potest decipi. Quare vtraque pars est opinio. Eodem modo loquimur de hac contingenti, Ego sum in gratia. Si .n. hoc mihi Deus reuelaret speciali priuilegio, vti Paulo: esset certissima fides, cui non posset subesse falsum. Quum autem mihi communi lege reuelat Spiritus sanctus per dulcedinem mētis quam mihi instillat, vel per alias coniecturas, quibus coniicio habitare in me eundem Spiritum, licet (sub conditione loquendo) necessarium sit, quod si assensus sit a Spiritu sancto, idē sit verus: tamen quia non certo cognoscimus esse ab illo, dicimus quod potest huic assensui subesse falsum. Enimuero similibus coniecturis possem decipi.

Hæc tu Soto. Quæ & si in Expurgatione nostra dignam castigationem acceperint: non tamen propterea suam hic censuram debēt euadere. Primum, quis unquam philosophorum eam proposuit quæstionē,

An accidens quantitatis sit distincta res à substantia? Cùm hoc sit apud omnes compertissimum, omne accidens differre realiter à substantia. Illud ergo potius, non tamen apud philosophos, sed apud sophistas in quæstionem uocatur, Vtrum quantitas realiter differat à re quanta: non utrum accidens quantitatis. Ad hæc, eo posito, quòd quantitas differat à substantia, seu re quanta, ut differt reuera, & theologus id tenetur fateri: falsum est quod ais, sic opinantem posse decipi, ita ut possit esse falsa opinio illa, quòd quantitas differat à substantia, cùm oppositum sit impossibile. Quis .n. parum promotus in logicis hæc ualeat somniare? Certè Aristoteles, à cuius doctrina tua logica ualde distat, eam regulam nobis tradit: Ab eo quod est uel non est, propositio aut opinio uera censetur aut falsa. Et pari modo necessaria uel impossibilis: nō autem ab assensus nostri firmitate uel infirmitate. Non .n. quia opinetur quis & non firmiter credat Deum esse; aut Deum esse trinum, iccirco illi assensui poterit subesse falsum. Sicut ergo si Deus tibi reuelaret speciali priuilegio tuam gratiam, illi assensui quo tu illiusmodi reuelationi assentires, non posset (ut ais) subesse falsum, nec tu assentiens posses decipi: sic & illi iusti quos Spiritus sanctus informat de gratia sua, assentientes testimonio Spiritus, non possunt decipi: id quod B. Thomas in eo ipso loco Apostoli planè docet. Imò tu ipse perpetuò inconstans ac tibijpsi aduersans, in ea tua apologia id, ueritatis impulsu, confessus es his uerbis:

Cum autem Spiritus sanctus interne vnicuiq; per inditia & coniecturas & quas tu vocas circumstantias reuelat statum gratiæ: adest quidem prima causa certitudinis, scilicet internum lumen, a quo qui manat assensus non potest esse falsus & c.

En ut expressè & uerè dixisti, quòd assēsus qui manat ab interno illo lumine Spiritus sancti, non potest esse falsus, & consequenter non potest

test decipi: & si, ut uis, non illi constet esse spiritum Dei, illius assensus fabricatorem: Quod tamen ab omni prorsus uerisimili longè abest, uidelicet, Spiritum sanctum mihi testari, & cum hoc, nolle mihi se se insinuare testem, cùm testimonij uis in notitia personæ testis uersetur: nisi uelit testari frustra: quod non est suæ bonitatis. Quocirca Beatus Ambrosius id perspiciens, & ut clauderet ora sophisticaexpressim ait, Spiritum sanctum utrũq; efficere, hoc est et testari, et se esse testem ostendere. De qua re latius in Expurgatione nostra et in assertionibus. B.Ambro. in epi.xxii. lib.v.

Conclusum esto igitur et euictũ uel ex uestris rationibus et cõfessionibus, præter specialem reuelationis priuilegium, concedi posse homini iusto certitudinem de sua gratia, & certitudinem quidem fidei; non tamen catholicæ fidei, sed diuinæ fidei quæ possit amouere omnem dubietatem ac metum siue hæsitationem ac formidinem: Cui licet ex natura obiecti possit subesse falsum; tamen ut à lumine diuino procedit & à recto examine conscientiæ, subesse falsum nequaquam possit: Et qui habent donum discretionis Spiritus & diuinas regulas probãdi Spiritus Vtrum ex Deo sint; si ijs legitimè utentur, non poterunt decipi: Quia prouidentia Dei, ambulantes in simplicitate cordis et humilitate, ac propterea diligentes & quærentes tum oratione tum obseruantia mandatorum Dei, ueritatem; prohibet ne ab hoste decipiatur. Vnde scriptum est: Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. Et: Si intrauerit sapientia cor tuũ, et scientia animæ tuæ placuerit, cõsilium custodiet te, & prudentia seruabit te, ut eruaris à uia mala & ab homine qui peruersa loquitur. Hic præcipuè Diabolus est. Deniq; quale esset Spiritus sancti testimonium, si eo recepto, adhuc uersari uellet nos in incerto, non faciens fidem, sed in perpetuo deceptionis periculo fideles & humiles & amicos suos manere dubios ac suspen-

ſos, nec ferat ſecum lucem aliquam qua nosci ualeat, utrum qui teſtatur, spiritus Dei ſit, An uerò Satanæ? Quare hoc in loco te ad te ipſum remitto, ut metuas ne hæc tua opinio iniuriam faciat ipſius Spiritus bonitati.

Illud porrò quod ais, poteſt homo decipi in hoc, quod poteſt putare eſſe Spiritum ſanctum teſtificantem qui tamen erit fortè Spiritus satanæ, cùm ille sæpe ſe transfiguret in angelum lucis: nihil nos mouet. Nã hoc periculum, eſt etiam in altioribus reuelationibus, etiam in illa quã tu priuilegiatam uocas: quod multorum exemplis comprobatur, qui circa illam decepti sunt exiſtimantes certò & absq; ullo dubio ſe ſpecialem à Deo habuiſſe & claram dilucidamq; reuelationem: Qui tamen comperti sunt ab Angelo tenebrarum decepti. Quòd ſi dixeris, Quando illa eſt uerè Spiritus reuelatio non poteſt eſſe deceptio; etiam nos dicimus, quando eſt uerè illa Spiritus ſancti teſtificatio, impoſſibilis eſt deceptio.

Quod nihil eorum quæ aduerſum ſententiã noſtram obiecisti habet quicquam roboris.

HVNC *articulum etſi ſatis explicauerim in Expurgatione ut hic uideatur superfluum repetere, (nã & ex ijs quæ superius diſputata sunt, tu ipſe, ſi uelis illã philautiam parumper ab animo excutere, facilè poteris animaduertere, & qui tua leget attentè & cum iudicio, facilè hoc idem deprehendet) ne tamen dicas me non meminiſſe uel nõ conſideraſſe; hanc totam cauſam paucis perſtringam, quæ obiecisti in libro De natura & gratia, tam in lutheranos, quàm in nos, ut cernas contra nos nihil habere momenti.*

Igitur ut quid aduerſus lutheranos moueres primum declarares, dixiſti:

Propositum ergo hic est demonstrare, quod certitudo quã quisq; habet sui erga Deum habitus & status: non solum pẽdere ex diuina promissione per se absolute cogitata, sed ex sua etiam ipsius operum qualitate.

Hæc tu. Et addis rationem, quoniam promissio huius rei conditionẽ habet, quæ pendet à facto & ab operibus nostris. Ecce hoc primum tuum argumentum in illos, pro nobis facit: qui præter fidem, facta et opera nostra dicimus adiuuare ad certitudinem: quam ne dum tu non negas, sed etiam ueluti rem compertam, ab uno quoq; haberi præsupponis.

Secundum similiter argumentum pro nobis facit, ubi ab interpretatione Buceri non abhorrens circa hunc articulum, ita scripsisti:

In eiusdem loci expositione Bucerus ait, quod articulus ille solum pœnitentibus & uere pœnitentibus & habentibus fidem viuam præcipit statuere fide certissima, se assequi gratiam. Hic precor attenti sint legentes omnes, quemadmodum isti, qui ex principio tam a nobis diuerso, controuersiam hanc submouerunt, quam iã solis differentes verbis nos deludant. Quis dubitat quin vere pœnitentes habentesq; fidem viuam, salutem per Christum obtineant? Quis nam autem sit vere pœnitens, habeatq; fidem viuam, hoc est quod nos dicimus non posse certitudine fidei catholicæ deprehendi &c.

Hæc tu Soto. Ecce quòd iam fateris, Bucerum solùm uerbis, nõ sensu à nobis eo in loco discrepare; quoniam ille fidem certissimam statuit; tu solùm negas catholicam: in quo nobiscum es.

Tertium similiter argumentum in eos, si quid concludit, concludit contra fidei catholicæ certitudinem; non contra illam quam defendimus. Ais enim:

Praua opera sunt obstaculo gratiæ. An vero in aliquo iniquo opere aut saltem cogitatione perseueremus, nemo potest habere

certitudinem fidei catholicæ. Ergo neq; certus esse quisquã potest diuinæ in se existentis gratiæ.

Hic est Syllogismus, quem etiam expositorium uocas, (de quo te remitto ad logicæ peritos, apud quos arbitror te deridendum penitus exposuisse) & in conclusionem eruis (nisi per glossam adiuues) prorsus extraneam, & manifestam fallaciam præ se ferentem: sicut qui ab eo quod est secundum quid, eliciunt quod est simpliciter. Qui .n. debebas ex sumptis cõcludere: Ergo neq; certus esse quisquã potest certitudine fidei catholicæ, diuinæ in se existentis gratiæ; tu absolutè cõcludis, omnem modum certitudinis complectens. Ergo (inquis) neq; certus esse quisquam potest diuinæ in se existentis gratiæ. Quæ cõclusio, si ex præmissis absolutè recipitur, neq; posset homo adulter & in adulterio perseuerans, certus esse se extra gratiam Dei esse, quia ex fide catholica ignorat se esse adulterum. Et hoc lucri nobis affertur ex Syllogismis tuis, & illis quidem expositorijs mi frater.

Quartum argumentum & quintum, ad nos similiter nihil, sed uerè ad te, de quo te reprehendi, quum sumeres ut dignitatem,

Ad ea quæ naturalia sunt nemo obligatur.

Pudet etiam me tui honoris gratia, pigetq; responsionis tuæ, quam in apologia tua mihi reddidisti. Sed in Expurgatione nostra ita est confutata, ut nihil libeat addere nisi ut tu ipse consideres, neq; negligas famam tuam.

Sextum argumentum nihil ad nos. Septimum uerò etiam pro nobis, ubi ad responsionem quandam Buceri in hunc modum rescribis:

At vero solutio Buceri erat illis egregie festiua, scilicet quod fides facit hominem certum se esse in gratia quando habetur per motũ Spiritus sancti. Ecquis hoc vnquam dubitare potuit? Sed tamen quando ille motus fit a spiritu sancto, de hoc dicimus non posse haberi certitudinem fidei catholicæ.

Hæc tu Soto. *En quàm clarè & tanquam re omni dubio carente concedis, fidem certos nos facere diuinæ in nobis existentis gratiæ, nō tamen certitudine catholicæ fidei: quod & nos dicimus. Et quanquam hoc in loco te errasse fateris in apologia, & aliud scripsisse quàm esset tuæ mentis; ego tamen non possum aliud putare, nisi te illud scripsisse à ui ueritatis impulsus: quod quū postea admonitus attenderes tuis posistis aduersari; mutasti uerba: sed ita mutasti, ut malè cohæreant: quod in* Expurgatioue *satis ostendi, & acutus lector facilè ualet deprehendere.*

Octauum item argumentum ita lutheranos expugnat, ut nobis uehementer faueat. In illo .n. uniuerso tuo discursu non obscurè concedis nobis gratiæ certitudinem & consequenter assensum carentem omni dubitatione: siquidem te fatente, imò & in lutheranos hoc obiectante, dubitatio è diametro cum certitudine pugnat, ut qui certitudinem fateatur, simul dubitationē excludat. sed præstat et hic tua uerba colligere. Ais enim aduersus illos:

Quis adeo sit delirus, vt negare possit, eum qui totam vitam innocenter transegit, maiorem habere conscientiæ tranquillitatem & securitatem atq; adeo certitudinem gratiæ, quam illū qui postquam perditissime vixit, per motum fidei credit & fidit omnia sibi condonari scelera & flagitia? Atq; ex duobus, qui ex inquinata scelestaq; vita resipiscunt, ecquis sanæ mentis dubitet quin ille, qui pluribus pœnitentiæ fructibus scelera sua expianda curauerit, certior illa ratione fiat suæ salutis, quam ille qui tantum a peccatis cessauerit?

Hæc tu Soto. *Vbi clarè fateris gratiæ certitudinem ac propterea cōscientiæ tranquillitatem ac securitatem, præcipuè in eo qui innocenter uitam traduxerit, et in eo qui post peccata, plures pœnitentiæ fructus egerit.*

Adiecisti & querelam quòd illi insimulant, & falsò criminantur huius iniquitatis, ꝙ iubeatis pauidas conscientias dubitare. Vnde et cõfiteris per bona opera cõstabiliri confirmariq; certitudinẽ nostræ salutis: nec posse nos habere certitudinem nisi quieta conscientia. Et producens illa uerba Dilecti: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.

Magnum, inquis, hinc sumitur argumentũ quod certitudo nostra magnopere confirmatur ex nostra conscientia, quæ dubio procul ex operibus quammaxime pendet.

Hæc tu Soto. *At nos quid amplius dicimus?*

Nonum argumentum, quod tamen nullam habet faciem argumenti, & nihilominus militare ais etiam contra nos, non aliud concludit, (si modo quidpiam concludit) quàm quòd homo fidelis non potest tam esse certus certitudine fidei se esse in gratia, quàm ipse certus est de articulis quòd Deus sit Trinus & Vnus, uel Christus Deus & homo: quod nos tibi, etiam sine argumentis, milies concessimus.

His igitur explicatis quæ aduersus lutheranos conflasti; superest ut quæ aduersus catholicos emisisti exponam, ut similiter ostendam aut nihil contra nos militare, aut imbecilla esse prorsus atq; infirma, & quæ facilè retundantur.

Primum est ipsa Lutheranorum confessio. Illi .n. confitentur tanquã rem euidentem, quòd si iustificatio pendet aliquo modo ex operibus, nullo modo esse potest certitudo gratiæ quanta est fidei catholicæ: quia de conditione nostrorum operum coràm Deo non potest tanta haberi certitudo. Quare si nos uolumus certitudinem catholicæ fidei substinere, oportet non in operibus nos inniti, unde peruenire tanta certitudo non potest; sed (ut Lutherani faciunt) in sola fide, ut sit firma promissio. Sed hoc argumentum, sicut et reliqua ferè cuncta, tuã

manifestat deceptionem: quia falsò putasti, nos defendere certitudinem fidei catholicæ, contra quam solùm concludis. Quòd si cōtra nos illud exeras; gerit secum manifestam infirmitatem ac fallaciam. Dico infirmitatem, quia circa qualitatem & conditionem nostri & nostrorũ operum coràm Deo lutheranorum autoritate inniteris, qui ita opera spernunt & merita, ut nihil coràm Deo ualere illa affirment, & nihil ad certitudinem gratiæ promouere: contra quos tu tantopere laborasti. Dico fallaciam, quia ita argumentaris, Opera non faciunt hanc certitudinem: Ergo si hæc certitudo asseritur, non ab operibus asserenda est, sed à fide tantum, ut aiunt Lutherani. Hoc autem est hæreticum: Ergo nullo modo potest cōtingere certitudo. At hoc nil aliud est quã si quis uolens probare nullam esse hominis iustificationem, similiter dicat: opera ex se ipsis non iustificant: ergo si iustificatio est, ex sola fide est. Hoc autem Lutheranum est: Igitur nulla iustificatio est. Et non uidisti nihil per hoc absurdi contingere, si ponatur iustificatio nec à sola fide nec ab operibus solum, sed à fide simul manare atq; operibus. Et similiter certitudo, si dicatur non ab ipsis tantum operibus conflari: Sed ab operibus simul cum fide, quæ habetur tum scripturis & Ecclesiæ, tum testimonio Spiritus sancti. Nam his modis ipsa certitudo conflatur. Sentis ergo iam argumentum hoc primum uel nos non petere, uel si nos petit, delassari penitus & euanescere à patenti fallacia?

Secundum argumentum eruis à doctrina B. Thomæ in propria quæstione: concedis tamen, illũ ibi prætermisisse expressè concludere cōtra certitudinẽ fidei: sed hoc, qa nunq̃ fuerat suspicatus, posse quenq̃ cogitare quòd reuelatio fidei catholicæ extenderetur ad particularem et proprium statum huius uel illius personæ &c. En ut perpetuò illo errore laboras, quasi nos fidei catholicæ certitudinem defendamus.

Quanquam fortè aliud hic intēdis, quod alibi mordicus tenes, uidelicet, quòd infusa à Deo fides non extenditur ad hæc particularia et cōtingentia propria illi aut illi. Et hoc putas te sustinere iuxta doctrinam B. Thomæ. Ego uerò & ipsum B. Thomam & B. Augustinum contra hoc tuum dictum produxi, eo quòd uterq; doceat manifestè; quòd homo potest ex lumine infusæ fidei suam ipsam fidem agnoscere, ac propterea lumen fidei extenditur ad hæc propria & particularia: quod tu negas. Augustinus .n. ait: Fidem porrò ipsam (quam uidet quisq; in corde suo esse si credit, uel non esse si non credit) aliter nouimus, non sicut corpora quæ uidemus oculis corporeis &c. Non sic uidetur fides in corde in quo est, ab eo cuius est, sed eam tenet certissima scientia, clamatq; conscientia. Cùm itaq; propterea credere iubeamur, quia id quod credere iubemur, uidere non possumus: ipsam tamen fidem, quando inest in nobis, uidemus: quia & rerum absentium præsens est fides: & rerum quæ foris sunt, intus est fides: & rerum quæ non uidentur, uidetur fides. Hæc ille. Tu uerò quid ad hæc? Primùm, quòd ego falsissimè citaui autores. Non dixisti quòd perperam intellexerim dicta autorum, sed quòd falsissimè citaui illos. Quia uerò hoc in facto consistit, & quamfacillimè deprehendi ueritas potest, nihil hic est negotij, nisi ut perspiciamus citationē meā, & tuam simul, quæ in scriptis utriusq; nostrum apparent, tum conferamus cum uerbis ipsius Augustini, ut palàm uideamus, quis nostrū falsissimè citauerit. Etenim ego, ut supra præscriptum est, citaui ad literam: Fidem porrò ipsam &c. Tu autem quomodo citas? Ais: Nota uerba Augustini: Video me credere si credo, & me non credere si non credo. Ego uerò cum ad hoc tam patens mendacium cogitationem meam flecto, nescio quid de te existimem, utrum reuera prudens & sciens te calumniari, ea scripseris: id quod esset uiri

lib.xiii. de trinit. ca.i.

flagitiosi

flagitiosi ac scelesti, an uerò (quod tu in me sæpius obiectasti) atra percitus bili, ea uerba legisti, nō quidem in B. Augustino ubi nō sunt, sed in phantastico quodam obiecto, quod passio & atra illa bilis tibi cōfixit. Deo gratia est, Codices Diui Augustini ea uerba expressè habent ad literam sicut ego citaui, non sicut tu in apologia, ubi me falsissimè citasse tu uerè falsus, si non etiam fallens, ausus es incusare: Vnde miratus sum, postquam te huius errati admonui, siue consultò feceris, siue temerè, quòd non sis dignatus emendare, nec te reprehenderit conscientia:

Quòd si dixeris, ita debuit intelligi Augustinus, scilicet, de actu fidei, non de habitu. Cur ergo aisti. Nota uerba Augustini, Video me credere &c. Cum non sint illa Augustini uerba, sed ea quæ ego ipse fideliter produxi. Nam & tu in priore libro ea fideliter produxisti, sicut & ego. Alioquin quæ nam fuisset illa doctrina & quàm illustris? Video me credere si credo? Quis de hoc poterat dubitare?

At uerò tu thesauris logicæ seu dialecticæ, ut uocas, refertus, & magistraliter mecum agens, ais:

De actu loqui ibi Augustinum: non de habitu: quia uideri habitus non potest. Vnde ais: Haud unq̄ somniauit Augustinus, ꝙ quis videat habitum.

Quapropter inscitiam meam corripiens, subiecisti:

Vide quo te præcipitat ista dialecticæ ignorantia, quā tu publice contemnendo confiteris perparum fuisse tibi curæ.

Esto igitur prima quæstio de sensu Augustini, utrum dicendo, Fidem ipsam, quam uidet quisq;, de actu fidei intellexerit, an uerò de habitu. Tu de actu asseris, quia dialecticam calles. Ego uerò de habitu, quia B. Thomas sic intelligit 1. q. 87. art. 2: Est .n. ibi doctrina aperta sancti Doctoris, sicut in Expurgatione nostra planè ostendi. Cui nō

dignatus es respondere. Sed nec poteras, nisi dixisses, etiam sanctũ Doctorem in illud se præcipitium coniecisse, quia Dialecticam ignorauit. O mi Soto, quid si quis tibi pro me respondeat: Vide tu quò te præcipitat elatio atq; nimia de teipso præsumptio, & aliorum contẽptus? Etenim magistraliter et tanq; in manu ferulam gestans, me interrogas ut respondeam, Num tu uideas Deum esse trinum: ut si dicerem te hoc uidere, argueres me de falso propter ignorantiam dialecticæ. Ego igitur sic respondi: Quid ipse uideas nescio: si autem de me interrogas, respondi quòd uideo Deũ esse trinum. Dixit enim Dominus discipulis de Patre suo: Amodo cognoscetis eum et uidistis eum. Quomodo autem uidisse dicuntnr Patrem, qui inuisibilis est? B. Thomas exponit: Viderunt Christum secundum carnem assumptam in quo erat Verbum, & in Verbo Pater: unde in ipso uiderunt Patrem. Hæc ille. Imò ipse Dominus qui dixit: Qui uidet me, uidet & Patrem meum. Nihil ergo absurdi est dicere, quæ sunt inuisibilia conspici per ea quæ uidentur. Ad eum modũ dixit B. Augustinus uideri animam per actus corporis. Sic et substantia per accidentia uidetur. Deniq; frequentissimus est hic modus loquẽdi apud omnes patres. Vbi igitur est illud præcipitium meum ab imperitia dialecticæ?

De Beati Thomæ uerò sentẽtia, quòd homo possit scire certitudine fidei se habere infusam fidem; & Caietanum produxi hoc expressè declarantem, & reuera absq; illius declaratione, ex ipsius B. Thomæ uerbis colligitur .1. 2. q. 112. art. 5. ad secundum: ubi expresse ait, quòd qui habet fidem, certus est se habere fidem. Et manifestè de habitu loquitur, non de actu: & de certitudine fidei oportet eum loqui, ut rectè Caietanus exponit.

Illud uerò quod mihi opprobras, me publicè contemnere diale-

ßicam: cum cæteris manifestis calumnijs, quibus meæ famæ derogare conniteris, permitto transire. Ego .n. quamuis indoctus omniũ disciplinarum atq; imperitus: attamen illas colo, & publicè ac priuatim, pro uirili, aduersus contemnentes defendo: quod et in nostris iam editis multis opusculis satis patet. Verum ad rem unde digressus sum, regredi iam admoneor.

Quòd attinet ad secundum hoc tuum argumentum ab autoritate B. Thomæ, ubi fateris, illum prætermisisse hoc membrũ de certitudine fidei: mecum sentis. Quòd uerò ob eam quam dixisti causam prætermiserit; non accipio: est enim commentum tuum. Illud item quod addis, quòd B. Thomas excludens certitudinem scientiæ quæ est minor certitudo, multo magis censetur exclusisse certitudinem fidei, quæ est maior certitudo; tanquàm minus consideratè abs te dictum excipio. Si .n. hoc uerum esset ut ais, nihil haberemus certum ex fide: quoniã eorum quæ sunt fidei non est scientia. Si enim esset, iam fides non esset; sed maius lumen à minore non expellitur. Quocirca & in hoc te reprehendi, quòd non distinxeris certitudinem ex se, & quo ad nos: nec satisfecisti respondens in apologia tua: quod in nostra Expurgatione latè detexi.

Et quia error errorem parit, reprehendi regulam illam tuam, ut potè ex priore errore deductam, uidelicet: Quotiens altera præmissarum est de fide, altera de scientia uel experimento: conclusio quæ sequitur non est de fide, sed de scientia & experimento. Produxi Scoti autoritatem aduersum te. Et Deo gratia est, quòd ille pius Pater F. Andreas Vega Hispanus aduersum te hac in re, sicuti in alijs nonnullis, pro nobis pronunciauit & scripsit. Quem non debuisti cõtemnere, cùm & logicam et philosophiam et theologiam profiteretur. Scotus. Vega in lib. viiii. cap. xxxix. fol. cxcix.

Mitto illud ꝙ, ut errorẽ tuũ defenderes, adiunxisti in apologia.

Reputassent philosophi euidentem hanc illationem absque ulla distinctione: Hæc essentia diuina est Pater. Et eadem est Filius. Ergo Filius est Pater.

Profectò non philosophi, sed sophistæ & corruptores logicæ & philosophiæ, illam illationem reputassent euidentem, iuxta formam syllogisticam: sicut & in Expurgatione *declaraui abundè. Et hæc satis de secundo argumento.*

Tertium argumentum quod est: Habitus *non extenditur extra suum proprium obiectum: non minus probat contra tuam priuilegiatam reuelationem. Quòd si quid probat: contra fidei catholicæ certitudinem probat. Quæ uerò in eo argumento perperam effudisti, superius notata sunt.*

Circa quartum argumentum, illud notaui, quòd tu gratiã, etiam in non prædestinatis, ponis esse effectum prædestinationis: quod ex se manifestat suam falsitatem. Nunc *etiam illud noto:* Primum *id quod sumis,* E*ffectus prædestinationis non est in particulari singulis notus per fidem: solum tua autoritate probas, & principium petis manifestè: quoniã de gratia quæstio est, An ualeat nobis per fidem innotescere. Præterea, cùm uocatio Dei sit etiã prædestinationis effectus, manifestum est autem quòd eius uocatio nobis per fidem innotescit: superest ut falsum sit omnino quod uniuersaliter assumis,* E*ffectus prædestinationis non est notus per fidem singulis, iuxta tuũ sensum.*

De sexto ac septimo argumento, satis in prima disputatione rescripsimus: quæ etiam solum excludunt fidei catholicæ certitudinem.

Octauum argumentum, licet pari modo de catholicæ fidei certitudine loquatur, & ideo non contra nos: attamen intollerabilem continet errorem Euangelio & *Christianæ* Religioni *nimium aduersantem. Ibi .n. ais:* Nullum *inditium suæ charitatis & gratiæ potest*

in homine iusto esse ita euidens, quod non sit etiam commune existentibus in peccato mortali: quod ita probas.

Præcipua omnium testimonia sunt duo. Primum est offerre vitam pro Christo. Maiorem.n.hac charitatem &c.Et tamen hæreticus tam firmo tãque excelso animo dabit vitam in obsequiũ, vt putat, Christi, quam legitimus christianus.

Et in lib. primo, cap. xxij, ut idem probares, hæc scribis,

Talem omnino amorem Dei in se experitur infidelis & hæreticus quantum ad substantiam, qualem catholicus, eodemq; feruore & conatu mortem oppeteret pro sua fide.

Hæc tu Soto. Et in fine libri tertij, ut sigillum tuæ doctrinæ illi cõueniens adhiberes, scripsisti:

Quis dubitat quin hæreticus eodem ro bore animi & ardore (vt putat) charitatis se se offerat martyrio, atq; verus Christianus?

Ego uerò hoc adeo peruersum dogma exhorrens, & ad Reuerendissimos illius Synodi Præsidentes scribens, monui te priori meo libello hac de re, cùm inter magna fidei nostræ argumenta, agones & constantiam martyrum sancti Patres annumerent, ut dixerit B. Hieronymus: Si fides nostra uera non esset, nunquam sanguine defenderetur. Et Ecclesia Dei ad canonizationem martyris, hoc tantũ quòd sanguinem fudit pro Christo, requirit: quod leuiter ac temerè faceret, si non gratiæ certitudinem illa passio importaret. Recitabo uerba monitionis meæ, quæ sunt hæc; Illud omnino falsum & periculosum quod ait;

Quinimo hæretici omnes, suorũ errorum quos catholicos existimant, tantam habent certitudinem, quam nos articulorũ fidei.

Quanquã enim loquatur de certitudine quæ est ex parte subiecti, attamen nec uerum est dictum, nec quouis modo probabile, &c. Et non multo post: Iam de martyribus, quòd ipse uult, omnes martyres

speciales habuisse reuelationes suæ inexistentis gratiæ, & nõ ex spiritu & ardore, quem sentiebant in cordibus suis, & fortitudine plena gaudij sancti & cœlestis eã potius notitiam accepisse; credo longè eum falli. Et quòd comparat martyrem hæreticum martyri uero quantum ad plenitudinem cordis & effectus charitatis, quos ipse putat naturaliter, aut alia uia prouenire posse: & falsum & periculosum ualdè existimo, ut potè contra scripturas & sanctos Patres. Quocirca fraternè Virum de hoc admoneo, quia nimium tribuit naturæ. Nam & huius rei tractatum alij libro reseruo. Hæc ego ibi. Tu uerò in Apologia respondes in hunc modum.

De illo vero in calce demum cum omnibus qui nos legerint, de te conqueror honorãde Pater, quam me gratis in sinistrum sensum traduxeris, quod scilicet contra scripturas & sanctos patres comparauerim martyrem hæreticum martyri vero quantum ad plenitudinem cordis & affectum charitatis: ac si ego adeo fuerim mẽte alienatus, vt pseudomartyri veram tribuerim charitatem, quæ est in legitimo. Nunquid hac de causa distinxi de certitudine gratiæ ex parte obiecti, & ex parte subiecti? Quod ergo nos diximus, illud est penitus, quod manifestissimo & irrefragabili experimento vniuersi norunt qui hæreticos comburi oculis conspexerunt. Vidimus .n. plurimos multo maiori alacritate festinare ad rogum, quam aliquis forte christianus in charitate iret damnatus a Turcis. An negare poteris quin ille tam certus apud se sit, tamque securus (licet non tutus) se mori in gratia Dei, quã est quispiam forte ex christianis existentibus in charitate? Alias quomodo exuri se viuentẽ, & bulienti oleo summergi tam exultabundus gauderet? Illam ego voco certitudinem ex parte subiecti. Quid ergo ais, me loqui contra scripturas & contra patres, qui solas historias rerum gestarum refero? Aut quid tanquam per se notum supponis, quod nemo certus potest dici cuiusq; rei quæ falsa sit, nisi secundum scholasticos, qui inerudite multa comminiscuntur? Ita .n. tibi consultum putas si scholasticos derideas. Nunquid et

NOTA.

vulgò & apud omnes sapientes, nō certus ille dicitur qui securus est, & absq; vlla dubitatiōe aliquid credit? Illi hæretici iureiuran do tibi affirmabunt, adeo se esse certos de suis erroribus, vt sunt certi de fide catholica. Et quicquid de nomine fit, illa experientia satis nobis est ad conuincendum, nullam esse coniecturam, quæ sufficiat abstergere omnem dubitationem quod sumus in gratia: quandoquidem illa, quæ maxima est, puta, quod animā quis po nat suam, nō est irrefragabile testimonium charitatis.

Hæc tu Soto plena erroribus & calumnia. Quod enim tu primùm ais, me tua in sinistrum sensum traduxisse, eo quòd dixerim te comparasse martyrem falsum martyri uero quantum ad affectum charitatis: calumnia est. Ego .n. non quantum ad affectum, sed quantum ad effectum scripsi. Deo gratias, sunt codices impressi mihi irrefragabiliter attestantes. Illud autem clarè dixisti quod sincerè recitaui: unde elicuisti non posse ex ipsis actibus innotescere donum charitatis, etiam ex illo summo charitatis opere, quod est extrema pati: cùm & hunc effectum possint peccatores & hæretici pari robore & ardore animi producere. Cur igitur tu me tam sæpè ac tam manifestè falsò calumniaris? Iurè igitur mihi competit ut conquerar aduersum te, quia quod tu me fecisse falsò obiectas, tu uerè fecisti: & quod est pessimum, etiam admonitus, factum non emendasti: qua uero conscientia, ipse uideris.

Venio nunc ad ea quæ sunt doctrinæ. Defendis in eodem loco tuam de certitudine distinctionem, & uis propriè dici certitudinem de re falsa, ita ut ille propriè certus esse dicatur, qui firmum assensum perhibet rei falsæ. Ego uerò cùm contrà statuerem, quia tamen uerebar ne alicuius scholastici fretus autoritate, illam distinctionem præmisisses: dixi, quòd si quis fortè scholastica quauis usurpatione dixerit, certitudinem esse solam adhæsionem ad id quod uideatur esse uerum

cùm non sit, sed solum appareat: per me licebit quidem: cùm alia etiã plura inerudite comminiscantur: sed hoc apud doctos non recipi, mihi certissimum est. Tu uerò perpetuò illiberaliter mecum disputans, et sensum meum inuertens, accepisti uerba mea tanquam asseuerantis, me contra scholasticos illud ponere: cùm ego dixerim: Si quis fortè scholastica usurpatione &c. Ego .n. *sciebam hoc siue tuum, siue cuiusuis alterius commentum, esse contra* B. *Thomæ doctrinam, sicut produxi: quem tamen inter scholasticos ipse puto cõnumeras.* Postmo*do uerò comperi &* Durandum *&* Capreolum *idem prorsus ad literam asserere quod ego.* Cùm .n. Durandus *id sumeret in quodam argumento tanquam per se notum;* Capreolus *hoc illi ultrò concessit his uerbis:*

A*d primum contra tertiam conclusionem dicitur, quòd non omnis firmitas adhæsionis propriè dicitur certitudo, sicut argumentum benè probat: sed illa firmitas quæ est de firmo & stabili tanquam de obiecto, potest dici certitudo.* Solum *autem uerum potest esse firmum et stabile, non autem falsum; ideò firmus assensus hæreticorum uel aliorum errantium non potest dici propriè certitudo: quia talis assensus, licet habeat firmitatem ex parte subiecti, non tamen ex parte obiecti: imò omnimodam fragilitatem & infirmitatem, cùm sit falsum, & firmæ ueritati contrarium.* Similiter *talis assensus uel adhæsio non habet firmitatem ex parte medij propter quod assentitur.* Secus *est de fide, cuius adhæsio firma est ex parte obiecti cui assentitur, & ex parte causæ propter quam assentitur, quæ est* Veritas *prima, ut sæpe dictum fuit.* Item *cùm dicimus, ꝙ firmitas adhæsionis est certitudo, non intelligimus de qualibet firmitate nec de qualibet aut de cuiuslibet obiecti adhæsione: sed tantum de firmitate adhæsionis intellectus ad suum cognoscibile.* Hoc *autem non est nisi uerum: quia falsum*

non est

non est cognoscibile. De hoc S. Thomas *3. sent. distin. 26. quæst. 2. art. 4. In corpore autem sic dicit: Certitudo propriè dicitur firmitas adhæsionis uirtutis cognitiuæ ad suum cognoscibile, &c. ut dicetur sequēti distinctione*. Et *ista responsio est melior alia*. Hæc Capreolus. Ecce igitur quàm turpiter redargueris ab ipsismet scholasticis, *quorum tamen te inniti autoritate ostentabas, & me increpabas (etsi nimis impudenter ac falsò) quòd eos derideam*. Capreolus in .iii. sent. distin. xxvi

Illud uerò quàm astutè, quòd cùm uulgus & sapientes pro tua sententia adduceres: nullum tamen produxti nisi hæreticorum iusiurandum, qui mihi (ut inquis) affirmabunt, se ita certos esse de suis erroribus, sicut sunt certi de fide catholica. Quis hic non exclamet? Sed parcam. Rogo te, *hæreticum illum illud iurantem, utrum dixeris uerum iurare, an falsum?* Si *falsum, contrà te militat argumētum*. Si *uerum, etiā contra te militat*. Si .n. *tam certi sunt de suis erroribus, quàm certi sunt de fide catholica; constat autem quòd de fide catholica minimè sunt certi, planè sequitur quòd neq; de suis erroribus certi sint*. Nam *reuera si hæretici in autoritatē efferendi sunt, in hoc articulo proculdubio tibiipsi aduersantur*. Nam *quùm asserut se certos esse, non de certitudine solummodo secundum subiectum intelligunt: alioquin nihil dicerent: sed de illa quæ etiam secundum obiectum est*.

Venio ad dogma illud quod ego censeo nedum falsum, uerumetiā nostræ religioni aduersum, præsertim quòd ita fauet hæreticis martyribus, ut etiam illos præferat nostris, cùm dicat (quod iterum referens perhorresco)

Quod ergo nos diximus, illud est penitus, quod manifestissimo & irrefragabili experimento vniuersi norunt qui hæreticos comburi oculis conspexerunt. Vidimus .n. plurimos multo maiori

alacritate festinare ad rogum, quam aliquis forte christianus in charitate iret damnatus a Turcis.

Hæc tu. Quæ etsi in Expurgatione nostra satis idoneè confutentur; in assertionibus tamen etiam latius. Nunc igitur solum recitabo quæ aduersum te, Vir honorandæ memoriæ Frater Andreas Vega, circa hunc articulum pro nobis scripsit: Non est quidem (inquit) æquandus uerus martyr falsò martyri, neq; quo ad affectū, neque quo ad effectū: ut egregiè profectò & eleganter ante nos disseruit doctissimus Episcopus Catharinus in expurgatione sua. Quin et is qui in lætali peccato mortem pro Christo pateretur, multis nominibus uinceretur ab eo, qui eam cum gratia toleraret. Nam in peccatoribus neq; absoluta est ueritatis cognitio, neq; uera lætitia, neq; solida pax & constantia. Neq; erroris tantæ sunt uires, quantæ ueritatis. Et hæreticorum morientium pro sua hæresi, quæ uidetur alacritas & fortitudo & cōstantia, non fortitudo est, sed insania, furor, immanitas, mentis cæcitas, desperatio, et auiditas gloriæ, atq; obdurata quædam et nimium pertinax propriæ sententiæ dilectio & fiducia. Hæc ille.

Vega, in lib. viiii. cap. xliii. fol. ccxiii. D.

Quin etiam contra ea quæ tu in Apologia, uolens cōmendare incertitudinem gratiæ, adiecisti, experimento eorum qui decedunt, quos uix possunt (ut ais) sapientissimi homines securos reddere, & absq; omni metu pacatos: Idem Vega post nos in hunc modum scripsit: Illa insuper quies & securitas qua pleriq; migrant de hac uita, illud ardens desiderium quo charitas cùm perfecta fuerit, clamat: Cupio dissolui & esse cum Christo: Illa lætitia qua permulti exultant, dum, intelligentes sibi propinquum esse diem mortis, dicent cum Dauide: Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus. Alacritas etiam, & admiranda constantia martyrum, & despicientia omnium tormentorum, quam præ se ferebant: quid aliud sunt quā

Vega ī li. ix cap. xlvi. fo. ccxviii. B. in calce.

testimonia apertissima certitudinis moralis, quam habebant de sua iustitia & gratia apud Deum? Non sic exultarent adueniente morte; non sic illam desiderarent; non sic lætarentur in tormentis, neq; tanta quiete & placiditate animi de hac uita decederent qui hæsitarent, & dubij seu ancipites & anxij essent de suo statu. Vnde & Ambrosius in expositione illius uersiculi, Memor *fui iudiciorum tuorum à seculo* Domine *&c, de iustis, quorum bona uita præcessit, & mors est preciosa in conspectu* Domini, *sic scribit:* Videmus *in seculo innocẽtes, lætos ad iudicium festinare: odisse moras: celeritatem affectare iudicij. Beatus itaq; ille, qui cæleste iudicium lætus expectat. Scit .n. sibi regnum cœlorum, angelorum consortium, coronam quoq; bonorũ repositam esse meritorum.* Hæc *ille.* Idem*q; de* Hilarione, Marcella, *&* Paula, *aliorumq; sanctorum exemplis, doctè & eleganter ostendit eruditissimus* Episcopus Catharinus *in* Expurgatione *sua.* B.Ambro sup psal. cxviii.

V*erè etenim pleriq; ita sunt parati in occursum iudicis et patrisfamilias nostri omnium, ut cùm ille ianuam pulsauerit confestim, hoc est, sine aliqua trepidatione aperiant ei: & gaudentes, à nocte huius uitæ ueniant ad lucem ut manifestentur opera ipsorum.* Q*uòd si haberi non posset aliqua certitudo de his: nunquam tanto studio niterentur pij uiri pacatos & quietos reddere eos, quorum morti sunt præsentes, & de quorum bona uita & sancta morte, ipsi tuti & securi sunt.* E*t talem certitudinem suæ bonæ uitæ uidetur habuisse* Ezechielẽ *quum orauit* Dominum, *et ex fiducia suæ bonæ conscientiæ dixit:* Memento, *quæso, quomodo ambulauerim coràm te in ueritate & in corde perfecto, & quod bonũ est in oculis tuis fecerim.* Nam *hanc orationem ueram fuisse, &* Deo *non displicuisse: manifestè ostendit diuinum responsum;* Audiui *orationem tuam.* Hactenus Vega.

Præterec *nunc quæ de conscientiæ testimonio adiunxisti.* Nam

in aſſertionibus noſtris hac de re abundè contra ueſtram periculoſam doctrinam pertracto.

Hactenus ea tractauimus argumenta, quibus aduerſus certitudinem gratiæ decertaſti in prioribus tuis libellis. Vnum supereſt, quod ex eadem logicæ ac theologiæ officina depromptum, in cõmentarijs tuis super Epiſtolam ad Rom. *cõtra aſſertores certitudinis gratiæ inſeruiſti. Tractans .n. illum locum* Apoſtoli *ubi ait:* Nam *quid oremus ſicut oportet neſcimus: poſtquam præmonuiſti nos, dicens:*

Quę maxime animaduerti opto ab aſſertoribus certitudinis gratiæ, ne vlterius de illo teſtimonio Spiritus ſancti allucinentur.

Tum hoc pacto argumentaris:

Quemadmodum nobis non ſemper certo cõſtat de petitionibus noſtris, vtrum dictante Spiritu ſancto fiant, an alter ſit Spiritus qui fatur in nobis: ita neque certo ſcimus vtrum habitet in nobis Spiritus ſanctus.

Hoc eſt argumentum tuum, ſi modo ſpeciem aliquam habeat argumẽti: niſi idem ſit effutire temerè, & argumentari atq; ex præmiſſis concludere. Ex hoc .n. quòd non semper conſtet dictare Spiritum ſanctum petitiones noſtras, concludis abſolutè, non poſſe nos certò scire, utrum in nobis habitet, id eſt, nunq; id poſſe certò scire. Quare ex tuæ logicæ doctrina, à NON SEMPER *ſequitur* NVNQVAM. *Et ijs præclaris emblematibus adornaſti commentaria illa tua.*

Dicendum nunc eſſet de teſtimonijs quæ pro incertitudine produxiſti de ſacris scripturis, & de antiquis patribus ac ſacris doctoribus, et de scholaſticis. Verùm quoniam de his in priori libello noſtro & in Expurgatione *ſatis eſt demonſtratum: & in aſſertionibus abundius: hoc in loco duo tantum aut tria commemorabo: ut ex ijs tu ipſemet recognoſcas, utrum uolueris reuera et bona fide diſputare, an potius illudere. Ecce de scripturis, præter ea quæ uulgus nouit, ad-*

duxisti sententias : Quis potest dicere mundũ est cor meũ? purus sum à peccato? Et : *Beatus homo qui semper est pauidus.* Et : *De propitiatu peccatorum noli esse securus.* Nunc, *ut paucis agam tecum, circa illud primum :* Quis *potest dicere,* Mundum *est cor meum etc. quæro abs te, utrum putas neminem posse hoc dicere, quia si diceret, falsum diceret.* Credo *si sequeris communem doctorum expositionem, ita dices.* At *ex hoc non solum sequitur, neminem posse scire se esse mundum, sed absolutè neminem esse mundum.* Tu *uerò si hoc concedis, & de immunditia sentis quæ cum iustitia esse non potest : ad lutheranorum partes transis.* Sensus *ergo illius loci, ex doctrina* B. Augustini *est, quòd nemo potest uerè dicere,* Mundum *est cor meum : quia nullus homo habet in hoc mundo perfectam illam munditiam ac iustitiam, quam exigeret rigor debiti, ita ut non indigeat lauari saltem pedes : quanquàm et caput & manus mundas habeat : quod satis est ut uerè coràm* Deo *placeat, et mundus dicatur.* Vnde Dominus *hoc declarans mysterium, dixit :* Qui *lotus est non indiget nisi ut lauet pedes, sed est mundus totus.* Et *subdidit :* Et *uos mundi estis.* Beatus *autẽ* Ioannes Chrysostomus, *exponens illum locum, dixit :* Nemo *potest illud dicere tanquam gloriabundus, quasi ex se munditia habuerit & non à* Deo. Cuius *expositioni planè attestatur hebraica ueritas, quæ, teste uel* Caietano, *sic habet :* Quis *dicet mundaui cor meum? purgaui à peccato meo?* Quod Caietanus *exponẽs, adiecit :* Quasi *dicat, nullus.* Non *est .n. hominis operatio purgare cor, & purgare illud à proprio peccato, etc.* Quẽ *sensum etiã* B. Hieronymus *in eo loco tradit.* Vnde *nihil ad rem nostrã locus ille.* De *secundo autem loco illo :* Beatus *homo qui semper est pauidus ; uix est ut digner respondere ; nec quidem facerem, nisi sensum nedũ falsum, sed etiam periculosum inde eruisses, & contra*

Prouer.xx. & .xxviii. Eccle.v.

Chrysost.

tuammet doctrinam. Vis .n. ergo conscientias omniū hominum semper esse pauidas. Nunquam ergo pacatas persuasione acceptæ iustitiæ: quod est horribile. Vnde meritò hæretici uos suggillant: imò quod est atrocius, uestros errores Ecclesiæ ascribunt: quasi quod uos uestris disputationibus blateratis, illud Ecclesia sentiat: à cuius spiritu hæ uestræ interpretationes tam absunt, quàm occidens ab oriente. Nō queo interdum me continere iusta indignatione ac zelo scripturarum incensus, quin huiusmodi pro ueritate effundam. Sēsus ergo illius loci uerus hic est, q̄ à iustificatione non debet homo ita efferri ac securus fieri, ut putet iam se perfectum: sed cum timore & tremore operari suam salutem, & cauere ne excidat, & assiduè per opera bona implere illud: Qui iustus est iustificetur adhuc, et c. Hunc ipsum sensum habet tertius locus quē produxisti: De propitiatu peccatorum etc: quòd etsi quis nouerit suorum peccatorum propitiationē; non debet inde securitatem arripere ad peccandū ulterius, dicens: Pepercit mihi Dominus, etiam iterum parcet. Qui sensus apertus ex græca literá capitur, quæ ad uerbū hoc sonat: De propitiatione ne sine timore sis ad addendum peccatum ad peccatum: & ne dicas, Miseratio ipsius multa est: multitudo peccatorum meorum propitiabitur seu remittetur. Et hoc est quod dixit Dominus: Ecce sanus factus es; noli amplius peccare, ne deterius tibi contingat.

De patribus item & scholasticis quos pro tua opinione producis; similiter exemplum unum aut alterum proferam: ut inde appareat, uos lectores decipere qui parum attendunt, dum aliò detorquetis, & detruncatas eorum affertis sententias. Ecce adduxisti Chrysostomum homilia xxxviij in Matthæum in opere imperfecto, ubi ait: Nemo est tanta firmitate suffultus, ut de iustificatione sua debeat esse securus. Hæc certè uerba, non alium sensum porrigunt, quàm

eum qui de superioribus scripturis eductus est: ut qui iustificatus est, non sit de futuro securus, putãs esse omnia in se perfecta: sed oportere renouari de die in diem, & se ad ulteriora extendere, & ea quæ retro sunt obliuisci, ut comprehendat, & ad scopum suæ uocationis perueniat. Quem sensum satis probant quæ ille Doctor *continenter adiecit, ad quæ te relego, ne in nimium manifestis prolixior sim.* Nam quod ille Doctor *sanctus pro nobis militet; in* Com. *ad* Roma. *nimis manifestum est.* Ille *enim exponens locum illum:* Spiritus *cõtestatur spiritui nostro, uel cum spiritu nostro: & uolens per hanc* B.Pauli *doctrinã omnem dubitationem ac formidinem ab animis iustificatorum prorsus excutere: quia uidebat multos parum ad* Dei *dona respicere, non exercentes spiritum fidei: dixit:* Idem *spiritus testatur unà cum spiritu nostro, inquit, quod sumus filij* Dei. Neq;. n. *ab ipsa tãtum uoce id affirmo, ait, sed & à causa, à qua uox ipsa nata est. Spiritu enim dictante atq; in uerba præeunte, hæc dicimus.* Quod *quidem alibi apertius declarans dixit:* Misit Deus *spiritum suum in corda nostra clamantem* Abba Pater. Quid *porrò sibi uult,* Spiritus *unà cum spiritu testatur?* Paracletus, *inquit, cum dono nobis dato.* Non *enim doni solùm uox hæc est, sed &* Paracleti, *qui donum largitus est.* Nam *hic ipse nos per donum docuit sic loqui.* Cùm *autem* Spiritus *testatur, quæ tandem restat ambiguitas?* Nam *si uel homo, uel angelus, uel archangelus, uel alia huiusmodi potestas hoc polliceretur, par conueniensq; esset nonnullos hæsitare.* Cùm *autem summa* Essentia, *& ea quidem quæ hoc largita sit donum, uel ab ijs unde preces fundere iussit, nobis testimonium afferat: quis tandem de dignitate ambiget?* Hæc ille. *Quibus, malùm, cùm urgereris, obsecro, quàm atrociter laceras, et in sensum inanem traducis?* Ais enim:

Chrysost. hom. xiiii. ad Roma.

Hæc autem & si quæ sunt id genus apud sanctos talia, quæ obiectari nobis solent ab istis assertoribus certitudinis gratiæ: nihil aliud comprobant, quam quod spiritus Dei non est de se fallax sicut spiritus creaturæ. Inde tamen solum colligitur, quod vbi certus ego essem, hunc qui mihi loquitur, esse Spiritũ sanctum, certus continuo fierem, verum esse testimonium.

Hæc tu Soto. *Ego uerò uehementer admiror, quo præstigio captus non uideris primùm uerba ipsa Chrysostomi eum sensum non ferre. Ipse .n. non dicit, ut tu uis, quòd quando Spiritus testatur, ex se non fallit: sed quòd quando ille testatur, is cui attestatur non debet quouis modo ambigere de eo quod testatur Spiritus: sed credere firmiter ita esse: quia etsi homo & alia quæuis creatura ex se ualeat mentiri: Spiritus ipse qui est Deus, non potest. Alioquin, qui sensus esset id solum dicere, quòd quando Spiritus testatur, ille sit uerax? Præterea, quomodo adhuc nõ uides absurdum, quòd loquatur mihi Spiritus, & ut ad Galatas dicitur, clamet ipse in me, nec tamen norim esse, imò nec nosse possim illum esse qui mihi testetur? O testimoniũ frustra. Et adhuc me immeritò infamas in tua* Apologia *(quam in commentarijs tuis gloriaris rursum integrasse aduersum me) quòd ego paralogizauerim ex hoc loco: & argumentum quoddam, quod gratia disputationis texui contra* Decretum*, ego probauerim ut ualidũ: cuius tamen fallaciam ostendi in eodem libello in responsione ad secundum argumẽtum, ne contra* Decretum *pugnarem, imò etiam contra me ipsum, qui* Decreto *subscripsi. Et quare tu bone* Vir, *integrans apologiam tuã, non meã responsionem in nostra* Expurgatione *integrasti? Quis aliã causam suspicari meritò ualeat, quàm ne apparerent tuæ calumniæ & tui paralogismi, nõ mei? Quanquam doctis uiris hi facilè se se ostẽtant. Nequeo me continere quin aliqua breuiter ac fideliter de nostris scriptis proferam, ut uter nostrum paralogizet, clarè appareat.*

Ego hanc propositionē mihi sumpsi ut uerā : Testimoniū Spiritus ualidū est ad gignendā fidē in illo cui attestatur. Tu primò inquis : Falsum est, neq; probabis vnquam.

Verùm hactenus id non est ostendere paralogismum. Et cùm autoritate sanctorum illud sumptum probassem : nihil tu ad ea respondens, solùm dicis : Falsum est, neq; probabis unquam. Verùm addis :

Hic iā corruit rōcinatio tua : qa si sic vniuersī ītelligis eē validū vt facis, oēs iusti eēnt certi d̄ sua grā penitꝰ ac sine vlla dubitatiōe.

Hæc tu Soto. Nec uides paralogismum tuum quem ego iam demonstraui in Expurgatione *his uerbis ad literam ; Obsecro te attende. Ex hoc sumpto nostro : Testimonium Spiritus est ualidum ad gignēdam fidem : tu infers : Ergo omnes sunt certi quibus ille testatur. Quis istam sanus consequentiam probet ? Nunquid non Christus testabatur Iudæis de ueritate ? Nunquid testimonium eius non erat ualidum ad faciendam fidem ? Quis, nisi blasphemus, hoc dicat ? Omnes igitur Iudæi per te receperunt ipsum eius testimonium : & Baptista conqueritur quòd uenerit Dominus testimonium perhibens ueritati, & nemo tamen acciperet. Verè doleo uices tuas, quòd ubi & de quo me arguis, ibi tu & in idipsum miserabiliter offendis, ut duplex tua culpa sit, simul errare, & benè dicentem arguere, idq; cum tanta autoritate ac maiestate. Non sequitur ergo, non sequitur mi Soto : Testatur ille, et ualidum est testimonium eius : Ergo omnes de facto certos reddit. Sed hoc sequitur, quòd ex se ualidū est ad certificandū. Quòd uerò nō omnes certificet, plura sunt in causa, uidelicet, inconsideratio, frigiditas charitatis, quia non exercetur pijs operibus, non pascitur spiritus q hoc postulat. Vnde et quædā periculosa tepiditas, curæ mundi, spinæ, tribuli, hoc est, continua uenialia saltē admissa, tentationes, perturbationes, officiūt huic certitudini.*

Autor in Expurgatione.

Quòd si rectè uiueremus, si custodiremus cor nostrũ uigilanter, cũ timore ac tremore Dei, sicut faciũt uiri sãcti et perfecti, salutẽ nostrã operãtes, et in charitate in dies proficiẽtes, et ad perfectũ tẽdẽtes (etsi minima et quotidiana essent delicta, quæ humana fragilitas à se ipsa nõ ualet excutere) profectò audiremus nõnunq; clarã illam Spiritus uocẽ, quã in perturbationibus desiderabat egregius ille Psaltes, dicẽtis clarè in corde nostro: Noli timere: Salus tua ego sum. Quapropter hoc tuũ argumentũ Caietanus quasi præuidens, pulchrè dixit: At si non profecimus ut testimoniũ hoc habeamus à Spiritu sãcto et nostro, studeamus ad efficiendũ in nobis prõptitudinẽ exequendi quæ sunt Spiritus, et mortificandi quæ carnis sunt et mundi, ne desimus gratiæ tãti testimonij. Hæc ille. Sed qd opus erat illo, cùm scriptura ipsa loquatur, et sãcti patres, ut suo loco ostendemus? Hæc ego ibi, et alia plura circa hunc locum, ad quæ lectorem remitto. enim B. Ambrosius idem ferè ad literam. Nunc redeo ad testimonia per te citata.

De scholasticis similiter, quòd Alexandrũ de Hales ad uestras partes inuitum traxeritis, facilè est dispicere. Ago tamen Deo gratias, quòd Venerabilis ille Pater Vega, tandem in calce suæ disputationis agnouit, et quæ dixit Ioannes Bachonis Carmelita, probauit: quæ tamen tu Soto derides. Hoc igitur puto Dei magna prouidẽtia factũ, ut in hac q̃stione, qa magni erat momẽti, et inter uos q eratis aliquãdo cõcordes; dissensio nata sit, et uterq; uestrũ in huius rei tractatione, tu in principio haud cogitãs, ille uerò in fine à ui ueritatis impulsus, nostræ fauit sẽtẽtiæ. Tu .n. titulũ inscripsisti de certitudine gratiæ, uolẽs incertitudinẽ cõcludere; ille uerò cõtrà, cùm de incertitudine gratiæ titulũ inscripsisset; certitudinẽ tãdẽ, impellẽte spiritu, ingenua cõfessione cõclusit. Et hæc satis sint quod ad hanc rem attinet. Cætera in Expurgatione & assertionibus.

DISCEPTATIO SECVNDA
De Prædestinatione Dei.

Voniam præter priorem antiquam de certitudine gratiæ disceptationem, in tuis nouis commentarijs (quod iam animo conceperas, ut erat fama) aliquot tractans articulos, me; etiã citato in chartæ marginibus nomine, reprehendis circa tractatum de prædestinatione, ubi etiam à conuicio non temperasti, inurens mihi notam temeritatis; in hanc nunc disceptationem, etiã propter publicam et magnam quam de hac re spero utilitatem, descendo: ut uideas aliquãdo, si ipse tibi animi oculos nõ eruas, te et nostra quæ non capis carpere, et tua quæ non intelligis asserere, et probrum quod in me obiecisti, tibi longè uerius conuenire.

Perspicio à uocum significatione mihi incipiendum esse, ut in ea cõueniamus, et inde in quo dissentimus appareat: ne more Andabatarum *decertemus:* Quæro *igitur primùm abs te rationem ac descriptionem huius nominis quod est* PRAEDESTINATIO. *Ecce illa super cap.8, et 9, ubi rẽ fusius tractas, tuis uerbis expressa.*

Prædestinatio est destinatio ad illum supernaturalem finẽ quem naturæ viribus attingere non valemus.

Et *iterum:*

Prædestinatio est pars quædam subiectiua & species prouidentiæ. Nam quum prouidẽtia ordinatio quædam sit generalis rerum æterna in suos ipsarum fines: prædestinatio est particularis destinatio rationalis creaturæ in suum supremum finem, ad quem ductu et fauore Dei perducitur.

Hactenus non planè explicasti uniuersãm prædestinationis rationem,

dicens indefinitè, quòd est rationalis creaturæ: qui modus, apud doctos qui scientificè loquuntur, pro uniuersali accipitur. Quare alibi declaras, quòd hæc destinatio seu ordinatio (nam tu promiscuè his uerbis uteris) non est omnium, sed quorundam & paucorum, quos de innumerabilibus elegit Deus ante constitutionem mundi. Sed nec sic perficitur definitio: alioquin de cæteris, iuxta hanc tuam datam definitionem, confiteri oportet, quòd non fuerunt ab æterno destinati siue ordinati ad salutem.

Hic igitur disceptatio nostra incipiat. Ego enim hoc in loco reclamo fretus apostolica mihi astipulante uoce et attestante, ꝙ DEVS VVLT OMNES HOMINES SALVOS FIERI ET AD AGNITIONEM VERITATIS VENIRE. *Si hoc uult, et quatenus uult, uoluntas eius nõ est inanis, nec potest executione carere; necesse est, quòd quos uult saluos fieri, eos etiam per idonea media ordinet ad salutem, &, quantum ad illum attinet, etiam perducat: quod tu quoq; disertè in tua disputatione confiteris. Quo fit, ut non pauci, sicut iam est (te assentiente) conclusum, sint prædestinati, id est (ut tu interpretaris) destinati atq; ordinati ad beatum finem, sed omnes. Ita ut simul et pauci et omnes erunt ad hoc ordinati per te, nisi hic ad elabendum, locum aliquem inuenias. Nam expositiones* Diui Augustini *ad illum locum* Apostoli *(qui argumenti uim contra suum dogma persenserat & per eas elabebatur) tu meritò non probas, et ijs medijs quibus ego ante te disputans, salua tanti uiri autoritate & gloria, minus esse probabiles demonstraui.*

Cùm igitur tu ipse fatearis, uelle Deum quemuis hominum quãtum ad se attinet, saluum fieri, si modò ipsi uoluerint neq; obstinauerint corda sua (hæc tua uerba sunt) cogitandum nunc tibi est, stantibus definitionibus tuis de prædestinatione, quæ est erga paucos, quo

pacto subſtinere poſſis hanc Dei benignam uoluntatem et conſequenter ordinationem erga omnes.

Ad *hæc, tu ipſe mordicus tenes,* Deum *in hac uita neminē prorſus reprobare, & quemlibet eſſe uiatorem usq; ad extremum uitæ, ut ſit poſſibile et ſaluari et damnari: de qua re erit poſtrema mihi tecum disceptatio. Cùm uerò rursū hic dicas, Quicunq; prædeſtinati non sunt, reprobati sunt, & in exilium deputati; uidendum eſt tibi & conſiderandum uigilanter, quo pacto hæc ſimul conſtent.* Ego *enim reuera id abs te explicatum nō uideo: quin nec explicabile eſſe, ſtantibus tuis principijs, ſanè perſpicio: ad quod etiam perſpiciendū gradatim te adducam:* Attende.

Tu *ipſe, ſicut* B. *Auguſtinus et* T*homas, aſſeris cōtra pelagianos, prædeſtinationem* Dei *quæ eſt ab æterno, nō habere cauſam sui præſcientiam ullam operum, ita ut prædeſtinatus quisquàm dicatur propterea quia præuiderit* Deus *opera eius bona: ſed pura et benigna ac liberaliſſima uoluntate ordinat eum et quencunq; alium prædeſtinatorum ad uitā: et cū hoc, imò propter hoc, ex ui ipſa prædeſtinationis, omnes alios, ut uultis, excludit à uita: quia prædeſtinati certo numero concluduntur, qui nec augeri poteſt nec minui.* Nam *ſi non ex præuiſis operibus suis bonis prædeſtinati sunt qui sunt prædeſtinati ut eſſent tot et non plures, ſicut ex doctrina* B. Auguſtini *accipitur &* B. T*homæ; multo magis non ex operibus aliorū malis talis prædeſtinatio ſit ut tot ſint et non plures prædeſtinati.* Non *enim antequàm* Deus *ordinet suos quos prædeſtinat ad uitam, expectat (ut ita loquamur) uidere exitum aliorum quos non prædeſtinauit, ita ut poſtquàm uiderit hos casuros à regno, prædeſtinet illos reliquos in regnum.* H*æc .n. opinio, præterquàm ꝙ aduerſatur doctrinæ communi ſanctorum, eſſet etiam inſanior pelagiana, imò etiam impoſſi*

bilis, ut mox ostendam. P*rædestinat ergo ad regnum illos suos nu-meratos ante præuisionem operum quoruncunq;, idest; uel ipsorum prædestinatorum uel aliorum: sicut expresse* B. P*aulus ait de ijs qui typum gerebant duorum horum ordinum, idest, prædestinatorum et nõ prædestinatorũ.* A*it enim:* A*ntequàm quicquam boni egissent aut mali (scilicet in conspectu* D*ei) ut secundum electionem propo-situ* D*ei maneret, nõ ex operibus, sed ex uocante; dictũ est ei:* M*aior seruiet minori: sicut scriptũ est:* I*acob dilexi,* E*sau autẽ odio habui.*

H*is ergo ad hunc modum se habentibus ac sane perspectis, appa-ret irresolubile argumentum contra te, qui uis, stante prædestinatione ut supra cõstitutum est, omnes homines esse à* D*omino* D*eo ordinatos ad salutem, etiam non prædestinatos, idq; per illud* A*postoli:* D*eus uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire.* A*rguitur enim hoc pacto.* D*eus, absq; præuisis aut cõsideratis me-ritis cuiusquàm aut demeritis, ordinat hos certos ad uitam, et horum numerus est determinatus ita ut non possit uel augeri uel minui, & consequẽter alios reprobat à uita, et in massa perditionis derelinquit; & in æternum exilium; et nihilominus, ijs iam reprobatis & dere-lictis à ui ipsa prædestinationis, quæ est paucorum tantum: ipse idem* D*ominus qui reprobat, confert auxilium ut ad uitam perducantur, nec unquàm illos deserit, nisi ipsimet sua obstinatione & impœniten-tia semetipsos à uita priuauerint: quod quando fit, conqueritur* D*o-minus aduersus illos.*

N*unc uide quo pacto hæc ipse valeas conciliare, ne te de errore uno in alium trudas.* E*go enim uideo manifeste te aberrare, & in-explicabiliter implicari: quod et postremo loco disputationis ipsemet cõfiteris, qui tandem recurris cum* B. A*ugustino & alijs sectatoribus ad exclamationem illam,* O *altitudo etc.* A*t hoc non est magistri di-*

ſputantis, ſed diſcipuli captiuantis intellectum: quod certè laude di-gnum eſt, modo non importunè.

Ad hæc, tu, fortaſſe ut à ſuperioribus argumẽtis te expedias, dicis: Vidit Deus homines et eorum finem atq; opera antequã eoſdem ordinaret in talem, finem ad, quẽ præuia eius gratia uenturi erant per talia opera: ſed tamen cognitio enunciatiua qua iudicat con-ſequuturos nos eſſe tales fines, non præſupponitur prædeſtina-tioni, ſed effectus illius eſt.

Hæc ad literam tua ſunt uerba. Et ne homo quiſpiam indoctus offen-deretur per hoc quòd ais: Ante: *et* Poſt: *admones ne cogitemus acti-uam ſucceſſionem in* Deo, *ſed ſigna tantum naturæ: Et hoc quidem rectè. At ſuperiora quis probet? Et ubi eras, quæſo mi frater, quando cogitabas tam perplexa & manifeſtè pugnantia, quæ nemo ualeat ſanis auribus audire patienter, & non indignari et admirari, te tantum theologum et profitentem magiſterium, quo omnes ad tuam cenſuram reuocas, adeò abſurda docere? Quo pacto enim, quæſo, opera illa bona quæ ſunt effectus prædeſtinationis, poteſt* Deus *uide-re antequàm uideat ipſam ordinationem ſiue prædeſtinationem unde illa procedunt? Si dixiſſes (quod ego docui) notitiam hominis præde-ſtinandi, & finis ad quem prædeſtinetur, et mediorum per quæ ille incedere debeat ut finem conſequatur, præcedere prædeſtinationem; rectè dixiſſes. At dicere, Deum præuidere finem eorum et opera antequàm illos ordinet ad finem: non eſt niſi mentis confuſæ ac per-turbatæ. Si hæc intelligis, reuertere ad temetipſum, neq; tadeat neq; pigeat emendare, ne aduerſum te & error et conſcientia ſimul, quod longè eſt durius, atteſtentur. Sin autem non intelligis, abſti-ne à magiſterio.*

Vt autem ad rem redeam, hæc eſt ſumma argumentorum: Si omnes qui intrabunt in regnum ſunt prædeſtinati, ut uultis, ita ut

si non essent prædestinati non intrarent: et hoc iam in confesso est, q numerus prædestinatorum in Dei prouidentia certus est etiã secundum materiam, ita ut nec minui possit nec augeri; necessariò sequitur ex ipsa prædestinationis natura, cæterorum omnium reprobationem includi: dico autem reprobationẽ à regno Dei. *Si enim* Deus *uult tot obtinere regnum et non plures; planè sequitur, quòd omnes alios excludit à regno. Quo fit, ut cũ hac uoluntate hos excludendi à regno, quæ certa est et inuiolabilis (quoniam sub ipsa prædestinatione sic declarata concluditur) nequeat conuenire illa* Dei *voluntas qua uult (ut ipse concedis) etiam non prædestinatos regnare, eisq; præparat media opportuna ad illud obtinendum.* Eò *igitur deducitur res, te autore te censore, circa* Dei *prouidentiam, ut quum nolit non prædestinatos obtinere regnum, satagat nihilominus et præparet illis cuncta quibus regno potiri ualeant: quod cogitare, certè est amentissimi hominis, & cui nihil, quamuis manifestè absurdum, non ualeat persuaderi.* Cauit *.n. summopere* Augustinus*, ne hoc fateretur.* Et *ideò commentabatur nouas glossas ad sententiam illam* Apostoli: Deus *uult omnes homines saluos fieri etc. à quibus tu meritò recedens, explicari non potes, sed ingenuè fateri, uelis nolis, compelleris, non distingui prædestinatos à non prædestinatis hac differentia, quòd prædestinati sint ordinati ad uitam, non prædestinati uerò nequaq;, et ideò exclusi ab illa.* Quicunq; *.n. ordinatus à* Deo *non est, proculdubio exclusus ab eo est.* Præter *prædestinatos ergo omnes exclusi sunt.* Vbi *ergo illud* Apostoli: Deus *uult omnes homines saluos fieri?*

Idẽ *quoq; hac uia demõstratur.* Quæro *.n. abs te de multis adultorum qui sunt damnati, contemnentes mandata* Christi, Vtrum *illi amiserint regnum* Dei, *ac priuati fuerint illo.* Si *negas; cum lutheranis consentis, & scripturæ &* Ecclesiæ *& sanctis patribus con-*

tradicis

tradicis. Lutherani .n. uolunt solùm prædestinatis paratum fuisse regnum. Sin ergo confiteris; oportet etiam te consequenter cōcedere, huiusmodi homines fuisse ordinatos ad regnum: siquidem sane nullus rectè dicitur sua culpa aliquo bono priuatus, quod uel non fuerit adeptus, uel saltem ad illud adipiscēdum atq; obtinendum aptus natus: quod absque Dei *ordinatione statui nullo modo potest.* Nullus *.n. in eam facultatem euehitur obtinendi regnum, quod est hereditas, nisi per adoptionem per* Deum, *qua efficimur filij* Dei, *et ideò ordinati ad regnum.* Ex *quibus illud obtineo contra te, non plenè te hactenus declarasse quid ea uox,* Prædestinatio, *secum importet.* Quomodo *ergo de re ipsa potes rectè differere?*

Quid ergo dices tandem, ut perfectam tradas, eius uocis Prædestinatio, *rationem, ut ibi perspicuè inspiciamus differentiam, qua à non prædestinatis prædestinati distinguantur, & hoc ex parte ordinis à Deo præstituti, non ab euentu, sicut ueteres accipiebant: quod* B. Augu*stinus reprehendit, et nos ambo illum in hoc sectamur?* Non *.n. satis est dicere:* Præ*destinatio est ordinatio ad regnum; si hoc est uerum, ut probatum est, omnes esse ordinatos ad illud.* Neces*se est nobis ergo uelimus nolimus, confiteri, differre ordinationem prædestinatorum ab ordinatione non prædestinatorum in eo, quòd ex benigniore* Dei *uolūtate, prædestinati ordinati sunt ad regnum: ut quauis posita conditione, illud infallibiliter obtineant: prouidēte illis* Deo, *media ad salutem infallibilia, quibus omnino conducantur ad illud, & cuncta quæ huic fini aduersantur prohibentia:* Nam *qui uult omnino aliquid quod absq; medijs habere non potest, nisi desipiat, etiam media ordinabit quibus illud pro sua uoluntate contingat.* Cæteri *ergo qui non sunt in hoc beato prædestinatorum numero, ordinati quidem sunt omnes ad uitam; at non ut infallibiliter eam assequantur, sed*

possint ab ea excidere si uelint: quod ex ipsa facti experiẽtia de multis nouimus qui exciderunt; possint & non excidere, ne frustra ordinati dicantur; unde et multos reipsa non excidisse existimo; cuius rei gratia plurima sum commentatus, & nouissimè edidi libellum, quem ad te mittam, obsecrans te, tui potissimum gratia, ut illum legas animo sedato & quiescas. Efficax est .n. ni fallor, ad quietem praestandam cuiuis lectori quem amara bilis, aut quouis modo praua affectio non perturbet.

Intelligit libellum qui inscribitur summa doctrinæ de prædestinatione &c.

Vt igitur hoc ipsum latius declarẽ, uidelicet, te in tua disputatione hac illac spatiantem & circuncursantem nec inuenientem requiem, oportere tandem in prædictam cõclusionem conuenire mecum; de tuis ipsis fundamentis & obiectionibus contra me, quæ de tuis commentarijs excerpam ad literam, adiungens responsiones meas, Dialogum *conficiam ueluti speculum, ubi teipsum queas inspicere. Incipe igitur fari primùm mi frater.*

Dialogus.

SOTO. Primũ omniũ cõsyderandus Deus est ab æterno statuisse utranq; naturam, tam angelicam, quam humanam ad seipsum creare, ad sui scilicet imaginem, suæq; ipsius beatitudinis capacẽ: quibus ideo decreuit leges ponere, ac suppetias ire, neq; vllo modo quantum in se esset, illis deesse, quo minus eadẽ beatitudine potirentur omnes, nisi sua ipsorum culpa obstaculo illis esset. Qua de causa & angelos & primos parentes in gratia vel creauit, vel antequam peccarent, constituit. Vidit autem casum Adæ &c.

Ambrosius. Hactenus nullam uidemus distinctionem inter prædestinatos & non prædestinatos; et fortè tenes, sicut B. *Augustinus, natam fuisse prædestinationem post casum* Adæ. *Declarat .n. ille, prædestinationem esse liberationem à peccatis, saltem ab illo originali; reprobationem uerò esse derelictionem in massa perditionis, quæ massa*

in angelis fingi non potest. Quamobrem tu, ut existimo, sequens opinionem B. Augustini, non ponis prædestinationem in angelis: contra quod tamen B. Thomas docet: quæ res erat tibi explicanda. Sed perge.

Soto. Vidit autem Deus casum Adæ, atq; per eius culpam infectum iri omnes mortales, quorum alios nihilominus pro suo beneplacito prædestinauit ad regnum, quos per suam misericordiã ad illud euexit: alios vero pro sua iustitia exclusit, quos nihilominus non nisi propter suam ipsorum culpam punire statuit: quoniam pœna suapte natura non nisi ob culpam debetur.

Ambrosius. Hic uideris conuenire mecum ex parte, uidelicet in ordinationem non prædestinatorum, quos ais exclusos à Deo pro sua iustitia, et non nisi propter suam ipsorum culpam punire statuit. Nam & paulò ante concluseras, tota causa bonorum operum, in Deum resoluitur: malorum, in nos: ob idq; præuisa opera mala, causa sunt reprobationis: bona uerò, non item prædestinationis. At hoc profectò contra Beati Augustini doctrinam militat. Ille enim ex Apostoli doctrina & typo Iacob & Esau, sicut prædestinationem ex mero Dei beneplacito constituit absq; operum consideratione: ita et reprobationem. Sicut enim de electione Iacob dictũ est: Antequàm quicquàm boni faceret; ita de odio Esau: Antequàm quicquàm faceret mali. Et hoc etiam ipsemet in eius loci expositione confirmas his uerbis.

In his autẽ nondum natis, nullo libertatis vsu pollentibus, rem oculatissime patefacit. Nempe quod cum ante eorum merita alter fuerit electus, alter vero odio habitus, neq; ulla fuerit facta præuisionis mentio meritorum: in hac ceu tabella perspectum nobis sit prædestinationis mysterium, scilicet, quod neq; meritorum momenta, neq; eorum præuisio fuerit causa huius diuersitatis, neq; adeo in adultis & ratione vtentibus hominibus, sed sola voluntas diligentis & vocantis.

Hæc tu ibi: quæ quo pacto concilies cum ijs quæ superius recitaui, non uideo: adeò perplexus es et inconstans. Nõ me tamen latet B. *Augustinum aliquando, ut manifestam absurditatem uitaret, dixisse, quòd licet Esau non fuerit reprobatus propter mala opera sua propria; reprobatus tamen fuit propter peccatum originale; ac propterea illud præuisum à* Deo *satis fuit pro causa ad reprobationem ut in massa perditionis relinqueretur absq; suis proprijs demeritis.* Quã *opinionem & tu in loco sectari uideris: quæ non est antiquorum patrum. Sed contra hãc ego circiter triginta contexui argumenta, quorum nec tu unum resoluis. Nunc unum tantum adijciam. Quòd enim Esau non fuerit propter peccatum originale reprobatus nec in massa perditionis derelictus; patet manifestè: quia per circuncisionem fuit infans octo dierum liberatus ab eo peccato, et ereptus de illa massa. Quis hæc igitur capiat? Reliquit* Deus *in massa perditionis Esau reprobans illum; & mox eundem ab illa massa & originali peccato eripit. Verùm ut propius congrediamur, accedo ad disputationem tuam, quam tanquàm singulari certamine mecum contendens, instruxisti. Surge mi* Dares, *& caput altum in prælia tolle: insulta audacter.*

Soto. Hæc igitur pro captu nostro dicta sint secundũ antiquos patres ac doctores hactenus scholasticos. Est verumtamen & præter illum bonum patrem cuius meminimus, quidam R. Episcopus cum quo nobis controuersia fuit super Decreto Concilii de certitudine gratiæ: qui in suo libro de prædestinatione hanc receptissimam sententiam prædestinationis & reprobationis obnixe demoliri contendit. Et primum duplicem gratis ac sine ulla prorsus uel autoritate uel ratione comminiscitur prædestinationem. Primam quidem singularem, eorum scilicet quos egregie Deus dilexit, nempe quos secundum certum propositum, vt ait, certaq; media statuit volitione absoluta ad gloriam perducere: &

horum prædestinatorum numerum fatetur esse certum, neque augeri posse neque minui: reliquam vero mortalium vniuersitatem, quos nos reprobatos dicimus, ait, nihilominus ita esse destinatos ad gloriam conditionali voluntate, vt sint in numero saluandorum. Quo circa prædestinatorum numerus, inquit, qui secundum propositum sunt prædestinati, non adæquat numerum saluandorum: quia non solum eiusmodi prædestinati possunt saluari: propterea quod voluntate antecedenti (vti a nobis confessum est) Deus vult omnes homines saluos fieri, mediaque adhibere quantum in se est, quibus omnes si volunt, assequantur salutem. Obidque cum Paulus ait: Quos prædestinauit, hos & vocauit, iustificauit, & glorificauit: intelligit, inquit, præ aliis singulari priuilegio destinatos.

Ambrosius. Mitto illum mei contemptum in eo uerbo: Quidã Episcopus: cùm in margine nomen meum, quo magis appareret, apposueris, & in eodem tractatu sæpius exprimas. Satius est enim contumeliam perpeti, quàm inferre. Illud primum quod ais, te superiora conclusisse secundum antiquos patres et doctores hactenus scholasticos, qua fiducia asseruisti? Et quo præsidio potes defendere? Cùm ante B. Augustinum nullus patrum ita intellexerit prædestinationẽ: sicut Prosper & Hilarius obiectarunt ipsi Augustino, nec ipse negauit, cùm res in conspicuo esset. Et de scholasticis, quis non miretur audaciam assertionis tuæ? cùm tot et tantæ inter illos hac de re controuersiæ fuerint, ut de illis uerè possit enunciari: Quot capita, tot sententiæ. Non enim te latet Scotum Beato Thomæ aduersari. Quid autem ipse B. Thomas sentiat, nec apud uos esse certum. Ego illũ nonnullis in locis à nobis stare ostendi. Cæteros, ut Henricũ, Gregorium, Aureolum, Capreolum, Cameracensem, & alios inuicem pugnantes reliqui: de quibus nihil certi colligi potest, ut pleriq; ipsorum fatentur. Quamobrem iurè conqueror aduersum te, quòd non satis tibi fuit, ab initio, simul cum multis catholicis me infamasse cùm

Scholastici doctores.

scripsisti, nos catholicæ fidei certitudinem de propria gratia defendere; non obstante quod proprio scripto et in sancta Synodo oppositum fuerim protestatus: & quia urgebaris testimonio, dixisti: Saltem dicitis tantam quanta est fidei catholicæ: *et cùm hoc etiam pateret falsum, adiecisti:* Tantam intensiuè, etsi non extensiuè: *et cùm similiter hoc probaretur mendacium; dixisti:* Saltem tantam quanta est fidei catholicæ ad hunc effectum ut tollat omnem dubietatem; *& cùm hoc etiam falsò nobis opponeres; uenisti tandem in uerum statum quæstionis, & impegisti.* Nec item *satis tibi fuit me falsò notasse quòd duplicem fidem catholicam cõmentus fuerim.* Nunc enim *prosequens tenorem tuum, siue de industria, siue per allucinationẽ, quod magis uolo credere, duplicem me commentum fuisse prædestinationẽ insimulas: cùm ego, si quis alius, unam tantum disertissimè ponã uel teipso mihi attestante, ut paulò post ostendam.* Habeo igitur *hac de re perpetuam querelæ aduersus te rationem, quòd mea non fideliter recitas.* Nam *præter dicta, recensens hic meam sententiam, ais, me dicere reliquam mortalium uniuersitatem nihilominus ita esse destinatos ad gloriam, ut sint in numero saluandorum.* At *ubi hæc legisti in libris meis, ut non prædestinati sint nihilominus in numero saluandorum?* Ego *dico in numero eorum qui possunt & saluari & damnari, et tu ais, in numero saluandorũ.* Poteras *etiam pari ratione dicere in numero damnandorum.* Hoc *ne, quæso, est bona fide disputare?* Illud *uerò quod ego dico, nonnullos huius ordinis saluos fieri, etsi tu mireris; puto tamen longè et incomparabiliter probabilius esse, quàm eius oppositum, uidelicet, ex illis prorsus saluari neminem.* Nec *puto esse uirum mediocriter in logicis et philosophia instructum, ni penitus dementatus fuerit, ac sibiipsi præiudicium fecerit uolens proteruire, qui, si sedato animo à passionibus et ab affectione sectarum*

uelit hinc inde rationabiliter considerare: non facile in sententiam nostram concedat, sicut & multi concesserunt; multi non audent, quia non bene capiunt, et quia non desunt mihi amici, qui ad aures imperitorum susurrant et detrahunt, aientes: Quæ hæc doctrina noua? Quomodo hic scit cùm nos nõ docuerimus eũ? Olim aliquid fortè profecerat in iure ciuili: at de logica, de philosophia, & de theologia, pueri ipsi nostrarum scholarum illum reuincerent. Solum in calamo aliquid habet uigoris, sed in sensu nihil ponderis. Hæc spargunt in uulgus, et causa iam nota est. O Beatissima Virgo adiuua ueritatem. Nunc ad te redeo Soto: perge.

Soto. Hinc aduersus reprobationis opinionem colligit, nullos fuisse reprobatos, eo modo quo Augustinus & Scholastici volũt, id est, nullos ab æterno odio Deo habitos, antequã illi sua propria voluntate quidpiam mali egerint: Atqui contrariã opinionem ait dirã esse & horribilem & male piam, & contra vniuersam scripturam militantem: in cuius confirmationem densissima argumenta consarcinat.

Ambrosius. Pergis ut excites in me imperitorum inuidiam, tanquàm rem claram præstituere, quòd ego in hoc articulo reprobationis cõtra Augustini & scholasticorum doctrinam colligo, nullos fuisse reprobatos eo modo quo ipsi ponunt: nec modum quo ipsi ponunt declaras, & modum quem ego pono nõ plenè recitas. Vt igitur ex me audias, accipe conclusiones meas: Si reprobatio significat expulsionem à regno, & consequenter detrusionem in geennam, ut B. Augustinus intelligit: assero primùm, nullum mortalium ab æterno reprobatũ fuisse anteq; ille sua propria uoluntate quippiam mali egerit. Item assero terq; quaterq;, contrariam opinionem esse diram, horribilem, malè piam, contra uniuersam scripturam & S. Patres & cõmunẽ scholasticorum consensum militantem: in cuius confirmationem densissi-

ma argumenta, non consarcinaui, ne tuum contumeliæ uocabulum falsò in me iaculatum admittam, sed sanè sobriè & ordinatè construxi: quorum nec tu unum soluisti, neq; solues. Nam & *ipsemet* B. Au*gustinus, se nescire soluere quod ipse contra illam opinionem opposuit, ut in alijs libris adduco, ingenuè confessus est.* Nec *possum cogitare de bonitate* Dei *quod neq; de quouis principe et rege ualeã mihi persuadere, nisi tyrannus fuerit crudelissimus, ut prima sua absoluta uoluntate uelit habere quos puniat, ac propterea prius ordinet eos ad æternam pœnam, quàm uideat deliquisse.* Hoc *nec tu Soto faceres opinor, si non penitus humanum animum exueris.* Et *tertio assero, ante* B. August*inum neminem patrum secus docuisse, sed pro nobis, credo omnes, scio multos.* De *scholasticis haud dubium maximam partem: quanq; tu falsò omnes, quasi meæ sententiæ aduersos, pronuncies, nihil ueritus doctiorum censurã, sed imperitia fretus indoctiorum.* T*umetipse circa hoc fateris, Scotum aduersari Beato* T*homæ: & nunc scholasticorum quasi communi sententia me terres.* Deni*q; assero, te non obscurè ut soles, sed clarè & planè hoc ipsum quod teneo sæpius cõprobasse in eisdem commentarijs, sicut superius citaui: ut mirer nunc uehementer, quo pacto id queas retractare.* E*quidem nullam causam ualeo conijectare, nisi ut gratis mecum contenderes.* P*rocede igitur.*

SOTO. Et quoniam opinio hæc plebeis auribus applaudit, operæ pretium duximus illam excutere.

Ambr. *Hoc est propriè eorum qui se sapientes arbitrantur, omnes plebeios deputare, qui cũ illis non sentiunt.* Sic *pleriq; uestri ordinis reiectant in eos qui de articulo immaculatæ conceptionis, secus quam uos sentiunt.* Licet *enim iam consentiant omnes* Ecclesiæ, *plurimæ & insignes uniuersitates, & iam omnium populorum fides, aiunt*

tamen

tamen quidã uestrum: Nos sumus uiri ueritatis: illi autem sunt plebei, sunt mulierculæ, nesciunt theologiam. Sic dicebant olim Iudæi de Domino nostro: Nunquid ex principibus aliquis credit in eum, aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ non nouit legẽ, maledicti sunt.

Verùm mi frater, ex his plebeis qui hanc de prædestinatione sectãtur sententiam sunt nonnulli uiri theologi & doctores et cõcionatores insignes, qui cum maximo auditorum plausu et acceptione, et nemine reclamante, eam in tota Italia prædicarunt et prædicant: qui tanto magis confirmati sunt, quanto certius perspexerunt tua futilia contra illam argumenta, quæ tu demõstrationes uocas, quibus hanc nostrã opinionem operæpretium ducis excutere. Excute ergo.

SOTO. Primum igitur, quã sit extorta expositio Paulini uerbi: Quos prædestinauit, &c. vel inde palã fit, quod nemo hactenus illam cogitauit. Omnes enim tam Græci, quam Latini Patres sub verbo, Prædestinauit, vnicum genus prædestinationis percipiunt, in quo ideo respectum vnanimiter agnoscunt oppositionis ad verbum, Reprobauit, et non relationem ad alios communiter destinatos. Nam PRAE, non id subnotat, quod præ aliis altius destinatos, sed præcessionem importat æternitatis ad tempus gratiæ. Non potuit ergo hic R. Pater, citra temeritatis notam, non solum Augustinum, verum sanctos omnes noua inauditaq; sua cõmentatione contemnere. Id quod facit idem autor & super præsenti loco: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Quo loco prædestinationis reprobationisq; discrimen omnes pariter cõfitentur quot quot huc enarratores prodierunt: Vbi tamen ipse negat, vllam subesse reprobationis significationem: sed dicuntur, inquit, odio illi haberi, qui communiter destinati sunt, & saluandi non simpliciter, sed respectu singulariter prædestinatorum, scilicet, quod non sunt electi ad gratiã tam excellentem. Perspiciat autem perpendatq; sapiens lector, vbi ex æquo odium Esau oppositum est dilectioni Iacob, an non tam proprie accipiatur nomen odii, quam nomen dilectionis.

Ambr. Verè est operæpretium ut ego inuicem tua excutiã, ubi tot esse puto errata, quot uerba. Primùm ais, extortam esse illã meã expositionem eius uocabuli Prædestinatio: quod uel inde palàm fit, quia nemo hactenus illã cogitauit. Propheta ergo es tu, qui cogitationes omnium hominũ penetrasti. Sed mirum, neminem cogitasse quod erat, te teste, plausibile multitudini. Verum ut benignius tecum agam, intellexti fortè neminem eam cogitasse eorum, qui illum locum tractarunt & scripserunt: unde subdis: Omnes enim tam Græci, quàm Latini Patres, &c. Quis et hic inanem iactantiam non miretur? Ita passim pro te citas omnes patres et Græcos et Latinos, quasi omnes legeris, intellexeris, & memoriæ mandaueris, ut omnes & omnium sententias exhibere possis in promptu: quod tamen in uniuersis scriptis tuis (cum tua pace dictum uelim) ac præsertim in hoc ipso articulo, minimè præstas. Quid est enim quod dicunt isti tui omnes patres Græci et Latini aduersus illam nostrã expositionem? Omnes, inquis, sub uerbo Prædestinauit, unicum genus prædestinationis percipiunt. Quid hoc aduersum illam meam expositionem, qua uolo, prædestinatos eam ob causam dici, quia præ alijs ordinati sunt ad salutem? An non uides quòd hæc ipsa mea expositio unum tantum genus prædestinationis concludit, uidelicet, eorum qui in ordinatione præcellunt? Si enim etiam aliorum dicerem prædestinationem; nónne sentis quòd ego perplexa et secum inuicem pugnantia dicerem? Nimirum, quòd in primo ordine existentes quia prædestinati, præferrẽtur ijs qui in secundo constiterint; et rursum qui in secundo essent, cùm & ipsi essent prædestinati, præferrentur ijs qui in primo: siquidem nulli alij essent quibus præferri possent. At uerò ita confusè ac perplexè loqui mi frater, ne tibi aduler; uidetur mihi tuũ esse potius, quàm meum. Et profectò malum est aberrare ac decipi; At uerò tam crasse,

tam inconsideratè, & ut dici solet, in ipsis foribus, ubi nec pueri facilè impingerent, et in ea re præsertim ubi admiscetur calumnia et iniusta reprehensio in fratrem; nimium est atq; intolerabile.

Ad hæc, Id quod ais, omnes patres tam Græcos, quàm Latinos, unum tantum genus prædestinationis percepisse: quàm falsò, quàm inconsideratè protulisti. Lege librum illum imperfectum qui sub nomine B. Augustini titulatur de prædestinatione Dei, et ibi agnosces ab initio usq; in finem duo prædestinationis genera. Alterum quod uocat alligationis: alterum conditionis. Illud potentiæ: hoc iustitiæ. Nec abhorruit ille gloriosus doctor alibi sic accipere uocem illã. Sed ut obstruam tibi os, audi Magistrum sententiarum, qui ex patrum sententia duplicem docet prædestinationem. Ipse enim super Epistola ad Ephesios cap. 1. ita scribit: Posita prædestinatione quæ pertinet ad iustitiam & sanctitatem uitæ præsentis; ponitur hic alia prædestinatio pertinens ad uitam æternam, cuius effectum supra notauit. Hæc ille. Quid hic mutire? quid potes hiscere? Addo hic, postquàm me tuis calumnijs cogis, Gabrielem super primo sententiarum, ubi clarè duo genera prædestinationis distinguit, ut cuiusdam prædestinationis nulla sit causa præter Dei uolũtatem; alterius uerò prædestinationis causa sint merita. I nunc, et considera uter nostrum mereatur nota temeritatis inuri, & ex hoc errore tam pudendo disce consideratius loqui. Quid enim turpius, aut quid iniquius, quàm alium de quouis dicto reprehendere, quod uerè ipse non dixit, imò cuius oppositũ dixit: et amplius, quo nihil potest cõsiderari ineptius, ipsũ dictũ autoritate eorum reprehendere, qui tamen idem dixerunt quod reprehenditur? Sentis Soto quàm eleganter excuteris, ad excutiendum ipse tam pronus? Sed nondum finis.

Venio nunc ad ipsam expositionem meam illius uocis. Dixi enim

prædestinationem dici, quia est quorundã præ alijs ordinatio. Quid hic habes quod reprehendas? Vtrum sensum quasi falsum, an uerò uocis ethimum? Si sensum, nihil aliud respondeo nisi indigere te sensu. Quis enim ausit negare, prædestinatos esse præ alijs electos et destinatos ad uitam? Certè Beatus Thomas hoc planè supponit, aiens: Electio est inquantum hoc bonum aliquibus præ alijs uult Deus cùm quosdam reprobet. Hæc ille. Haud autem dubium est, prædestinatos esse electos. Si igitur uerus est sensus; nunquid uocis significatio non consentit? Imò. Quid est enim prædestinare, nisi ante destinare? Præ enim idem est quod Ante: & potest habere respectum non solum ad tempus, uerũ ẽt ad personas: ut Prætor, Præses Præsto, Præstabilis, Præsignis, Præpositus. Nazanzenus dixit; Præuocatos, præelectos qui ante alios uocantur et eliguntur. Et uos de B. Virgine canitis: Elegit eam Deus et præelegit eam, hoc est, ante alias cunctas uirgines elegit. Sed hæc uel pueris nota sunt. Si igitur & sensus est uerus, & expositioni consentit uocis proprietas; qua fiducia uocas illam extortam? Est regula B. Augustini, Quoties ex aliqua scriptura uerus in se elicitur sensus, et uerborum significationi non repugnat, illum sensum à Spiritusãcto esse intentum.

B. Augustini regula In libris de doctrina christiana.

Verùm ais, secus accepisse doctores illam præpositionẽ PRAE. Fac id esse uerum: nuquid propterea clauditur os cunctis, ut aliter nequeãt exponere, modo aptè? B. Augustinus, sicut obiectũ fuit illi, nõ est ueritus prædestinationis mysterium in eum sensum trahere quẽ nulli ante illum cogitauerunt: quod cum illi obijceretur, nõ negauit. Ais, me alios contemnere. Hæc uox est stomachi æquo plenioris. O quot ipse cõtemneres si hoc esset cõtemnere, aliquorũ sententias suo calculo nõ probare. Nec uerò contemnit personas, qui de re iudicium profert: neq; qui aliquam expositionem affert, cæteras contemnit.

De ꝓdesti. sanctorum cap.xiiii.

Quoniam uerò tu hoc in loco in doctorum autoritate inniteris, uidcamus quo pacto illam uocem exponant doctores. Ais, omnes unaniniter respectum agnoscere ad uerbum Reprobauit, & non relationē ad alios communiter destinatos: quod certè falsissimum est. Quod si etiam uerum esset, idest, quòd ea uoce agnosceretur relatio ad reprobatos; quomodo non ad communiter ordinatos, cùm ijdem sint, iuxta uestram doctrinam, reprobati & communiter ordinati? Quod item adiungis, illud PRAE non subnotare præcessionem prædestinatorum, nónne est principium petere, atq; effutire? Et quod addis: Sed præcessionem æternitatis ad tempus gratiæ, dignū esset examinatione longiore. Verum quia hoc in alio libro confutaui, nec tu quicquam respōdes, ad illum te relego. Quod deniq; ais, in typo Iacob & Esau me negare ullam subesse reprobationis significationem: falsum est. Ego enim aliquem reprobationis modum ibi admitto & probo. Nam quid est, quæso, hoc in loco reprobatio, nisi uox quæ significatione opponitur electioni, ut qui non eligitur, reprobatus ab eo intelligatur ad quod alius eligitur? Verbigratia: Eligitur de Cardinalibus quidam ut sit Papa: cæteri dicuntur reprobati: non tamen simpliciter, ut non sint christiani & clerici & Cardinales, sed reprobati ab eo gradu ut nullus eorum sit Papa.

Illo igitur constituto quod & tibi debet esse constitutissimum (qa B. Augustinus & D. Thomas, & quicunq; rectè de prædestinatis senserunt, hoc senserunt) quòd prædestinatio sit ordinatio quorundā immobiliter ad regnum; debemus reprobationem ita æstimare, ut illi tali ordinationi opponitur: ut qui non sint prædestinati, non simpliciter reprobati dicantur, sed ab illo eximio ordinationis gradu exclusi. Hunc sensum prudentia ipsa docere debet. Quapropter B. Augustinus in libro de Ciuitate Dei prudenter Tertulliani dictum suggillat.

Cauillatus .n. ille quum esset in Gentes, quòd haberent Deos selectos, paulò argutior dixit: Si Dei seliguntur ut bulbi; utiq; cæteri reprobi iudicantur. Augustinus autem dixit, hoc magis facetè dictum, quam uerè: quia reprobationē à Deitate Tertullianus intelligebat. Video .n. (inquit Augustinus) ex selectis seligi aliquos ad aliquid maius atq; præstantius: sicut in militia cùm tyrones electi fuerint; ex his quoq; eliguntur ad opus aliquod maius armorum: & cùm eligūtur in Ecclesia qui fiant præpositi; non utiq; cæteri reprobantur, cùm omnes boni fideles meritò electi nuncupentur. Eliguntur in ædificio lapides angulares, non reprobatis cæteris qui alijs structuræ partibus deputantur. Hæc ille, & plura ijs similia, quæ oportebat in re proposita cōsiderare, quia ad ueram reprobationis intelligentiam, & huius mysterij maximè conducebant. Mitto hic typum & exemplum Geminorum: quoniam satis illud declarauimus & in priore libro & in Summa nostra de prædestinatione, quam paulò antè hic Romæ edidimus.

Illud uerò quàm admirabile argumentum: Perpendat, inquis, sapiens lector, ubi ex æquo odium Esau oppositum est dilectioni Iacob, an non tam propriè accipiatur nomen odij, quàm nomen dilectionis. Verùm audi, quæso, si es logicus ut præ te fers. Quæso abs te, quid est magis oppositum seu contrarium bono? Nunquid malum, an potius non bonum? Si primum dixeris, Aristoteli contradicis. Non bonum ergo est primò & maximè oppositum bono. Sic in re proposita, uera oppositio et contrarietas dilectioni Dei quæ est erga prædestinatos illa censenda est, quæ negat talem dilectionem. Dices, non uocasset Deus illam odium. Quasi uerò odium non dicatur in scripturis comparatione: ut quem non ita diligis sicut alium, rectè dicaris odisse. Alioquin, si me de hac intelligentia reprehendis, caue ne simul & ipsum Dominum (quod horreo dicere) reprehēdas, qui dixit:

Qui non oderit patrem suum & matrem suam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Ibi .n. nõ abſolutè odium poteſt intelligi, ſed comparatione: ut dilectio parentum poſtponatur dilectioni Christi. Sic intelligitur quod ait: Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire. *Aut .n. alterum odio habebit & alterum diliget, &c. Quo in loco ſignificatur odio haberi Deus cùm in dilectione poſtponitur creaturæ. Tu uerò hæc in ſcripturis non obſeruaſti: quæ ſi nouiſſes, non mihi hoc negotium nunc faceſſiſſes.*

Verùm ut amplius urgeam, et tuo iterum atq; iterum gladio te iugulē: Argumentum tuum quod eſt, ut ſicut intelligitur in prædeſtinatis dilectio perfecta, ita in nõ prædeſtinatis debet intelligi odium perfectũ. Hoc uerò in pueris abs q; ſacramento decedentibus dici nõ poteſt: quia pœna eorum non eſt Geenna, ſicut & ipſe fateris, repudiãs in hoc articulo B. Auguſtini ſententiam. Sed perge noſtra excutere, ut et inuicem tua excutiantur.

SOTO His autem prætermiſſis, arbitror demonſtratione manifeſta iſtius opinionem cõuinci erroris. Reſpondeat .n. quæſo, vtrum iniquos omnes in ſua iniquitate vita decedentes Deus odio habeat abſoluto in altero ſeculo, illos inquam, quos miſſurus eſt in ignem æternum. Certe hoc negare nõ valet.

Ambr. Quia nimis confuſè loqueris pro more tuo, audi, quæſo, patienter me explicantem, ne obruaris ipſa confuſione. Dominus Deus benedictus eundem hominem in sua æternitate poteſt & diligere & odio habere: & hoc de facto in plurimis uerificatur. Quia .n. iniquos odio habet, & iuſtos diligit, iccircò uerißimum eſt quòd pro aliquo tempore odit peccatorem donec eſt peccator; quem ſi reſurgat à peccato, pro eo tempore diligit, ut in Deo nulla contingat mutatio, ſed in nobis. Deinde dico, quòd non omnes iniquos & non prædeſtinatos

qui sunt in hoc seculo, pro hoc tempore habet odio, ut sit perfectum odium quod dicitur usque in finem: quoniam adhuc plurimi uiatores sunt & capaces pœnitentiæ & gratiæ. Et similiter non omnes iustos in hoc seculo diligit Deus perfecta dilectione quæ est usq; in finem & est prædestinatorum: de quibus ait scriptura: Cùm dilexisset suos, usq; in finem dilexit eos. In illis autem qui prædestinati non fuerint, sicut si pro tempore essent iniusti, non odio haberentur, odio perfecto; ita si pro tempore iusti fuerint, non diliguntur certa dilectione usq; in finem: sed expectatur exitus illorum, utrum perseuerantes ipsi permanserint in dilectione: & tunc dilectio Dei erga illos perficitur. Sin autem exciderint, perficitur odium.

His præmissis, respondeo ad propositiones tuas. Rogas me, utrũ iniquos omnes in sua iniquitate decedentes Deus odio habeat absoluto in altero seculo: Respondeo, habet illos Deus odio absoluto in altero seculo. Addis: Illos inquam, quos missurus est in ignem æternum. Respondeo, Quid oportebat hoc addere nisi ad obscurandum? Si .n. iam ponis decessisse illos in sua iniquitate, iam missi sunt in ignem æternum, & non est eos missurus. Ante uerò quàm decedant, si adhuc uiatores sunt, non potest illud dici quòd esset eos Deus missurus in ignem æternum ex ordinatione sua, nisi fortè ex præscientia perseuerantiæ illorum in malo. Sed perge; non .n. capis quæ dixi.

Soto. Rursus respondeat, vtrum ne illud absolutum odium, absolutaq; illa puniendi voluntas in tempore aduenit Deo, an potius fuerit in ipso sempiterna. Credo dabit hoc secundum: imo plane hoc ipse concedit: alias Deus esset mutabilis.

Ambr. Concedo; perge.

Soto. Concedat ergo (ni fallor) necessum est, reprobationem quæ nihil aliud est quam absoluta voluntas Dei æterna excludẽdi

quosdam a regno. Dico excludendi, vt generalem pœnam, quæ communis est etiam decedentibus in solo originali, cōplectar, qui non sunt passuri penas sensus.

Ambr. *Concedo reprobationem: falsum tamen est, propriè loquendo quòd reprobatio nihil aliud sit quàm Dei uoluntas excludendi aliquos à regno.* Reprobatio .n. *actū ipsum exclusionis importat, qui ab ipsa* Dei *uoluntate procedit, & terminatur in creaturam, præcedēte tamen merito reprobationis.* Et *ideò non concedo reprobationem esse æternam: sicut nec est æterna creatio.* Dei *tamen uoluntatem reprobandi, æternam esse, sicut & creandi uoluntas.* Reprobatio .n. *ut ipse doces, præsupponit causam sui non æternam. Quomodo ergo potest cogitari æterna nisi ex parte reprobantis? Concedo ergo quòd uoluntas* Dei *æterna, quæ est causa reprobationis, & ille actus reprobationis in* Deo, *qui est ipsemet* Deus *reprobans, non aduenit* Deo *in tempore: nec propterea concedo reprobationem æternam, quæ terminatur in reprobos, qui ex tempore reprobi fiunt.* Si *hæc tu fateris, quæ nimis clara sunt, quid contra me?* Perge *igitur et excute.*

Soto. Et confirmatur hæc ratio illo tunc articulo (ut sic de æternitate loquamur, vbi signa naturæ distinguimus) illo inquam articulo, quo Deus quosdam certa absolutaq; voluntate ordinauit ad gloriam: nunquid de reliquis aliquid etiam absolute definiuit? Quis ambigat? Etenim author iste non negat, quin Deo futura omnia fuerint ab æterno præuisa.

Ambr. *Quæris à me quod ego uolebam quærere abs te: sed postq̄ quæsisti tu prius,* Respondeo, *quod in eo tunc, id est, in eo signo naturæ, quum certa absolutaq; uoluntate quosdam ordinauit ad gloriam; de reliquis nihil aliud absolutè definiuit, nisi ut in eo gradu non essent in quo priores, sed eorum salus penderet ab exitu.* Quare *si uis me concessisse absolutam reprobationem in eo naturæ signo, falleris.* Sed *ais:*

k

Autor iste nõ negat quin Deo futura omnia fuerint ab æterno præuisa. Verè hoc non nego: *sed non omnia præuisa in eodem signo naturæ. Prius .n. (ut tu fateris) certò quosdam ordinauit ad gloriam, quàm eorum opera uideret: quia causa præuisorum operũ prædestinatio fuit, non è conuerso. Sic in illo naturæ signo quo illos ordinauit ad gloriam quemadmodum nondum apparebant opera & merita prædestinatorum, ita nec reliquorum: et ideo non poterat de illis non prædestinatis quicq̃ absolutum ac certum definire: ut nec certò eorum uitam, ita nec certò eorum damnationem. Ex eo uerò signo naturæ cùm uidet Deus opera cuncta et merita, tunc Dei sententia procedit absoluta et definitiua. Quare apparet quàm sit uanum quod continenter subdis his uerbis:*

Soto. Cum ergo in finali iudicio duas tantũ hominum sortes discreturus sit Christus, eorum scilicet qui admittuntur in regnum, & aliorum qui demittuntur in ignem (vbi & infantiũ absq; sacramento defunctorum exilium citra ignem comprehenditur) consequens fit, vt Deus in illa æternitate quotquot absoluta voluntate non ordinauit ad gloriam: absoluta contra destinauerit in exiliũ Hoc autem est quod patres intellexerunt nomine reprobationis. Non obstante quod isti iidem reprobi, antecedenti &, vt hoc dedemus, conditionali voluntate fuerint dilecti, vt pote nisi se ipsi auerterint a diuina gratia. Fuit ergo manifestarius abusus, aliud genus prædestinatorum vel saluandorum comminisci, quam eorum qui absoluto proposito & voluntate prædestinantur. Prædestinatio namq; & reprobatio, secundum absolutam voluntatem existimari debet, & non secundum conditionalem.

Ambr. Verè in te possum dicere id quod tu in apologia falsò in me obiecisti: Extra chorum saltas, & confusissimè loqueris, non tenens distinctionem in æternitate signorum naturæ, qua non considerata, facilè pugnantia admittuntur. Nos enim dicimus, puta de Iuda; quòd Deus in eo signo antequam essent illi præsentia opera Iudæ,

antecedenti, non absoluta, id est, non deliberata uoluntate uult Iudæ saluationem: nec item uult ipsius Iudæ damnationem: quã tamen uult illi in eo signo cùm sunt eius opera sibi præsentia, quæ sunt causa damnationis eius. Antequam uerò illa ueniant in conspectum eius, uult illi quidem salutem, conditionaliter tamen: quæ conditio cùm pendéret à uoluntate ipsius Iudæ, & sua ipsius culpa defecerit, idq; in illo signo posteriore apparuerit in conspectu Dei, *fateor ex tunc resultare illius reprobationẽ, exilium, et detrusionem in ignem. Et ideò uanissimum est quod ipse concludis, me commẽtum esse aliud genus prædestinationis, sicut superius clarè ostendi: & plusq; falsum est quòd reprobatio cuiusquam (si de perfecta reprobatione est sermo, sicut est modò) non sit existimanda secundum cõditionalem uoluntatem: siquidem absoluta reprobandi uoluntas sequitur ad defectum conditionis.* N*unquàm enim sic reprobaret quemquam* Deus *absolutè, nisi præcederet culpabilis defectio conditionis: ante quam defectionem, nõ reprobatus, sed ordinatus ad uitam inueniebatur.* H*æc si intelligis, satis sunt ut quiescas, et corrigas quæ scripsisti ut friuola, ut confusa, et nihil solidi habentia. Attamen perge adhuc nostra excutere.*

SOTO. In summa sciscitor ab istis, an illi quos vocant saluandos & non prædestinatos absoluta voluntate, fuerint destinati ad gloriã: & tunc proprie sunt prædestinati: An vero non nisi conditionali & antecedenti: & tunc necesse est dicere, quod nunquam peruenient ad gloriam. Nam alias voluntas conferẽdæ illis gloriæ æterna fuisset in Deo & absoluta. Si ergo non sunt peruenturi ad gloriam, ergo neq; sunt saluandi, et ex consequenti mittendi sunt foras, atq; adeo exilium absoluta voluntate decretum illis est ab æterno: quod est, eosdem esse reprobos.

Ambr. Ego neminem non prædestinatum uocaui unquam simpliciter saluandum: sed si fecerit uoluntatem Patris perseueranter,

Et hoc ſuppoſito, admitto eſſe ſaluandum: imò ego puto fore nonnullos tales qui conſecuti ſunt et conſequentur ſalutem: de quibus interrogationi tuæ reſpondens dico, quòd ab initio non fuerunt abſoluta et certa Dei uolũtate ordinati ad gloriã ut omnino ad eã per media debita peruenirẽt, et propterea nõ fuerũt in numero prædeſtinatorũ. Nec ob id ſequitur, quòd ſi hoc eſſet, eos uidelicet in numero prædeſtinatorũ nõ fuiſſe, nunq̃ perueniſſent ad gloriã. Non .n. ſolos illos peruenire ad gloriam neceſſe eſt, qui ſic ordinati ſunt ut non ſit poſſibile non peruenire, ſicut contingit prædeſtinatis: ſed ſatis eſt multis quòd adiuti ſufficienter à Deo, poſſint illuc peruenire: ut non temerè concedatur aliquando quòd peruenerint. Siquidem cùm conceditur poſſibilitas euentus; nihil eſt pœnitus abſurdi apud eruditos in logicis, ipſum euẽtum concedere: præſertim quum hæc poſſibilitas nõ ſit à longe: ſicut accidit de adeptione gloriæ non prædeſtinatis, in quorũ manu eſt cum Dei gratia & auxilio, utrum uelint eam: ſicut paſſim ait Scriptura ſancta & patrum ſentẽtiæ. Quo magis demiror incredibilem inconſtantiam diſputationis tuæ & argumenta tam futilia, quæ tamen tibi ſunt mathematicæ demonſtrationes; perge tamen. Reſtat enim ultimum argumentum tuum, in quo tu omnes intendiſti neruos: explica illud, quæſo, ut liberer à tanto tædio.

SOTO. Rurſum, ſi ſolum ob conditionalem uoluntatẽ Dei dicuntur homines ſaluandi, fit vt vniuerſi mortales ſint ſaluandi: vel declaretur præter illos qui abſoluto propoſito ſunt prædeſtinati, qui nã ſunt ſaluandi, & qui minime. Quod ſi vniuerſi concedantur eſſe ſaluandi, conſequens fiet vt damnandi, hoc eſt qui vere damnabuntur, ſint ſaluandi. At cum hanc opinionem tot ſequantur abſurda, patronus tamẽ eius adeo illam habet pro euidenti, vt pluſquã cæcos exiſtimet qui eam nõ ingenue cõfitentur.

Ambr. Verè cùm ad hæc tua respecto mi frater, uix possum credere cùm tu illa scriberes, ibi te adfuisse, dum in tuis argumẽtis illa sumis tanquàm à nobis concessa, quæ et manifestam præ se ferunt falsitatem, et nunquàm à me uel per somnium cogitata. Ego enim non dico, solùm ob conditionalem Dei uoluntatem ullos homines esse saluandos, ut ipse mihi falsò & gratis imponis: sed cùm illa Dei conditionali uolũtate, aio, etiam desiderari illius à Deo adiectæ cõditionis implementum ad hũc effectum ut quis reipsa assequatur salutem. Et qa multi huius ordinis nõ prædestinatorũ eam conditionẽ non implent; ideò non oẽs salui erũt. Quia uerò etiã multi implẽt, ut ego procùldubio arbitror, qa cõceditur mihi ꝙ possunt oẽs implere: ideò nõ oẽs damnabũtur. Hanc verò sententiã, quæ rogo consequũtur absurda? Quid est in ea quod non sit ex communi patrum sententia et Ecclesiæ spiritu? Quamobrem & si exaggeres nostra dicta; postquàm tu uis me esse huius opinionis patronum; non renuo. Nec enim multum mihi erit negocij illũ tueri: præsertim si dũtaxat aduersum te mihi certamen exi stat. Nam et si acrimonia quidem sit in uerbis; in argumentis tamen nihil nerui: id quod ipse passim ostentas.

Quod item ais, plusquàm cæcos me illos existimare qui in hoc articulo mecum nõ sentiunt: postquàm me tentas, haud abnuo: eos tamen qui ea mihi concedunt quæ tu, idest, qui sententiam B. Pauli illam: Deus uult omnes homines saluos fieri & ad agnitionem ueritatis uenire, absq; glossis extraneis, sincerè mecum intelligunt ut superius expositum est. Perge igitur.

Soto. Perstat ergo communis patrum sententia, nullos esse saluãdos nisi qui sunt prædestinati, hoc est, absoluto proposito & electione destinati, quorum numerus certus est, qui nec augeri potest nec minui, vt in De Cor. & gratia & alibi crebro author est

Augustinus. Inter quos verùtamen sunt nõnulli eximie prædesti nati, vt cum primis B. Virgo, & post Apostoli, tũ quod ad excelsum gradum gloriæ ordinati sunt, tum quod fuerint in gratia confirmati. sed hoc nihil ad rẽ. Ruit itaq; tota machina argumẽtorũ quæ aduersus cõstitutissimã sententiã patrũ iste autor instruxit.

Ambr. *Ais, Perstat ergo: sed unde perstat? Nempè ex priore tuo argumento, quod si in suam formam reducitur, huiusmodi est. Solùm ob conditionalẽ uoluntatem* Dei *nemo est saluandus, sed oportet esse absolutam* Dei *uoluntatẽ ut quis saluus fiat. Qui aũt nõ sunt prædestinati non habent nisi solam illam* Dei *conditionalem uoluntatem. Ergo nõ sũt saluãdi, idest, nec digni ut saluentur, nec tales qui de facto saluabuntur. Hoc est argumentum. Nunc audi me respondentem: Concedo tibi priorem, quæ hunc sensum reddit, quòd donec* Deus *uult hos uel illos conditionaliter saluos fieri, quod est, pendente conditione, nullus potest saluus esse, & sicut non potest saluus esse, ita nec potest reprobus esse. At impleta uel deficiente conditione, nõ est illa* Dei *uoluntas ulterius conditionalis, sed (absq; ulla tamen in* Deo *facta mutatione, ne tu hic me puerili argumẽto aggrediaris) est uoluntas absoluta, qua uult ut qui impleuerint eam conditionem, salui sint: qui autem non, pereant et crucientur. Quocirca, illa tua minor: Qui non sunt prædestinati non habent nisi illam* Dei *conditionalem uoluntatem, falsa est: quia post impletam conditionem habent uoluntatem* Dei *absolutam. Nam ut aiunt* Iurisconsulti *(quod & pueri queunt agnoscere) impleta conditione, actus uel contractus redditur purus, idest, non ulterius conditionalis, ut non sit ulterius cogitanda conditio, sed implementum promissionis desideratur. Quis hæc, nisi cæcus aut qui de industria uidere nolit, non intelligat et non probet? Præterea, reuera omnes homines conditionali* Dei *uoluntate ad uitam uocãtur: sic .n. tu consentis exponi illã apostolicam sentẽtiã:*

Deus uult omnes homines saluos fieri &c. id est, conditionali uoluntate. Per te autem qui sub ea conditionali uoluntate clauduntur non saluantur. Clauduntur autem omnes: Nullus ergo saluatur. Ecce ergo unde tu illud conclusisti: Perstat ergo etc, ita inaniter disputans, ut me quidem facias firmius in mea sententia perstare. Verum qua fronte mi frater, audes asserere, patrum sententiam esse, ut prædestinati intelligantur absoluto proposito & electione destinati? Nonne tuipse alibi fateris, omnes patres antè D. Augustinũ aliter accepisse prædestinationem, quàm postea ille accepit, uidelicet, illos intellexisse prædestinationem oriri à bonorum operum præscientia; quam opinionem nec tu probas? Cur ergo peruersè patrum sententiam exponis ad decipiendum eos qui hæc ignorant?

Verùm ne quid dissimulem, fateor, hoc nouum uideri, ac per hoc contra patrum sententiam, ut qui non prædestinati sint, salui fiant. Huius autem opinionis si origo et ratio diligenter attenditur, quæ est, quòd aliter atq; aliter à patribus acceptum est nomen Prædestinatio ac Reprobatio, palàm fiet, me non solum non uiolare quouis modo sensum patrum, uerumetiam cum omnibus sentire qui catholicè sentiunt. Quòd si ego à patrum sententia recedo in acceptione eius uocis Prædestinatio, habeo D. Augustinum qui prior recessit: habeo synodos et Ecclesiam quam libentius sector: habeo & teipsum qui & hoc facis de quo me taxas. Quòd si etiam ab Augustino in aliquo deflecto; ibi hoc me facere senties, si rectis oculis uelis dispicere, ubi & pietas et communis consensus theologorum me cogit: quod iudicium ego abs te mi frater nonnunq̃; desidero, qui & ab Augustino & alijs patribus saepiusculè dissides.

Sed ad rem nostram, ut declaremus quæ fuerit patrum sententia. Primùm illud statuere oportet, Antequã pelagianorum hæresis à uiris

bus gratiã, sed de præcedentibus; idem tamẽ imò et maior est error. Nolebat enim iustificationem & gratiã reddi cuiquàm absq; meritis, siue præcedentibus siue subsequentibus ac præuisis. Vnde et in libro VI. Hyppognosticon de futuris meritis clarè loquitur, et illa esse causam prædestinationis declarat. De ijs enim quos præscit Deus ac prædestinat, sic ait: Propterea prædestinat, quia quale futurum sit præscit. Ecce quàm clarè ibi docet id, quod alibi passim ut uerè pelagianum condemnat et explodit. Sequutus ergo tunc fuit opinionem illam antiquorum, quam postmodo falsam cognouit.

Hæc uerò interim sum præloquutus, ut agnoscas rationẽ quæ mouit patres, ut omnes nõ prædestinatos putarent à regno Dei exclusos. Nil enim uolebant interesse inter prædestinatos et non prædestinatos, ex præordinatione diuina, sed quòd solum illos distinguerent præuisa merita et euentus. Vnde non mirum si apud illos, quisqs non inueniebatur prædestinatus, idest, qui in bonis operibus perseuerasset; inueniretur reprobatus. At iam cùm nemo nostrum hanc ueterum opinionem de prædestinatione probet, cur tu me audes illorum autoritate opprimere ob id quia ego eam consequentiam non probem quæ à falsis, ut ipse mecum consentis, educebatur principijs? Desine igitur mihi obijcere patres, quos nec tu sequeris, & quorum si uera esset illa de prædestinatione sententia, nihil cõtra me dicerent, qui alio modo cum B. Augustino ex uera intelligentia Apostoli accipio prædestinationẽ. Quẽ item modũ si illi agnouissent, nihil aliud possent asserere, quàm quod ego: cùm illi eam sententiam mordicus tenerent, Deum uelle omnes homines saluos fieri, & neminem absq; demeritis proprijs reprobare, multosq; re ipsa saluare; nec tamen aliam Dei uoluntatem agnoscebant qua ad salutem homines promouerentur, quàm illam conditionalem; qua cõditione impleta, indiscriminatim, nulla præuia electione Nota.

L

considerata, salutis effectum concedebant. Quare iniuria & inuidiosè mihi patres opponis et manifestè falsò: tanquàm docuerint, ullos absoluto proposito & electione destinatos ad uitam, quorum numerus nec augeri posset nec minui. Contra hoc enim est testimoniũ Hilarij ad B. *Augustinum aientis:* Illud *pariter non accipiunt, ut eligendorum reijciendorumq; definitum numerũ esse uelint &c.* Lege *totam illam* Epistolam, *et agnosces sensum priorum patrum è diametro cum tua ista conclusione pugnantem qua ais:* Perstat *ergo &c. Quo fit, ut et ego dicam:* Persto *ergo in sententia mea.*

Hilarius ad August.

Vt *uerò res ipsa manifestior fiat, duo sunt nobis consideranda.* Primum, *quid de prædestinatione concludendum sit iuxta doctrinam* B. Augustini, *quam hac parte ut catholicam recipio et doceo;* Deinde, *quid de ipsa reprobatione sit statuendum: de hac enim est difficultas.* Est *autem explicata et probata illa sententia contra ueteres et pelagianos, quòd prædestinati, ex mero* Dei *beneplacito, non ex ulla præscientia meritorum aut demeritorum sunt præ cæteris ordinati ad salutem, ut eam omnino consequantur.* Hoc ego cum ipso D. Augustino & B. Thoma & *omnibus catholicis sentio.* At *de reprobatione quærendum est, posita quorundam prædestinatione, sicut diximus, ad regnum* Dei, *ut quidam certi & præ alijs electi consequãtur omnino regnum, utrum ex hoc ipso sequatur aliorum reprobatio: non dico quæcunq; reprobatio, sed reprobatio ab ipso regno.* Ego *enim cũ omnibus antiquis patribus* (B. Augustinum *excipio: licet ipse circa hoc non constanter docuerit) audacter assero fretus potissimum sacrarum autoritate scripturarum ac* Ecclesiæ *praxi, non conuenire cum hac absoluta reprobatione & exclusione à regno* Dei, *apostolicam illam sententiam,* Deus *uult omnes homines saluos fieri et ad agnitionem ueritatis uenire &c. et neminem perire: ac propterea cunctis parare*

legitima media, quibus ualeant obtinere salutem si uelint. Nec *obstat quod* B. Thomas, *quantũ poterat ab impietate dicti recedens, rectius interpretatus reprobationem, dixit,* Reprobationem *nihil aliud esse, quàm permissionem* Dei, *qua permittit hominem finaliter peccare, ac propterea excidere à salute.* Diuina *enim hæc permissio conditionalis est, uidelicet, si quis uelit finaliter peccare.* Non *est enim permissio casus, nisi præsupponatur incidentia casus:* Imò *cùm hac* Dei *permissione casus, est nihilominus ipsius* Dei *cura et auxilium ne iste incidat casus: qui si non incidat, nullus datur illi permissioni locus.* Cape *hæc acute lector, & quiesce.*

Si *quis igitur dicat:* Iste *non est prædestinatus, iuxta catholicam prædestinationis intelligentiam:* Ergo *damnabitur: nihil habet euidentiæ: perinde ac si quis dixerit:* Non *sum oculus: ergo non sum de corpore.* Non *enim unam benedictionem habet* Deus: *& sunt gradus & multæ mansiones apud* Patrem.

Item *si quis dicat ut probet superiorem:* Non *est prædestinatus:* Ergo *nõ ordinatus ad salutem: iam patet esse falsum: quia* Deus *uult omnes homines saluos fieri, etc.* Ergo *omnes ordinauit ad salutẽ quod ad se pertinuit, licet dispari modo multos.*

Et *si quis dicat:* Non *est prædestinatus:* Ergo *non absoluta uoluntate ordinatus, sed conditionali.* Transeat. Quòd *si adijciat:* Ergo *non saluabitur: iniuriam facit* Deo, *si asserat illum conditionem appo suisse quæ impleri non queat.* Quòd *si fateatur posse impleri, attamen nullum hominem impleturum: iactet, ne dicam fatuè aut temerè, certè ex uoluntate, non ex ratione iactabit: perinde ac si quis dicat,* Nulla *erit gutta pluuiæ hoc anno.*

Deniq; *, si quis dixerit:* Si *non est prædestinatus: ergo est à* Deo *præscitus quòd malè finaliter operabitur: similiter stultè loquitur, nisi*

prius hanc probet: Non est prædestinatus; Ergo finaliter malè operabitur: quam nulla ratione probabit.

Vbi est igitur illud unde (ut ais) ruit tota mea machina argumentorum? Fac ergo periculum: recita aliquod ex meis argumentis.

SOTO. Primũ enim est, quod exhorret animus audire, Clementissimum Deum, vt ostenderet iustitiam suam, meditatum fuisse pœnas ante peccatum, tantamq; multitudinem quam creauit mortalium, odio habuisse antequam esset odio digna. Hoc argumentum, si aduersus lutheranorum sensum dirigatur, lethaliter illos configit, vt qui aiunt, Deum pro sua voluntate odisse quosdam, atq; adeo ita indurasse antequam quicquam boni ageret uel mali, ne iussa sua capessere valeãt, & salui fieri: qua vtiq; ratione Deum faciunt autorem mali.

Ambr. Si lethaliter configit lutheranos, opinor configere omnes qui oppositum tenent eius quod ipsum argumentum concludit. Quomodo igitur ruit argumentum?

SOTO. Patres autem & scholastici non sic impie obloquuntur: sed hoc prorsus quod in tempore fit, aiunt æternum fuisse in voluntate Dei: vnde sicut neminem punit nisi ob commissa delicta, ita neminem reprobauit nisi ob præuisam eandẽ culpam.

Ambro. Hocne dicunt patres & scholastici? Ego etiam idem affirmo. Quæ igitur ruina argumentorum meorum? O me miserum, cum quo committo. Testor summam Veritatem, me magno esse affectum tædio dum tuam prosequor nimis infœlicem disputationem; ubi nihil solidi, nihil constantis perspicio: multa inepta, pleraq; falsa & calumniosa, nihil aduersum me quod in prioribus meis opusculis non resoluerim: multa deniq; sententiæ nostræ (si modo tibyipsi constares) mirum in modum fauentia. Quamobrem hic soluam Dialogum, & paucis quod est in tuis scriptis reliquum dignum annotatione, perstringam.

Multa quæris à me ut respondeā de pueris, de Tyrijs et Sydonijs, & de Saul & Dauid: quasi ego hæc nō resoluerim in Opusculis quæ legisti. Illud uerò quod adiungis:

Respondeat ipse, quæso, an sit crudelis, propterea quod tantā multitudinem permittit ire præcipitem in perditionē, quantam in die Iudicii conspiciemus. Quod si non est ob hoc dirus, profectò nec fuit, si quod facit in tempore, decreuit in æternitate.

Vide ut crassè loqueris, et nihil contra nos. Quis negat decreuisse Deum ab æterno damnare multitudinē quancunq; damnabit? Sed dicimus, in ipsa sua æternitate non prius illam decreuisse damnare, quàm in eadem ipsa æternitate præsentia essent illorum opera illā damnationem promerentia; Et huius oppositum ego, dirum & crudele existimo, nec ullo modo cogitandum de Deo. Quòd autem uelit Deus tales, præuiso eorum peccato & peccati merito, damnare ut ostendat suam potentiam & iustitiam, quis negat? Ideò quodcunq; subdis quasi mecum cōtendens; aerem uerberat, non me. Superest tamen unum eximium argumentum (sic enim in margine annotari iussisti, In Catharinum) quo me arbitraris prostratum. Est .n. contentio logica. Deo autem gratia est, quòd his tuis meditatis, quæ sunt sophistarum propria, quasi diuinus ego anteuertens occurri, & propter te ac tui similes recentiores sophistas, tractatum edidi de Veritate enunciationū, quē ad te mittam: ubi plenè satisfeci obieciūculis tuis, quas longè ante præuideram; id quod facilè poteris, si legere digneris, agnoscere.

Nunc uerò paucis respondebo partim de calumnia, partim uerò de tua uerè admirabili inscitia. Aggrederis ergo me, partim pro tua autoritate me increpando, partim uerò pro tua logices doctrina disputando. Increpatio in eo uersatur, quòd ego in fronte statim libelli mei, tāto stomacho scholasticos despectui habeā. Huic increpationi respōdeo

incuſans te de calumnia quam mihi sæpius obiectaſti. Non eſt enim meum quemq; ullo ſtomacho deſpectui habere. Aliud eſt diſputare de re: aliud inuehi in perſonas. Illud quandoq; me facere non eo inficias: hoc uero nunquam, niſi perſona talis ſit quæ uel hæreſeos criminis ſit iam damnata, uel male audiat in Eccleſia. Ego .n. laudo scholaſticos doctores, et ubi ſecum conſtant & unanimiter aliquid tanq; definitum accipiunt, uereor diſſentire ab illis. At ubi inuicem decertant, quod penè ſit in ſingulis quæſtionibus ab Eccleſia non deciſis et in hoc prædeſtinationis articulo; fateor me huius animi atq; ingenij ſemper fuiſſe, cuius me nunq; pœnituit, uidelicet, nolle iurare in uerba magiſtri. Et præterea, ſi scholaſticos laudo, ſophiſtas tamen laudare non poſſum, ſed eorum potius miſereri. In quorum numero nollem te eſſe, ut mihi certò te eſſe plerunq; oſtendis, ſicut alibi me arbitror demonſtraſſe. Ecce ut id comprobem, uenio ad eximium illud argumentum tuum. Huius contradictionis, Paulus concionabitur cras: Paulus non concionabitur cras (poſito quòd ſit materia æquè contingens ad utrumlibet: de hac .n. erat sermo meus.) tu, etiã ſecluſa omni præordinatione ac præſciẽtia Dei, alteram arbitraris eſſe ueram, ita ut liceat diuidere & ſignatim dicere: hæc eſt uera, Paulus concionabitur cras. (Do .n. tibi quòd Paulus cras poſtea concionetur.) & addis rationem, quoniam, inquis, propoſitio de futuro nunq; incipit uera eſſe nec falſa: quaſi uerò quia propoſitio de futuro nunq; incipiat eſſe uera aut falſa, cõtinuò ſequatur ꝗ omni tempore fuerit aut uera aut falſa. Quis hæc ualeat sobrius cogitare? Imò ego quum dico nullam propoſitionem de futuro contingenti ad utrumlibet eſſe ueram uel falſam, conſequentiſſimè etiã dico, nec ullam earum incipere eſſe ueram uel falſam. Siquando .n. inciperet una illarum eſſe uera aut falſa, iam falſum eſſet quod uniuerſaliter dico, Nullam illarum eſſe ueram: & item, Nullam eſſe falſam.

Sentis mi Soto te in eximio tuo argumento uerè sophistam?

Addis: Quis negabit uerum, heri ab æternóq; fuisse me modo dicturum hæc uerba? Respondeo: Aristoteles negat, Auerrois negat, Boetius negat, & alij quos legi Philosophi expositores, etiam B. Thomas noster negant, Petrus Aureolus inter scholasticos non infimæ gloriæ negat: Gregorius etiam Ariminensis testatur, Aristotelem hoc clarè negasse: & his ego fretus, tua cum pace etiam nego. Tu uerò bone frater, tanq; tua opposita nostræ, opinio sit Aristotelis, & sit communis scholasticorum; me aggrederis, & quasi deprehensum in atroci crimine lapidas: Et miraris, me simul confiteri Deum cuncta nobis futura ut sibi præsentia cognoscere. Quo in loco uideo, te noluisse illud discere in libris nostris, cuius ignorantia te præcipitat in has sophisticas cogitationes. Saltem idem didicisses apud B. Thomam. Si .n. cogitasses quod ille docet, futura contingentia ad utrumlibet, ut futura, nō subesse ulli cognitioni, nec quidem diuinæ, non tam miserabiliter cōtendisses: præsertim cum tanta fiducia de magisterio. Pergis, & ut te ostendas perpetuò calumniosum, ais:

D. Thom. in .i.q.xiiii art.xiii. & latius in q. de veritate.

Sed vide qua ratione in cōtingentibus futuris negat inesse aut veritatem aut falsitatem: quia nemo, inquit, sanæ mentis vel affirmare vel negare potest quod erit post decennium nauale bellum. Profecto eadem ratione neutra istarū vera esset: Astra sunt paria Astra nō sunt paria: In fundo maris sūt lapides sexcēti: Nō sunt sexcenti lapides: quia delirus esset qui alteram partem adstrueret.

Parcat tibi Deus. Egò ne, ob rationem quam tu recitas, probo illam meam sententiam, quæ non est mea, sed ipsius Philosophi & omnium benè de enunciationum ueritate sentientium? Siccine uerba mea peruertis, & ueram taces rationem quam clarè expresseram his uerbis?

Omnis (dixi) enunciationis ueritas aut falsitas ab ipsa re accipitur: ut si res ita se habeat sicut ipsa enunciatio significat; uera sit

Autor in Opusculis ĩ libello de præscientia ac prouidẽtia Dei in principio.

enũciatio: sin aũt oppositè ad ipsam; falsa sit. Quòd si nec ita se res habeat ut enũciatio significat, nec oppositè ad ipsam; neq; uera sit neq; falsa. Ex *hoc aũt manifestum redditur, quòd omnis enunciatio de re præsenti aut præterita, necessariò aut uera erit aut falsa. In ijs .n. oportet rem aut conuenire dicto, & sic erit uerum, aut oppositè se habere ad illud, & sic erit falsum.* Non *sic autem est de futuris contingentibus.* Nam *hoc enunciatum,* Erit *hinc ad decennium nauale bellum: ut uerè dicatur non habet quicq; paratum in causis, ut tunc fore determinatè censeri ualeat: nec item contrà, si dicatur,* Non *erit tunc nauale bellum, habet in causis ut non sit eo tempore futurum. Quamobrẽ neutra pars oppositionis uera erit aut falsa: quia sicut nõ est in re quod conueniat dicto, ita non est in re quod oppositè ad illud se habeat. Futilis ergo & uana erit eiusmodi enunciatio, cui intellectus enunciãtis, nisi temerè, uel assentire uel dissentire non potest. Hæc ego ibi.*

Agnosce igitur rationem meam, & si quid habes aduersus illam, explana. Dixi *.n. ut patet, ideò contingentium ad utrumlibet nõ esse ueram nec falsam alterã cõtradictionis partem signatam, quia res ipsa non sic se habet ut enunciatio sonat. Ab ipso autem statu rei, de qua fit enunciatio, aut ueritas aut falsitas enunciationis resultat, ut sic inueniatur uera enunciatio aut falsa.* Et *quoniam in futuris, rei status non cõuenit enunciationi uel affirmantis uel negantis, ideò dixi neutram partem separatim enunciatam, ueram esse aut falsam, ac propterea ipsam enunciationem futilem esse ac uanam, cui enunciãtis intellectus nequeat nisi temerè assentiri.* Nec *dixi, sicut tu falsò calumniaris, ideò nõ esse ueram, quia enunciantis intellectus non ualeat nisi temerè assentiri; sed è conuerso, ideò intellectum enunciãtis non posse nisi temerè assentiri, quia rei status enunciationi non cõgruit: quod non ita contingit in propositionibus de re præsenti aut præterita.* I *ergo mi frater, et coràm*

Christo

Christo de tot calumnijs te expurga.

Sed defessus iam sum: Alioquin uix est uerbum abs te aduersum me iaculatum, quod non possem meritò redarguere. Nam illud quod postremò adiungis, quis non miretur? De eo quod est uerum, inquis, postquàm est uerum, potest nunq̃ fuisse uerum. Quis ualeat cum huiusmodi disputare, qui tantum absurdum admittat, & eam possibilitatem concedat quæ nec Dei est, ut quod factum est, reddi queat infectũ, et semel uerum positum, possit nunq̃ fuisse uerum? Etenim huic ego Logicæ abrenũcio: quia eam non didici in Aristotele: sophistas autem nihil moror.

Quare ut finem faciam, duo abs te rogo mi frater ut cogites, & in ijs tibiipsi satisfacias. Primum est: Finge tibi, Deum ab initio nullam fecisse specialem quorundam prædestinationem, sed solùm antecedenti illa uoluntate, id est, conditionaliter omnes ordinaße ad regnũ, idonea singulis media præparantem, sicut de angelis B. Augustinus dixit, & tu illum secutus es: Putas tu propterea nullum penitus mortalium fuisse saluatum? Si hoc asseris, & tibi reuera satisfeceris; quid est quod non possis aßerere? Profectò multo maior pars angelorum salua facta est. Sin autem potius conceßeris, illorum multos adepturos salutem; quid obstat ne hoc fatearis, etiam posita quorundam prædestinatione, quæ potius prodeße reliquis potest? Alterum est, ut manens in tua opinione, quòd nullus non prædestinatus saluabitur, cogitare uelis super teipsum, quo pacto tibi ualeas parare quietem & pacem. Si .n. sequeris B. Augustini sententiam, non solùm non potes scire te eße prædestinatum, sed (ne arroganter præsumas) nec debes credere. Potius ergo opinari debes (si sapis) quod probabilius est & humilius, uidelicet, te non esse prædestinatum: Hoc uerò cogitans, iam nosti quis tibi sit paratus locus. Non .n. de non prædesti-

nato, tua ulla opera poteris fieri prædestinatus: Quæ igitur pax potest homini esse cum hac tua opinione? Quanto igitur ego satius, qui ponens me in numero non prædestinatorum ne sim arrogans et superbus & stultus; spero tamen de misericordia Dei, *ne frustra animum despondeam, confidens illius bonitati ac pollicitis & eiusdem adiutorio qui non uult hominem perire; me uitam illam adepturum æternam.* Amen, *amen, amen.* Et *hæc de prædestinatione satis ad* Magistrum *Soto.*

DISCEPTATIO TERTIA

De *Natura* Peccati *Originalis.*

ETSI *ualde difficile sit (aut ego longè fallor) à tua disputatione indagare quid ipse sentias de natura peccati originalis, ita modò pugnantia, modò intellectu imperceptibilia scribis; illud tamen (ut potè in libri marginibus notatum) constare omnibus uoluisti, te aduersus doctrinam nostram decertare.* Quamobrem *in gratiã ueritatis coegisti me hanc tertiam edere disceptationem, in qua primùm illa proponam, in quibus circa hoc conuenimus, quæ profectò nostram sententiã irrefragabiliter confirmant.* Secundo, *illa in quibus tu à nobis te dissentire ostentas, ut ea retundam.* Tertium, *supererit demonstrare, quòd sicut perperam et inualidè oppugnas nostra: ita infirmiter tua statuis, quæ uerè sunt tua, hoc est, nec à scripturis, nec à sanctorum patrum doctrina, nec ab ulla uel probabili, uel apparenti ratione suffulta: qn etiam à tuismet sententijs reprobata.* Conuenimus *ergo in his:*
Peccatum *originale esse uerè ac propriè peccatũ habens rationẽ culpe.*
Verè *& propriè peccatum rectè à* B. Augustino *definitum esse, di-*

ctum aut factum, aut concupitum contra legem Dei.

Verè & propriè peccatum esse uoluntarium.

Originale peccatum esse uoluntarium uoluntate Adæ.

Id quod in Adam fuit effectus peccati & non peccatum: nec in nobis posse esse peccatum, sed peccati tantum effectus.

Primo peccato omnes peccauimus.

In Adam præter transeuntem actum peccati: duo fuerũt reliqua inde effecta, priuatio iustitiæ, et dissolutio concupiscentiæ carnis.

Concupiscentia siue quæ sit in anima, siue quæ sit in carne, non est peccatum originale.

Priuatio iustitiæ originalis, idest, illius rectitudinis totius hominis quæ erat in illo statu naturæ integræ, non est peccatum originale: Nam illa in Adam non fuit peccatum, sed effectus et pœna peccati.

Priuatio gratiæ non est peccatum originale.

Inimicitia cum Deo non est peccatum originale, siue de inimicitia Dei intelligas qua ipse nos odit, siue de illa qua homo ipsum odit.

Adam recepit donum iustitiæ & ius regni pro tota natura: et propterea in Adam tota natura recepit ius regni cum iustitia.

Illa iustitia & gratia, si Adam non peccasset, transfusa fuisset, non ui seminis aut generationis, sed per Dei uoluntatem & infusionem nouam in quolibet filiorum Adæ.

Non propter priuationem illius iustitiæ Deus fecit nos extorres à regno, sed propter antecedentem præuaricationem et nos priuauit à regno cœlesti, et originali multauit iustitia. Vnde reuera, non iactura iustitiæ, sed esus prorsus ligni delictum fuit. SOTO. De natu. & gratia lib. i cap. viii.

His igitur de tuis uerbis collectis et explicatis, in quibus mirificè consentimus: restat uidendum in quo à nostra doctrina dissentias. Primùm tu negas, Adam qui accepit gratiam illam ac iustitiam pro

ſe ac poſteris ſuis: habuiſſe obligationem conſeruandi illam & ſibi et illis: nec ullum pactum intercesſiſſe uis inter Deum & Adam. Sed præſtat ut uerba tua recitem.

De natu.& gratia lib.i cap.x. Nec cogitandum eſt (vt quidã effingũt) pactum interceſſiſſe inter Deum & Adam, vt cum primum peccaſſet, natura expoliaretur illis cœleſtibus donis, & ita, nomine totius generis humani, conſenſum præbuiſſe, atq; hac cauſa totum genus, eo peccante, peccaſſe. Eſt enim fabula. Nam quid Deus opus habebat Adæ cõſenſu? Neq; ita obligatus fuit pro ſe aut pro nobis ſeruare donum originalis iuſtitiæ, vt de hac re habuerit ſingulare præceptum. Scriptura enim eſt manifeſta, quod unica fuit præceptio, ne ederet de ligno ſcientiæ, qua, citra eius conſenſum, potuit Deus obligare totam naturam, tanquam eius, iure creationis, Dominus.

Hæc tu Soto: quæ profectò non solum me petunt, ſed à ſenſu ſcripturarũ atq; doctorum manifeſtè recedunt: Vbi oſtendis te non intellexiſſe quid ſit pactum, & parum idoneum ad intelligendum omnem ſcripturam, quæ nihil aliud continet niſi pacta et teſtamẽta, quæ Deus dignatus eſt pangere nobiſcum. Vt aũt hæc intelligas, quæro abs te, utrum tu cum Deo, aut Deus tecum, pactum aliquod contraxerit, et tu aliquid ei promiſeris ac tenearis ſeruare illi? Si confiteris; te ipſum expugnas. Tu enim quantum attinet ad pactum, eandem pacti rationem cum Adam conſtituis, quæ eſt nobiſcum qui gratiam recipimus: ut in tuis commentarijs in Epiſtolam ad Rom. patet. Ergo nullum eſſe pactum exiſtimas in lege nouæ gratiæ, cùm neges fuiſſe pactũ cum Adam in priore ſtatu iuſtitiæ? Quid hic dicã, niſi te nõ meminiſſe Baptiſmi tui? Et cùm interrogatus es à ſacerdote, utrũ uelis baptizari et fieri Chriſtianus, et utrum credas, & utrum abrenunties Satanæ et omnibus pompis eius, quid reſpõderis oblitus es. Quod tamen ſi nunc animaduertas, nihil aliud fuiſſe dixeris quàm

pactum inter Deum initum et te. Et in uerbis sacerdotis, cùm tibi tradita est uestis candida, nihil puto agnosces aliud, quàm præceptũ particulare de conseruatione doni gratiæ acceptæ à Deo ac similiter fidei. Recole, si placet, ritum ab Ecclesia per Spiritum sanctum Dei inspiratum, quando sacerdos dicit: Accipe uestem Candidam et immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Domini nostri IESV Christi, ut habeas uitam æternam. Et similiter: Accipe lampadem irreprehensibilem: custodi baptismum tuum: ut cùm uenerit Dominus ad nuptias, possis ei occurrere &c. Vide igitur quàm sit speciale præceptum de custodienda gratia ac iustitia: et nũc miraris, Dominum hoc fecisse in prima hominis conditione, quod facere nunc in reparatione atq; instauratione est manifestum.

At inquies, Nulla mihi idonea autoritate probabis hunc quem fingis Adæ consensum & pactum cum Deo. Audi, An non D. Thomas utrunq; accipit tanquàm rem exploratam atq; compertam? Ipse enim cùm quæstionem posuisset, Vtrũ Adam creatus esset in gratia: argumentatur pro parte negatiua, his uerbis: Ad hoc quòd aliquis accipiat gratiã, requiritur consensus ex parte recipientis, cùm per hoc perficiatur matrimonium quoddam spirituale inter Deum et animam. Sed consensus in gratiã esse nõ potest nisi prius existentis. Ergo etc. Et huic argumento respondens non negat sumptum primum, sed ait, quod cùm motus uoluntatis non sit continuus, nihil prohibet etiam in primo instanti suæ creationis primũ hominem gratiæ consensisse. Hæc ille. Quid hic ais? An non intelligis pactum cùm audis spirituale sponsalitium et consensum, quem tam doctè ac disertè exprimit S. Doctor? Quòd si testimonium de scripturis quærebas: nũquid nõ ego in opusculis nostris produxi Oseam prophetam, qui ait; Sicut Adam transgressi sunt pactum: ibi præuaricati sunt in me. Quem locum expo-

nens B. Hieronymus, sic ait: *Ipsi autem imitati sunt Adam, ut quod ille in paradiso fecit, pactum meũ legemq; præteriens: isti in terra fecerunt.* Hæc ille. *Et tu dicis hanc de pacto esse fabulam?* Hoc pactum uocat chirographum Apostolus. *Cur aũt hoc nomine, nisi quia significat quiddam propria manu conscriptum, ut ostẽdat quòd nostra uoluntate obligati eramus* Deo? Hoc .n. *importat chirographi ratio.* Sapiens *etiam in* Ecclesiastico, *de primis parentibus manifestè testatur, quòd* Dominus *constituit testamentum cum illis.* Quid *est testamentũ nisi pactum, quod hebraicè dicitur* BERITH? Vnde *etiã* B. Augustinus *in libro de nuptijs et concupiscentia cap. xi. acutè de more tractans illum locũ Gene. xvii, de pacto circuncisionis: id quod ibi dicitur:* Masculus *cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meũ irritum fecit: refert ad pactum cum* Adam *factũ.* Nam *eo ipso quòd paruulus non est circuncisus, ac propterea à peccato ueteri non liberatus, ait ille, dissipauit testamentũ* Dei: *non illud de imperata circuncisione, sed illud de ligni prohibitione, quando per unum hominem peccatũ intrauit in mundum.* Hæc *in sententia* Augustinus. Vbi *manifestissimè pactum et testamentum uocat quod inijt cum* Adam Deus: *quod nos irritum fecimus peccante illo.* Idq; *non quasi rem dubiam aut obscuram, sed notam et claram in* Ecclesia, *sumit* Augustinus.

Nec *erant abs te cõtemnẽdi doctores, qui cùm dicunt originale peccatũ esse priuationem iustitiæ cum debito habendi eam: hoc tanq; indubitatum supponit, quòd accipientes donum iustitiæ in* Adam, *ut per illud fructificaremus* Deo; *etiam cõstituti sumus in illo debitores conseruandi ipsum donum.* Si *autem non essemus huius conseruationis debitores: cur præcipuè ob istã causã eijceretur à nuptijs ille homo arrogãs, et impudentiæ argueretur, hoc solo quòd non haberet uestẽ nuptialẽ?*

Ad hæc, ut ipse tecum pugnes: nónne accepit ea dona Adam *pro se & uxore & posteris suis? Si Adā accepit pro se ac posteris, intellexit ergo* Dei *pollicitationem, qua declarauit* Deus, *daturum se posteris illa dona: intellexit et conditionem appositam, nempe, si modo ille abstineret se ab esu fructus signatæ arboris.* Adam *uerò huic legi cōsensisse, cùm ex ore* Domini *illas cōditiones resciret, negare non potes. Quòd si consensit ac propterea recepit seruaturum se illas, quid, quæso, deest quominus sit pactum ubi conuentio apparet et mutua obligatio? Tu uerò hic mihi obsistis, et ais:*

Quid opus habebat Deus Adæ consensu?

Respondeo, uæ nobis si Deus *ea solum nobiscum ageret quibus opus haberet: sed nobiscum agens, demittit se, & quodammodo de sua maiestate descendit paciscens nobiscum, & consensum nostrum requirēs, sicut uniuersa scriptura ab initio usq; ad finem passim declarat. Eho tu* Soto, *non legisti* Dei *pactum cum* Noe *& cum* Abraam *&* Isaac *&* Iacob *& cum populo illo, ac postmodo nobiscum pactum nouum? Quòd si ualeret ratio tua, cuncta hæc pacta figmentum sunt & fabulæ, quia* Deus *his opus non habebat.* Dices, *Nihil scriptura dicit de consensu Adæ: sed solum legimus præceptum illi factum. Sed nec tu legis quòd* Adam *receperit illa dona pro se & filijs: & tamen id confiteris: quia etsi in scripturis non sit expressum, rationibus tamen educitur atq; euincitur.* Rogo te, *quid erat circuncisio cum cōditionibus suis, nisi pactum?* Audi *quæso* Dei *uerbum:*

Hoc est pactum meum quod obseruabitis inter me & uos et semen tuū post te: Circuncidetur ex uobis omne masculinum: & circuncidetis carnem præputij uestri, ut sit in signum fœderis inter me & uos. Infans octo dierum circuncidetur in uobis, omne masculinum in generationibus uestris: tam uernaculus, quàm emptitius circuncidetur & Gene.xvii.

quicunq; non fuerit de stirpe uestra; eritq; pactum meum in carne uestra in fœdus in æternum. Masculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo; quia pactum meum irritum fecit. Ecce audis pactum, et tamen Abrææ consensum non legis. Id uerò quamobrem, nisi quia non oportebat exprimere quod tacitè poterat à non imperito subintelligi? Quanq; reuera legimus in Ecclesiastico Adæ consensum, ubi legimus: Si uolueris mandata conseruare & in perpetuum fidem placitam seruare &c. Quod autem ait, fidem placitam, quid est aliud, quàm fidem promissam, ut inde proculdubio consensus elicitur & pactum? Scrutare ergo scripturas mi frater, & meditare profundius quæstiones quæ circa huius peccati naturam emergunt; ac simul ea in quibus pariter consentimus: et tunc experto cognosces, si pactum tollis, manere illas inextricabiles.

Eccle.

Reprehendis secundo loco me quod scripserim, originale peccatum primò ac propriè nihil aliud esse, quàm illud quod ipsi Adæ fuit actuale: quod tribus maximè rationibus compulsus sum asserere. Prima, quòd huic sententiæ adstipulantur scripturæ sanctæ & ipsamet uera ratio culpæ ac peccati. Nam peccatum originale, ut ipse in hypothesibus, te comprobante, ostendi, oportet ut habeat ueram rationem culpæ et imputabilitatis. Nō autem inuenitur uera culpæ ratio nisi in actu aliquo inordinatè cōmisso contra Dei legem: ut hic liqueat, peccatum nostrum originale non esse aliud quàm illud actuale Adæ: quod tandem Caietanus uidit, et apud sanctos patres de sanctis scripturis ita clarè demonstrari existimo uel ex eo D. Pauli loco, ut meo iudicio qui nō segniter animaduertat, persuasus euadat. Imò uerò ex suppositis, quæ ob hoc ipsum consultò de tua disputatione collegi, proculdubio hæc nostra sententia clarè deducitur. Si .n. originale peccatū quod in nos transfunditur est illud primum Adæ peccatum: profectò illud primum

non

non fuit nisi illud actuale, nimirum ille esus pomi. Praeterea, si peccante Adam, et nos in illo peccauimus: profecto illud idem peccatum peccauimus: aut si non illud peccauimus, iniustè illius peccati pœnas pateremur. Quòd si illud peccatum, nostrũ est et originale est, quid aliud quaerimus? An fortè pluribus peccatis illaqueamur? Quis ausit haec noua et inaudita nobis obtrudere? Verùm hac de re fusius in opusculis nostris. Quia ergo rem iam actam agere superuacuũ duco: relego te (modo digneris) ad ea quae scripsi et ad te mittam.

Hic solum unicum tuum argumentũ refellam, quod huiusmodi est: Peccatum originale illud est (teste Apostolo) quod transfusione recipitur. Illud autem actuale Adae transfundi non potuit, quoniam confestim, ut potè actus, praeterijt: Nõ ergo potest id dici peccatum originale. Ad quòd ego antequam quicquam moueres, iam in opusculis et in commentarijs nostris ad Romanos, qui iam editi sunt, tibi respondi his uerbis: Quaestio est, quonã pacto illud peccatum intrasse dicatur in mundum, cùm fuerit actus quidam qui statim transijt? Respondemus, quòd licet peccatum illud transierit actu: manebat tamen semper reatu ante oculos Dei respicientis Adam ut peccati autorem et reum, in quo continebatur mundus. Ipse .n. Adam qui peccauit, quantum in eo fuit, non destitit à peccato, et ita mundus qui fuit in illo, sub eo peccato inuoluitur. Vnde et peccatum illud Adae, peccatum mundi dicitur, sicut B. Ioannes Baptista dixit: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Haec ego ibi. Paulus ergo peccatũ illud et mortem in mundum intrasse ait, quia illius peccati reatus (quod de more uocauit peccatum) et ipsae pœnae peccati, quae mortis nomine comprehenduntur, in mundum intrauerunt. Et hoc satis ad argumentum tuum, ut cernas quàm facilè euanescat.

Superest modo tertium, ut in gratiam amicorum quorundam, tuam

peccati originalis definitionem exponam simul ac refellam. Quamuis eius ego eram sententiæ, intactam potius illam dimittere, eò quòd nihil hic uiderem pericli ne quis lector adeò esset stolidus et imperitus, ut illã probare posset: quæ ad explicandum et intelligendum longe difficilior est, quàm ad confutandum. Illam tu hoc pacto uenatus es.

De natu. & gratia lib. i cap. ix.

Originale peccatum, nihil aliud dixeris, quam peccatum a primo parente in prolem origine transfusum. Quamobrem ex peccato illo, contagio nostra diiudicanda est. Vt id quod erat in illo formalis ratio peccati, relictum cognoscatur in nobis per modũ habitus. Et qui in illo effectus erant, itidẽ sint & effectus in nobis. Supponamus exempli gratia, primum peccatum Adæ fuisse esum ligni. Præcesserit .n. superbia nec ne, nihil ad rem. Formalis tũc ratio illius criminis fuit obliquitas & deflexio animæ per voluntatem a lege & ordine Dei. Et quia Adam gerebat personam totius naturæ, quæ in ipso susceperat beneficium illud iustitiæ, permansurum in ea quandiu non peccasset: tota in ipso rea facta est illius præuaricationis, & ingrata inuisaq; effecta est Deo. Quare deordinatio eadẽ & deformitas (vt verbis scholæ vtamur) illius actus mansit per modum habitus infixa naturæ: quã proinde obliquitatem vna contrahimus cum eadem natura. Quocirca vt cõcedendum est, peccatũ originale esse in nobis, ita neq; est negandum, quo minus sit, pro formali, carentia iustitiæ originalis: si modo iustitia etiam ipsa similiter accipiatur pro formali. Iam .n. supra cap. v. retulimus ex S. Thoma i. p. q. xcv. formale significatum iustitiæ originalis esse rectitudinem animæ ad Deum: materialia vero rectitudines alias, scilicet inferiorum virium animæ ad rationem, atq; corporis ad animam. In Adam, si rem æstimate consyderes, priuatio iustitiæ, quo ad primum ordinem, non fuit effectus peccati, sed formalis ipsa eius ratio: priuatio vero cõtra, eiusdem iustitiæ, quo ad alios duos ordines, non ratio peccati, sed effectus fuit. Ad hũc ipsum eundem modum priuatio in nobis rectitudinis prioris, est peccatũ originale: priuatio vero aliarum, est eiusdem peccati effectus..

Hæc tua sunt Soto. Contra quæ ut agã, interrogandus es mihi.

Primum, cùm peccatum priuationem esse dicas iustitiæ illius originalis qua parte rectificabat mentem respectu Dei, uelim scire, num tu intelligas iustitiam illam originalem, sicut omnes intelligunt, fuisse certũ donum Dei & habitum quendam à Deo infusum, quo decoratus fuit Adam, ut inclinaretur ad debitum amorem ac subiectionem Dei. Si iustitiæ illius originalis nomine hoc intelligis, falsa omnino est, & à temetipso reprobata hæc tua definitio: eò quòd hæc priuatio huius doni, etiam circa partem superiorem respectu Dei, non fuit Adæ peccatum, sed effectus peccati. Modo tu ipse confessus es, id quod non fuit in Adam peccatum, sed effectus: similiter nec esse in nobis peccatum, sed effectus peccati.

Ad hæc, Illius priuationis autor est Deus, qui subtraxit Adæ illud donum. Ipse autem peccati autor non est. Quòd si dixeris, illud fecit Deus quia meruimus: hoc potius contra te militat: Propter peccatũ ergo antecedens meruimus illam priuationem. Non igitur illa priuatio peccatum est originale, sed quod prius patratũ illam promeruit.

At inquies, Per priuationem iustitiæ originalis intelligo illam Adæ inordinationem actualem quæ fuit formalis ratio illius actus inobedientiæ. Primùm iam hic incipis nobis illudere, & uocum significationes euertere: quoniam priuatio iustitiæ non importat actum nostrum ullum, sed negationem tantum eius doni quod erat Adæ datum & nobis promissum. Deinde illa inordinatio actualis Adæ transiuit, nec in nos transfunditur. Quare per te non potest dici peccatũ, qui actuale illud Adæ peccatum iccirco negasti esse originale, contra nos agens, quia quũ transierit, transfundi nõ potuit. At originale peccatũ transfunditur.

Ad hæc, Illa actualis inordinatio quam tu uocas priuationem iustitiæ originalis, non fuit minus priuatio gratiæ; qua certè mens componebatur cum Deo. At gratiæ priuationem tu negas fuisse originale

peccatum, sed ais fuisse effectum peccati: quod & uerum est.

Ad hæc, aut gratia erat idē prorsus quod illa originalis iustitia, quā parte Deo *coniungebatur: aut erat aliud quiddā. Si erat idem prorsus, sicut ipse, ex doctrina* B. Thomæ, *magis probas: manifestè de perplexitate conuinceris. Si enim erat idem; dicens ergo tu, quòd priuatio illius iustitiæ fuit peccatum originale, consequenter habes necesse fateri, priuationem gratiæ esse peccatum originale: quod tamen tu iam negasti.*

Quòd si fortè à temetipso recedēs dixeris, diuersa fuisse dona illa, qua pars animæ superior rectificabatur cum Deo*: Alterum scilicet gratia, qua iungebatur homo* Deo *ad supernaturalem finē; qui est cœlestis beatitudo: Alterum originalis iustitia, qua iungebatur homo* Deo *ad finem naturalem: (quod ego multò probabilius existimo) etiā tunc non est tibi ulla ratio uocare originale peccatum magis priuationē illius iustitiæ, quàm gratiæ, cùm è conuerso ratio ipsa suadeat: cuius signum est, quia in reparatione nostra ubi peccatum originale tollitur, sola gratia restituitur, non alia iustitia.*

Ad hæc, cùm tu nitereris te à nostris explicare argumentis, quibus astringebaris fateri, illud esse nostrum peccatum originale, quod Adæ *ipsi fuit actuale, eò quòd clarè dicitur ab* Apostolo*, quòd & nos illud peccauimus in* Adam *existentes; & unius illius reatu (ut inquit* Augustinus*) omnes tenemur; in hunc modum respondes:*

Concedimus quòd illo tātum Adæ peccato peccauimus omnes, vt liquido monstratum est.

Hæc tua uerba: Quid igitur obstat quin illud sit originale peccatū? Si enim illud est peccatū nostrum ut fateris: aut est originale, aut quid aliud. Non quid aliud, quia nos aliter non peccauimus: Ergo originale. Licet enim, ut tu statim subdis, non potest dici quis originaliter

peccare: illud tamen uerè dicitur, omnes nos originaliter peccasse: qa in origine nostra peccauimus cùm ille peccauit. Et illud idem est quod cōtrahimus, te dicente: Neq; negandum est, peccatum Adæ esse illud quod contrahimus. At quo pacto contrahimus quod esse desyt? Ecce tuipse subdis: Id tamen fit per hoc, quod reatus ille peccati relictus est in natura quæ in Adā peccauit. At nos, quid aliud dicimus, nisi illud peccatum, quod cum illo commisimus, transfundi in nos, non in seipso, sed in effectibus suis, idest, in reatu & pœnis? At tu, ut cuncta implicares, peccatum illud originale, idē esse uis quod est reatus, aut saltem ꝙ reatus culpæ est forma uel ratio formalis peccati. Et amplius, nihil aliud esse reatum illum, quàm respectum quendam ad præteritam culpam. Et hic possum meritò exclamare O portenta o monstra. Oro te, quid est propriè reatus nisi obligatio ad pœnam, ut omnes accipiunt, & B. Thomas eleganter declarat? Quomodo ergo peccatum originale est propriè peccatum si est reatus, idest, obligatio ad pœnam, cùm obligatio ad pœnam propriè peccatum non sit, sed à peccato ueniat, et sit peccati effectus? An non meministi B. Thomam hanc positionē merito damnantē dicentiū, ꝙ peccatū originale nil aliud erat q̄; reatus?

Dices, imò dicis, ꝙ peccatum originale non est reatus pœnæ, sed culpæ. At ego rogo, quid intelligis per id quod ais esse reatum culpæ, quem distinguis à reatu pœnæ? Nunquid per reatū culpæ ipsam culpam, aut quod ab ipsa procedit culpa? Si culpam ipsam; impropriè loqueris iuxta uim uocis & doctrinæ B. Thomæ. Aliud est enim culpa, aliud reatus. Si forma culpæ aut quod est ratio culpæ, quæ nil aliud est quàm deordinatio actualis: etiam impropriè loqueris: & tamen idem ferè dicis, quod nos: nisi quòd nos illum actum cum sua deordinatione dicimus esse peccatum. Illa enim actualis deordinatio, ut sit forma peccati, oportet inueniri in actu. Quòd si putas

reatum esse aliud quiddam distinctum à culpa: ergo per te originale peccatum non erit culpa, contra quod scribis. Et præterea, si reatus culpæ est aliud quid ab ipsa culpa, profectò nō potest esse aliud q̃ uel obligatio ad pœnam uel pœna ipsa: quorum neutrũ habet rationem peccati, sed utrunq; à peccato descendit. Et certè phantasticum est cogitare reatum culpæ quasi quoddam medium inter culpam & reatum pœnæ, ita ut à culpa duo reatus descendant, uidelicet reatus culpæ, ac reatus pœnæ: quæ ne dum non sunt opinabilia, uerùm nec intelligibilia.

Ad hæc, si dicis, ut dicis, hunc reatũ esse formalẽ rationẽ peccati, quã, quæso, materiã eius peccati ponis? Non actũ, non concupiscentiam, quam negas esse peccatum, sed ipsam animam uel essentiam animæ. Per te igitur anima uel essentia eius, cum illa deordinatione erit peccatum. Quis hæc ualeat somniare quamuis æger et melancolicus?

Ad hæc, si peccatum originale inest in nobis per modum habitus, quomodo potest esse priuatio? siquidem priuatio sit potius carentia alicuius habitus, et priuatio & habitus opponantur.

Ais, Illa obliquitas animi quæ transeunte peccato manet & in nostra natura infixa est per modum habitus, illa est in nobis peccatũ originale. Verùm illa obliquitas animi, primùm nō est priuatio iustitiæ, sed ex ipsa priuatione iustitiæ uenit: Deinde, nunquid illa obliquitas animi fuit in Adam peccatum originale? Si negas; quomodo ergo erit in nobis peccatum, te iam dudum ponente regulam: Quod non fuit peccatum Adæ, nec esse nostrum. Si uerò asseris, aut intelligis obliquitatem animi Adæ actualem quando peccauit, aut eam quæ mansit in eo post peccatum per modum habitus: si priorem intelligis, quomodo illam fingis transfundi, quæ transijt? Si posteriorem: At illa nō fuit Adæ peccatum, quæ illi inhæsit per modum habitus: Ergo nec in nobis. Præterea, per aduentum gratiæ fuit in eo sublata illa obliquitas:

quomodo igitur est transfusa in nos per illum?

Ad hæc, Ais illum reatum culpæ esse respectum ad suum ipsius scilicet Adæ delictum. Sed respectus ad quodcunq; uelis, aliud est ab eo ad quod est respectus. Non ergo respectus, est Adæ delictum: ergo nec nostrum.

Plurima mihi occurrunt mi Soto contra hoc tuum chimericum commentum, quæ si prosequerer, profectò nimius essem. Nam si hæc non satis sunt quibus mouearis; nec quicquàm satis esset quod possem adiungere: quamuis acuto lectori satis esse putabam considerare nouam & admirandam hanc ferruminationem, qua peccatum originale conficis ex priuatione iustitiæ, obliquitate animi, reatu culpæ & respectu ad Adæ delictum siue ad præteritam culpam: quæ si tibi placent; absq; inuidia.

DISCEPTATIO QVARTA

De potentia liberi arbitrij in natura lapsa absq; gratia & speciali auxilio Dei.

XISTIMO *non excidisse tibi è memoria, cùm primùm ad synodum Tridentinã theologus accessisti, subortum ibi rumorem, quòd in libellis quibusdam nostris (qui multo antè publicati, absq; vlla accusatione in manibus studiosorum uersabantur) quiddam offenderis quod hæresim saperet. Hoc autem erat, quòd scripseram, neminem in statu naturæ lapsæ, absq; auxilio Dei speciali, posse ullum bonum facere, quod uerè bonum etiam moraliter dici posset: ut propterea quodcunq; homo talis ageret, malum rectè dici possit & peccatum. In particularibus enim, ut ait B. Thomas, omnem actionem oportet uel bonam esse uel malam;*

non enim est inuenire mediam. Cùm igitur ob hunc rumorem, cuius auctor ipse prædicabaris, te conuenissem, & expostulassem iniuriam, quòd mihi prius non significasses errata mea fraternè: tu, ut meministi, satis leniter locutus excusasti factum, tametsi quod scripserim nō placeret. Et quoniam adhuc à quibusdam qui tuo testimonio innitebātur denuo infestabar: rursum te conueni, et de re ipsa cùm paucis ageremus, ostendi tibi ex libro Reuerēdiss. Cardinalis et Episcopi Roffensis Viri sanctissimi pariter ac doctissimi, quem aduersus Lutherum scripsit, eandem prorsus quam tu in me corripiebas sententiam ab illo probari: ut si me hæreticum faceres, prius illum faceres. Vidisti, & me non falsò esse loquutum, fidelibus oculis perspexisti. Nec uerò solummodo Roffensis nobis astipulabatur: uerum etiam Capreolus noster, qui id quod ego scripseram, doctrinā esse B. Thomæ nō obscurè testatur. Quare tu hoc certò uidens, remisisti aliquid de cēsura tua; et à periculo hæresis liberatus sum. Satis enim constabat, etiā Gregorium Ariminensem idem tenuisse: &, ut non temerè existimabat, ex sententia B. Augustini, imò etiam Beati Thomæ. Cùm igitur satis nè perspiceres, non adeò facilè ac tam citò per te fieri hæresim posse quæ à tantis uiris ueritas haberetur: hanc quæstionē tractasti in libro tuo de natura et gratia, & citato nomine, aduersus Episcopum Roffensem disseruisti: quàm uerò inefficaciter, mearū esse partium duxi tibi ostendere: propterea quòd dum illum carpis, unà me carpis, qui idem prorsus cū illo sentio. Non quòd fatear me illud ab eo didicisse, quod à scripturis et à patribus antea didiceram.

Capreolus

Gregorius Ariminen.

D. Episco. Roffensis contra Lutherum, de lib. arb.

Proponam igitur prius quæ ille doctè & secundum scripturarum ac ueterum patrum testimonia eleganter conclusit his uerbis: Speciale auxilium gratiæ non deest cuiquam peccatori, nisi uel indurato, qualis Pharao fuerat, uel in sensum reprobum tradito, de cuiusmodi

iusmodi Paulus loquitur ad Roma. 1. de quibus utrisq; certum est, quòd auxilio Dei speciali fuerunt destituti. At non opinor quosq; peccatores ita communiter à Deo deseri: sed quanquàm extra gratiam fuerint, nihilominus hoc auxilium speciale præsens esse, quo Deus ad eorum corda pulsat ut intret. Hoc dixi propter patres, quorum sententiam sequi malim, quàm scholasticorum, cùm in hac re mutuò sibi pugnent. Patres enim asserunt nemine posse quicquam boni uelle sine speciali Dei auxilio, nec sufficere generalem illum influxum. Nonnulli contrà scholastici sic cōtendunt huic sufficere, ut quis absq; illo auxilio benè moraliter agere et bonum facere possit: non solum ex genere, uerum etiam quod debitis undiq; circunstantijs ornatum sit. At si scholasticorum argutias aduersus patres admittemus, sequetur etiam, ut absq; hoc auxilio Pharao quantumuis indurati cordis fuisset, & ij qui traditi fuerunt in reprobum sensum, potuissent benè moraliter agere: quod mihi sanè credibile nō est. Hæc ille.

Duo ergo sūt super qbus est inter nos cōtrouersia, et de qbus me oportet tecū disserere. Primùm est, quòd Dominus Deus nonnullos dimittit sibijpsis, & in reprobum sensum tradit, ut nequeant conuerti & obtinere salutem. Alterum est, quòd nemo quicquam boni potest operari ex ui liberi arbitrij etiam moraliter, nisi speciali Dei auxilio adiutus fuerit. Et de hoc secundo decreui tractare prius, & tuis argutijs (Hoc enim nomine ipse Dominus Roffensis meritò uestras inanes argumentationes appellauit) obsistere. De priore dicto, postea disputabitur.

Verùm anteq; tecum congrediar, ut unde uestra deceptio exoriatur ostendam, unum præmitto, uidelicet, hanc quæstionem ab ipsis scripturis & à uera quæ inde proficiscitur theologia cognoscendam ac dirimendam esse: non à philosophia, quæ ab elementis mundi huius fallaci-

bus proficiſcitur. Hoc eſt *enim quod tacitè* Epiſcopus Roffenſis *ſignificauit quum dixit, in hac quæſtione diſſidere ſcholaſticos à patribus, & ſe, reiectis ſcholaſticorum argutijs, patrũ ſententiæ adhærere: hac nimirum tacita ratione, quoniam patres ſcripturis magis incumbebant & illis innitebantur: ſcholaſtici uerò magis philoſophiæ: ut non ſit mirum, patres non aberraſſe à uero circa hoc; illos autem, ideſt, ſcholaſticos (B. Thomam excipio & penè dixerim B. Bonauenturam) aut certè eorum maiorem partem, quos tu ſecutus es, impegiſſe.*

Dialogus. *Vt autem tandem clarius hæc manifeſtem, quo breuior ſermo fieret, decreui cunctam hanc diſputationem ad modum dialogi reducere, ut lector quaſi loquentes audiat te arguentem, ac me reſpondentem.*

SOTO. Poteſt homo abſq; donis illis & gratia & iuſtitia originali, per ſe noſſe bonum & honeſtum abſq; auxilio Dei ſpeciali.

Ambr. Petis principium. Hoc .n. erat quod in quæſtione uerſatur.

Soto. Probo ſic. Vt per ſe notũ eſt in quantitate totum excellere parti: tam notum eſt & illud principiũ: Id facias aliis quod tibi vis fieri, & quæ inde ſunt conſequentia, vt honorare parentes &c.

Ambr. Verè hoc in loco & ſi magnus philoſophus ſis, non tamen locutus es ex doctrina Philoſophi. Non enim æquè notum eſt quod in moralibus dicitur eſſe bonum ſiue iuſtũ et honeſtum, ſicut illud principium: Totum in quantitate, eſt maius ſua parte: quod eſt cuiq; euidentiſſimum. Vnde Philoſophus proponens tractatum moralium, ita

Ariſtote. i. ethicorũ *ſcripſit: Dici ad ſufficientiã putandum erit, ſi ſecundum ſubiectam materiam declaretur. Nam certitudo quidem non eodem modo eſt in omnibus perquirenda: quemadmodum nec in artificium operibus. Honeſta uerò & iuſta de quibus ciuilis conſiderat, tantam uarietatẽ & diſcrepantiam habent, ut lege duntaxat, non autem natura conſtare uideantur. Talem quandam & ipſa bona habẽt uarietatem: propte-*

rea quòd sæpe ab illis accidunt detrimenta. Iam .n. quidam ob diuitias periere; alij ob fortitudinem. Satis ergo fuerit de his & ex his loquentes grosso modo ac ueluti per figuram ueritatem ostendere, & secundum ea quæ plurimum fieri solent, de huiusmodi rebus transigere. Hæc Philosophus, quem exponens Diuus Thomas, latè declarat hãc differentiam, quam experientia probat, inter certitudinem principiorũ speculabilium, ac moralium. O si uacaret, recitarem tibi ex uarijs sectis philosophorum tam uarias de fine hominis sententias et tam uarios ac peruersos diuersarum gentium mores et instituta, ut mirareris, & facilè agnosceres erratum tuum: ac simul puderet tuæ propositionis: præsertim quòd tantopere de philosophiæ notitia gloriaris, & spernis alios.

Soto. Possum tamẽ probare de scripturis sanctis id quod posui.

Ambr. *Expecto si quid nouum proferas.*

Soto. Primum ex Psalmo quarto vbi Dauid ait: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Quod doctores intelligũt de lumine naturali.

Ambr. *Ita loqueris perindè ac si* Doctores *omnes illud sic intellexerint, hoc est, de lumine naturali, aut saltem sit hæc communis expositio doctorum: cùm reuera communiter sancti patres de lumine gratiæ supernaturali intelligant, nec quisq̃, quantum legerim, præter paucos qui de philosophia in scholis profecerunt, eum locum de lumine naturali interpretatus est, et meritò. Nã, & te ipso iudice si tibi uelis esse cõstans, non potest de naturali lumine intelligi. Si .n. (ut iam statuisti) per se nota sunt bona, id est, quæ nobis agenda sunt: quomodo de his bonis Propheta intelligens, quæ per se nota sunt, diceret:* Multi dicũt: Quis *ostendit nobis bona?* Tanquam *si multi in per se notis aberrẽt.* Et *Philosophus ait:* Quis *aberret in foribus?*

Præterea, quomodo Propheta quærentes quæ essent uerè honesta ac bona, remitteret eos ad lumen naturale, quod ad hunc finem potius tenebra est, & non magis ad legem Dei scriptam & supernaturale lumen, quod frequentissimè implorabat, dicens : Illumina tenebras meas. *Et :* Illuminet uultum suum super nos. *Et :* Emitte lucem tuam & *ueritatem tuam. Et penè in quouis psalmo, diuinæ legis scientiam & intellectus illuminationem poscit à Deo. Quòd si de lumine naturali* David *intellexisset, commodius dixisset :* Signatum est super eos lumen uultus tui Domine *: non autem conuertens sermonē ad* Deum *dixisset :* Signatum est super nos. *Vt appareat quòd illa non erat interrogatio uolentium scire honestum, sed exprobrantium potius fidelibus suam fidē, quasi à leuitate uenientē, unde sperarent fœlicitatē æternā.*

Verus ergo & germanus eius loci intellectus, sicut sancti patres declarauerūt, ille est, quòd multi increduli de futuris bonis uenturi seculi, quæ prophetica lex prædicabat ac pollicebatur iustis, irridentes obiectabant : Quis ostendit nobis bona ? Sic alibi describuntur, dicentes, Deus *per cœli cardines ambulat & quæ nostra sunt non cōsiderat. Non est refrigerium nec remediū in fine hominis, et non est qui agnitus sit reuersus ab inferis. Hoc est dicere, Quis ostēdit nobis bona ? Sed fideles ex propheta eo in loco confitentes dicunt :* Signatum est super nos lumen uultus tui Domine, *dedisti lætitiam in corde meo, hoc est, lumen fidei, quo signantur iusti, quorum personam* David *in se sumens dixit :* Signatum *est super nos, id est, super eos qui amici & filij* Dei *facti sunt : quo lumine hæc bona prospiciuntur ac desiderantur.* Vnde B. Paulus, *postq; dixit :* A *seculo non audierunt &c, adiecit : Nobis autem reuelauit* Deus *per* Spiritum *suū. Et hic addit* Propheta *:* Dedisti lætitiam in corde meo. *Hæc lætitia fructus est* Spiritus, *& ab eo lumine uenit quo æterna bona sciuntur : non à naturali, à quo*

nōnisi cōtritio infœlicitas et afflictio spiritus: Vnde ipse B. Paulus: Fructus, inquit, Spūs est charitas, gaudium, pax. Et hic Propheta inquit, Dedisti lætitiā in corde meo: In pace in idipsum dormiā et requiescā. Nec est prætereundū, ꝙ iuxta hebraicam ueritatē non legitur: Signatum est: sed per modum precantis: Leua, seu extende, uel exalta signum super nos lumen uultus tui: ut apparet in translatione B. Hieronymi et omniū qui ad hebraicā ueritatē conati sunt sensum reddere: ut Fœlix, Sanctes, et reliqui penitus omnes magno cōsensu. D. Hiero.
Et hanc lectionem sequitur Caietanus, abiecta illa quæ est communis editionis. Quo fit manifestum, non posse intelligi de naturali lumine, de quo non oportet orare ut detur nobis quod cū natura suscipimus. Vide modo frater Charissime quàm negligēter dissErueris, et ad paucà respiciens, quàm inconsideratè dixeris doctores ad eum modum, id est, de lumine naturali locū illum interpretatos esse: quòd est lectorem decipere: quandoquidem Magnus ille Gregorius Nazanzenus, & D. Hieronymus in suis commentarijs, & similiter B. Augustinus; et D. Chrysostomus, et Cassiodorus, et Euthymius, & Arnobius, et Aimo, & quicunq; ueterum super psalmos scripserunt, de lumine fidei intellexerūt. Tuæ uerò interpretationis ne meminerunt quidē. Est et in cathena græcorum ueterum doctorum, quæ in bibliotheca Ro. Pontificis custoditur, breuis eius loci expositio his uerbis: Ex infidelitate multi hoc dicunt: Quis ostendit nobis bona? Non considerantes quòd est spes iusto. Atq; illi quidem diuinæ prouidentiæ diffidentes, audent illud dicere. In nobis autē cognitus est filius tuus. Hæc ibi. Idem sensit D. Bernardus in Epistola cvij. Non me latet B. Thomam utriusq; expositionis meminisse: sed nostram à patribus accepit; tuā à scholis. Nam et Magister sententiarum qui in patrum autoritate meritò innitebatur, in commentarijs suis super psalmos so-

lum nostram expositionem tractat: *De tua uerò nec uerbum quidem*. *Non enim nisi quod in antiquis inuenerat, ausus est quicquam adycere*. *Quamobrem Dionysius Carthusianus qui non ignorabat etiam scholasticorum quorundam doctrinam, qui ad philosophiam nõnunquàm detorquent importunè scripturas*: *cùm hunc locum tractaret, sanctorum patrum sensum ut ueriorem probauit et secutus est*: *quoniam et priora et ea quæ sequuntur, proculdubio tuæ intelligentiæ refragantur*.

Præterea non considerasti, quòd et si tuum illum sensum ad illum uersiculum admitteremus, non propterea probaretur quod inde concludis, uidelicet, satis esse lumen illud sine speciali aliquo Dei auxilio tum ad intelligendum plenè ac uerè quod bonum est morale, tum præcipuè ad executionem. *Et est manifesta fallacia & pelagianus error ab Ecclesia reprobatus, dicere, quòd ad cognitionem boni sequatur eius electio et prosecutio*: *quod & ethnici non ignorarunt*. *Vnde quidam*: *Video meliora proboq;, deteriora sequor*. *Et B. Bernardus ait*: *Nõ est eiusdem facilitatis scire quid faciendum sit, et facere*. *Alioquin si à nosse sequitur etiam posse, posset homo absolutè totum bonum et honestum ex se facere*: *quia totum, ut uis, etiam ex se potest nosse*: *quod tamen tu ipse negas*. *Miserum me qui cogor de tam manifestis et iam reprobatis, et quæ assidua experientia esse falsa commonstrat, disputare*. *Hoc enim Pelagij argumentum erat, Ab accepta boni notitia ui liberi arbitrij, etiam obtinendi facultatem consequi*.

Soto. Quid est ergo quod Paulus inducit philosophos Dei veritatẽ intellexisse, & quia nõ sunt eam sectati, facit inexcusabiles?

Ambr. B. Paulus circunspectissimè loquutus dixit, quòd in Euãgelio reuelatur ira Dei de Cælo aduersus impios atq; iniustos, qui ueritatem Dei in iniustitia detinent. *Loquitur autem de illa Dei ueritate quæ est, quòd unicuiq; reddet secundum opera sua*. *Hanc aũt*

ueritatem etiam philosophi potuerunt coniectare, sed non nisi ipsius Dei adiutorio & lumine *superinfuso pernoscere.* Vnde ait: Quia *quod notum siue quod noscibile est* Dei, *manifestum est in illis.* Deus enim illis manifestauit: *En ut apertè præter generalem influxum indicat diuinam opem, qua manifestata est Dei ueritas illis mūdi sapientibus, in qua tamen doctrina nō profecerūt, ac propterea facti sūt inexcusabiles.* Non negamus, *per ea quæ sunt uisibilia, ad ea quæ sūt inuisibilia* Dei *processum esse: sed non absq; speciali* Dei *auxilio & informatione: ut non totum naturæ tribuamus.* Quapropter B. Anselmus, *qui à* B. Augustini *doctrina neq; tantillum recessit, hunc locum his uerbis exposuit:* Deus *manifestauit, id est, non solum naturalis ratio profuit, sed* Deus *quotidie adiuuit, ne sola natura sufficere uideretur.* Hæc D. Anselmus *contra te directo.* Nec *putes hanc esse suā duntaxat sententiam.* A *uerbis .n. ipsis* B. Pauli *accepit & à sanctorum patrū doctrina. Quid .n. oportuit illud addere:* Deus *.n. illis manifestauit:* Nunquid *ut per illud agnosceremus generalē influxū?* O *quàm parum illustris sensus, nec dignus apostolico* Doctore, *qui* Dei *munera & gratiam nobis reuelabat, non quæ erant bona naturæ, quæ poterant cuiq; patere.* Iam *.n. quis nesciat* Deum *concurrere cū omni agente naturali? Sed hoc non spectat ad beneficium & gratiā, iuxta intellectum scripturarum: sicut* B. Augustinus *aduersus pelagianos eleganter ostendit.* Quod *.n. est gratiæ, adijcitur ipsi naturæ.* D. Ansel.

Soto. Verum alius locus est Apostoli vbi ait: Factores legis iustificabuntur. Cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sūt faciunt &c. Ecce manifeste de gentibus loquens, vt rem expeditam supponit, ꝙ naturaliter, idest, ex naturæ viribus possunt facere quæ sunt legis naturæ. Quod autem dicit naturaliter, excludit gratiam & auxilium gratiæ.

Ambr. Plures ac magnos errores ex hoc Pauli loco imbibisti mi frater.

Primus est, quòd putasti, absq; supernaturali dono fidei & gratiæ, contingere posse homini salutem & æternam uitam: Nam satis esse seruare legem naturalem si non fuerit facta alia reuelatio desuper: & (quod iniquius fuit) hanc hæresim Beato Hieronymo & Thomæ immeritò ascripsisti.

Soto. At iniurium est illud mihi obiicere, quod retractans egomet reprobaui ac reieci.

Ambr. Fateor, et in hoc te laudo. Laudarem autem omnifariam; si & alia retractasses quæ tibi ostendi, et quæ etiam hoc libro ostendam nonnullius momenti errata. Nam illud quod nouus magnificator naturæ attexuisti, uidelicet, beatitudinem uitæ Cœlestis simpliciter esse nobis naturalem, certè non retractasti.

SOTO. Quia nec puto esse errorem. Nam illum finem naturaliter appetimus.

Ambr. Quomodo naturaliter id quod et supernaturali lumine cognoscimus et ex supernaturali dono, quod est charitas, appetimus, nō ut homines in natura nostra consistentes, sed ut filij Dei in cœlestem eleuati naturam? Sed non diuertamus, obsecro, à re proposita, et uideamus quo pacto illum Apostoli locum tractes in commentarijs tuis. Illam enim priorem particulam: Factores legis iustificabūtur: sic exponis: Cùm sit duplex apud Paulū iustitia, uidelicet, iustitia operū & iustitia fidei: Apostolus ibi loquitur de iustitia operum, non tamen præscindendo fidem, sed in genere. Hæc tu ad literam. Sed hoc est destruere, non exponere locum illum: quoniam apertè loquitur de iustificatione quæ est apud Deum, sicut filum sermonis indicat manifestè. Ait enim: Non auditores legis iusti sunt apud Deum: sed factores legis iustificabuntur: nimirum apud Deum, ut aduersatiua illa particula SED, ex sui natura deposcit. Porrò iustificatio

apud

apud Deum est à fidei iustitia: quia sine fide impossibile est placere Deo. Et reuera falsissimum est apud B. Paulum & uniuersam scripturam, quòd sine fide & gratia possit quispiam facere legem, ut uerè quis dicatur factor legis. Id .n. proculdubio pelagianum est. Nec quia unum aut alterum opus legis fiat, dicitur quis uerè ac propriè facere legem. Alioquin falsum dixisset summa Veritas, quæ dixit ad Iudæos: Nemo uestrum facit legem: cùm multa facerent quæ erant legis: ut dare decimas, & seruare sabbata, & pleraq; alia, de quibus dixit Dominus quòd omitti non debebant. Facere ergo propriè legem est, implere legem: quod absq; fidei iustitia fieri posse, nō nisi pelagianus potest asserere. Quòd item attinet ad sequentem particulam: Cùm .n. gentes, quæ legem non habent &c. eodem errore falsus, pessimè interpretaris, & more tuo etiam perplexè. Ais enim:

Id solum hic adstruere Paulum, quod possit naturaliter homo legem implere, quantum ad substantiam operum, quæ sint moraliter bona, non tamen quantum ad intentionem præcipientis vt sint coram Deo meritoria. Illud .n. vires naturæ non exuperat: pro vt lib. i. de nat. & gra. disputauimus. Vbi etiam denarrauimus, quemadmodum primi parentes, natura integra, hoc est, parte sensitiua per iustitiam originalem rationi subdita, poterant naturaliter implere præcepta omnia quo ad substantiam operis: nos vero in natura lapsa non omnia, sed tamen aliqua. Licet tam illi quam nos nequimus absq; gratia vllum meritorie implere. Et idcirco non ait hic, gētes naturaliter omnia, sed aliqua quæ legis sūt facere. Hanc equidem expositionem adeo arbitror nō reprobandam, vt sane intellectam, necessariam existimem.

Hæc tua sunt uerba, in quibus in primis ut perplexitas pateat, ais: Posse hominem naturaliter legem implere quantum ad substantiam operum quæ sint moraliter bona. Et nihilominus ipse idem ais, quòd non potest omnia legis opera facere. At qui non omnia opera legis fecit;

impleſſe legem non dicitur. Imò reuera nec aliquid legis: quoniam q in uno offendit, omnium factus eſt reus, teſte B. Iacobo. Item ais, Paulum non dicere hic gentes naturaliter omnia, ſed aliqua quæ legis ſunt facere. Quis tibi hoc dedit mutare uerba Apoſtoli? Non .n. dicit aliquà quæ ſunt legis Paulus, ſed indefinitè, Quæ legis ſunt. AEquipollet autem indefinita hæc oratio uniuerſali. Eſt .n. græcus articulus, qui demonſtrat, non illa certa aut illa, ſed abſolutè quæ ſunt legis. Sic .n. legimus, τὰ τοῦ νόμου ποιῇ. Vide ergo mi frater, quomodo loquaris, & emenda quæ ſunt inconſideratè effuſa, ſi quid uereris uirorum doctorum cenſurã. Sed ut amplius pateat falſitas expoſitionis tuæ, ſi quis nolit omnino ſenſum Apoſtoli deſtruere, ſuperioribus et inferioribus rectè, ut cõgruit, aptare oportet uerba ſua illa: Cum .n. gentes &c. Attexuntur .n. ſuperiori dicto, tanquam eius dicti declarationem continentia, contra Iudæos, qui gloriabantur de lege ſibi data. Dixerat .n. B. Paulus hanc eſſe ineptam gloriationem apud Deum, & ſi apud homines aliquid eſſe uideretur. Idq; ex eo quòd apud Deum non auditores legis tantum iuſtificabuntur, ſed factores legis. Quamobrem ſi factores legis inueniãtur ex gentibus (ut certè inueniebantur) etſi nõ habuiſſent legem à Deo traditam in tabulis, tamen iuſtificabantur apud Deum. Et ne dicerent: Quomodo poterãt facere gentes ea quæ erant legis, cùm non eſſent inſtructi à Deo? Reſpõdet, ꝙ inſtructionẽ naturæ habebãt: neq; tamen per hoc excluditur Dei auxilium in intellectione: nec item excluditur gratia in executione eorum quæ erant legis. Vnde B. Thomas, quem tu peſſimè interpretatus es, eum locum ſic exponit ad literam: Sed quod dicit, Naturaliter, dubitationem habet. Videtur .n. patrocinari pelagianis, qui dicebant, quòd homo per ſua naturalia poterat omnia præcepta legis ſeruare. Vnde exponendum eſt: Naturaliter, id eſt, per naturam gratia

D. Thom. in Epiſtolã ad Roma.

reformatam. Loquitur .n. de gentibus ad fidem conuersis, qui auxilio gratiæ Christi cœperant moralia legis obseruare. Vel potest dici, naturaliter, id est, per legem naturalem ostendentem eis quid sit agendum: secundum illud psal: Multi dicunt, Quis ostendit nobis bona? Signatum &c. Quod est lumen rationis naturalis in qua est imago Dei: & tamen non excluditur quin necessaria sit gratia ad mouendũ affectum: sicut etiã per legem est cognitio peccati, ut dicitur infra .iij. & tamen ulterius requiritur gratia ad mouendum affectum. Hæc D. Thomas. Ex *quibus patet primùm extra controuersiam, quòd ille intellexit hũc locũ de legis impleměto, hoc est, omniũ præceptorum, & apertè subintellexit gratiam* Dei, *sine qua, pro constanti habuit, quòd impleri non possunt, etsi natura monstrante intelligantur, in quo nec excludit fidem, sine qua non est gratia, ac propterea nec auxilium* Dei *speciale.* *Quòd uerò totus ille locus pertineat ad gentes quæ fide & gratia* Dei *cassæ non erant, præter autoritatem* D. Augustini: *abundè ab inferiore* Apostoli *cõclusione deducitur.* Ipse *.n. concludit, quòd si præputium iustitias legis custodiat seu legě cõsummet, hoc est, perficiat: quod est gentes omnia facere quæ sunt legis, imputabitur illi in circuncisionem, & iudicabit circuncisum carne & non corde: hoc est, homo gentilis, non carne, sed spiritualiter circuncisus (quod fit per infusionem Spiritus sancti) si obseruet & perficiat legem, non si aliqua legis faciat, sed si legě perficiat, habebitur pro circunciso apud* Deum: *quoniam illi mandata non erat circuncisio carnis: et ipse corde circuncisus iudicabit hominem* Iudæum, *qui inueniatur carne tantum circuncisus, nõ corde, et consequenter legis præuaricator.*

Et ex his latè patet quàm nihil tibi seruiant quæ de scripturis produxisti et consequentiam pessimam astruxisti, quam B. Augustinus *et*

Aposto. Sedes ĩ pelagianos.

Sedes Apostolica et sacra concilia damnauerunt, ut potè pelagianam. Tu enim ab eo quod naturaliter nosci potest esse bonum, educis etiam naturaliter posse confici.

Soto. Iniuria me afficis, qui me pelagianum falso constituis a cuius dogmate valde distat quod dico. Ipse enim putabat posse cõfici naturaliter bonum ad meritum & lucrum gratiæ & præmii: quod ego detestor.

Ambr. Verùm hæc est mens Ecclesiæ: reuera si posset homo totum bonum & honestum naturale perficere, saltem de congruo mereretur gratiam ac salutem: ut sæpenumero B. Augustinus in pelagianos obiectat. Et est doctrina B. Thomæ, quòd qui benè se gessit, & usus est datis in ordine inferiori, meretur de congruo extolli ad altiorem gradum & ordinem.

Soto. Nunquid ego dico, quod quis possit legem perficere, cum tam explicate dixerim, quod non potest homo in puris naturalibus seruare omnia, sed aliqua facere.

Ambr. Modo dicis, modo negas. Si enim ualet argumentum tuum, ut à nosse sequatur posse, & nosse totum non negas, etiam confiteri necesse habes etiam totum posse. Quòd si ab argumento recedis, & dictum tenes quòd possit non omnia legis, sed aliqua facere; quomodo interpretaris quæ sunt à Sede Apostolica decisa contra te? Cœlestinus enim summus Pontifex redigens in breuem summam errores Pelagij, septimum articulum aduersus illum his uerbis proposuit:

QVOD NEMO NISI PER CHRISTVM LIBERO BENE VTATVR ARBITRIO.

Hic non dicit ad meritum, quod debuit dicere, ne simpliciter sic dicendo, falsus redderetur articulus. Imò cùm redditur ratio articuli, illa redditur quæ tuam positionem destruit. Est n. ratio, quia peccato illo

corrupta est natura, et læsum liberum arbitrium; et infirmum factum, ut non possit in bonum suis uiribus, sed in malum tantum. Hæc est D. Augustini doctrina in libro de Spiritu & litera cap.iij. ubi ait: Nam neq; liberum arbitrium quicq; nisi ad peccandum ualet, si lateat ueritatis uia. Et cùm id quod agendum & quo nitendum est cœperit non latere: nisi etiam delectet & ametur: non agitur, non suscipitur, non benè uiuitur. Hæc ille, B. Augu.

Soto. Non intelligis Augustini mentem. Quod enim ait: Liberum arbitrium non valere nisi ad peccandum si lateat veritatis via: de vtroq; lumine diuerso tamen modo intelligendum est: nimirũ quod sine lumine naturali nullũ fieri valeat opus moraliter bonũ, neq; sine lumine fidei meritorium æternæ vitæ.

Ambr. Quis hic mihi non indulgeat exclamanti, O portenta, o monstra. Siccine interpretandi sunt Doctores sancti? *Hocne est Augustini dictum, quòd sine lumine naturali nõ potest fieri opus ullum bonum morale? Certè sine lumine naturali, nec bonum potest fieri opus nec malum moraliter. Sed nunquid tu hominem esse putas qui lumine careat naturali? Præterea, cur inuertis uerba gloriosi* Doctoris? *Ipse enim ait, quòd liberum arbitrium, si lateat ueritatis uia, non ualet nisi ad peccandum. Et certè sine naturali lumine, ut tu exponis, ad peccandum ualere non potest. Hem non sentis tuismet argutijs te cõfutari? Sed sunt* B. *Augustini sententiæ similes alijs locis. Ipse .n. libro iij. cap.* 3. *aduersus duas* Epistolas *pelagianorum ad Bonifacium Papam ita scribit:* Sine fide, *etiam quæ uidentur opera bona, in peccata uertuntur.* Omne *enim quod non est ex fide, peccatum est.* Et *cap. viij. inquit absolutè:* Liberum *arbitrium captiuatum, non nisi ad peccatum ualet.* Vocat *captiuatum quod in statu antiquæ captiuitatis manet non reformatum per gratiam.*

Soto. Non poteſt Auguſtinus neq; alius quiſquam, contra uiuas ac validas rationes noſtras quicquam obtinere.

Ambr. Perge igitur argumentari.

Soto. Cognitio rerum agibilium non eſt a natura ſua niſi propter opus: autor eſt Ariſtoteles. 2. Eth. Si igitur vi intellectus potuiſſet homo noſſe bonum, potuiſſet & illud per voluntatem nonnunquam proſequi amore, et actione præſtare. Homo enim eſt animal rationale, ideſt, aptum natũ ſecundum rationẽ viuere.

Ambr. Talis eſt ſecundum partem ſuperiorem: At ſecundum inferiorem partem contrà, aptum natum eſt aduerſus rationem uiuere. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ut in plurimis patet, etiam ijs qui non carent auxilio ſpeciali & gratia Dei, adeò grauantur illo iugo de quo quidam ſapiens: Iugum graue, inquit, ſuper filios Adam à die exitus de uentre matris eorum usq; in diem ſepulturæ. Eccle.

SOTO. Eſt perſuaſu impoſſibile, uires ineſſe ſenſualitati expugnãdi rationem, nullam tamen ſuppetere uirtutem a natura homini, vt ratione viciſſim ſuperet ſenſualitatem, cum hoc maxime naturale ſit homini: illud autem contra ſuam naturam.

Ambr. Mihi uerò eſt persuasu impoſſibile, ſi quod ſeruit, superet dominum. Tu uerò qui te D. Pauli profiteris interpretem, adhuc non intelligis quòd in homine dominatur concupiſcentia rationi, nec eſſe innaturale obedire ſeruum domino ſuo.

Soto. Miraculũ eſſet, quod facultas adeſſet naturalis rebus cæteris, tam inanimis, quã animãtibus obtinendi ſuos ipſarũ fines, & tamen digniſſimo animaliũ homini nõ ſuppeteret a natura ſua uires, vt certo in moribus præſcripto fine quandoq; potiretur.

Ambr. In hoc eſt omne peccatum ueſtrum, quia non cogitatis naturam, iuxta doctrinã scripturarum et ſanctorum Patrum, integrã et corruptã. Verè miraculum eſſet de natura integra id quod ais: at de natura corrupta, de qua eſt ſermo, è conuerſo miraculũ potius eſſet, ſi poſſet perficere opus rationis aut quicq; uerè bonum morale efficere,

quod suo fini naturali, naturali inquam, nõ supernaturali, conueniret. Naturale .n. est homini secundum rationem, habere finem suum Deũ et gloriam eius super omnia, etiam super seipsũ. At in natura corrupta, teste etiam B. Thoma, non diligit homo Deum super omnia, sed neq; potest: quia caro est, et semetipsum præponit omnibus, etiam Deo. Amor sui, cuius gratia cuncta facit homo corruptæ mẽtis, omnia opera coinquinat, ut non queant uerè esse bona moraliter secundum uerum etiam naturalem finem. An non legisti: Homo cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis? Nunc rogo te, utrum miraculum sit non progredi à iumentis quicquam rationabile.

Soto. Profectò si natura humana figmentum esset cacodæmonis, non peius de illa obloqueremini.

Ambr. Verè opus est cacodæmonis natura humana in eo quod corrupta est & lapsa, et semimortua relicta. Nam in eo quod uiuit, seruit peccato, & libera est iustitiæ, ut ait Apostolus.

Soto. Quid si Deus ab initio creasset hominem in puris naturalibus? Hic non potestis dicere naturam lapsam vel corruptam. Quid ergo tunc? Non posset quicquam operis facere moraliter bonum?

Ambr. Verè si sic creatus esset homo, non esset natura lapsa seu corrupta: sed esset infirma et imperfecta & monstruosa, nec quicq; uerè bonum operari posset: quia quod natura esset dignius et superius, seruiret uiliori et inferiori, idest, ratio carni. Et propterea Deus ab initio non ita fecit: sicut nec fecit hominem sine pedibus & manibus; cuius opera perfecta sunt. Et hoc est quod dixit Sapiens, Deus ab initio fecit hominem rectum: ipse autem se immiscuit quæstionibus multis. Qua in re cum cæteris philosophis erras: sed tu eò periculosius, quòd habes scripturas & fidem, illi uerò hac luce caruerunt.

Soto. At experientia mihi egregie attestatur. Fatentur .n. etiam aduersarii nostri, vires liberi arbitrii nobis suppetere vt valeamus agros colere, plantare vineas, conuersari cum amicis.

Ambr. Ergo bona moraliter facere? Sic igitur & formicæ & apes & cœli uolucres et quæ gregatim pascuntur aut uolant animantia terræ, quæ sibi ædificant nidos & procurant sibi cibos & amicè simul uictitant, cantillant, & alia plurima faciunt, quæ nos cum delectatione admiramur; tuo iudicio facerent bona moralia.

Soto. At illa absq; ratione faciunt, nec ex consilio libere. Homines autem ex ratione & electione. Nec solum quæ sunt artis, verum quæ ad prudentiam attinent & bonos mores. Sunt enim qui sine Dei gratia aut speciali auxilio, interdum opera pietatis & iustitiæ exercent in parentes, in patriam, in amicos, in pauperes, nec vllo malo fine, sed tantum vt agant quæ sunt honesta. Tales igitur, quales certum est fuisse ex gentibus multos, tu negabis fecisse opera bona & iusta? Nec audis Augustinum dicentem, Nihil prodesse impio sua aliqua bona opera, sine quibus difficillime vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. Ecce vt confitetur, bona esse aliqua opera etiam impii hominis ac pessimi.

Ambr. Duplici errore in hac tua disputatione laboras. Primus est, quòd non distinguis inter bona opera, neq; cogitas quòd non quodcunq; opus quod bonum est ex genere, ut aiunt scholastici, siue ex officio, ut B. Augustinus loquitur, continuò bonum est simpliciter & absolutè, etiam moraliter. Nam multa huiusmodi quæ etiam pessimi homines interdum agunt, possunt esse & uerè sunt moraliter mala & peccata: ut eleemosynã dare gloriæ captandæ aut decipiendi homines gratia per hypocrisim. Tu uerò quod est bonum ex genere, etiam moraliter bonum facis, ut apparet in tuo illo libro de natura & gratia capite .xx. Vnde quia non aliter q̃ tu, Iulianus Pelagij sectator argumentabatur; hic afferam ea quæ eleganter B. Augustinus illi, et consequenter etiam

tibi

tibi respondit, his uerbis.

Ecce eadem commemoro quæ ipse posuisti. Si gentilis qui nõ uiuit ex fide, nudum operuerit, periclitantem liberauerit, ægri uulnera fouerit, diuitias honestæ amicitiæ impenderit, ad testimonium falsum nec tormentis potuerit impelli: quæro abs te, utrũ hæc opera bona benè faciat, an malè? Si .n. quamuis bona, malè tamen facit, negare non potes, eũ peccare qui male quodlibet facit. Sed quia eum non uis, cùm facit ista, peccare; profectò dicturus es, et bona facit et benè: Fructus ergo bonos facit arbor mala: quod fieri non posse, Veritas dicit. Noli præcipitare sententiam: diligenter considera quid te respondere coueniat. Augu. cõtra Iulianũ Pelagianũ lib.4.ca.3. prope finẽ.

Hæc ille. *Et confutatis quibusdam cauillis illius hæretici, quibus tu etiam implicaris, concludit: Non itaq; inquantum homo est, quod est opus Dei, sed inquantum malæ uoluntatis est, quisq; arbor mala est, et bonos fructus facere non potest. Vide itaq;, utrum infidelem uoluntatem audeas bonam dicere uoluntatem.* Hæc ille. *Et iterum sumes hæretici rationem quam & ipse inducis, ita disputationem prosequitur: Sed fortè dicturus es: Misericors uoluntas bona est. Rectè istud diceretur, si quemadmodum fides Christi, idest, fides quæ per dilectionem operatur, semper bona est, ita misericordia semper esset bona.* Hæc ille. *Et cùm misericordia possit esse non bona, Saulis exemplo: concludit, etiam ipsa bona infidelium opera esse peccatum, quia non bona, sed stulta, ut eius uerbis utar, ac noxia uoluntate ea faciunt; qualis uoluntas, inquit, nullo christiano dubitante, arbor est mala, quæ facere non potest nisi fructus malos, id est, sola peccata. Omne .n. (uelis nolis) quod non est ex fide, peccatum est.* Hæc Augustinus. *Quare uniuersaliter conclusit eodem in loco, Quicquid boni fit ab homine & non propter illud fit propter quod fieri debere uera sapientia præcipit, etsi officio uideatur bonum, ipso non recto fine peccatum est.*

Soto. Nunquã B. Augustinus diceret rationi aduersantia, sed opus est intelligentia. Non est ergo illius mens, quod oĩa opera infidelium & eorum qui sunt in statu naturæ lapsæ sint peccata simpliciter: sed ea tantum quæ ex impietate & infidelitate procedunt: & ita exponit B. Thomas illum locũ Apostoli: Omne quod nõ est ex fide, peccatum est. Potest autẽ infidelis aliquid operari ob finem aliquem bonum & honestum, etiam amore Dei.

Ambr. *Verba D. Augustini adeò clara sunt, ut expositione non indigeant. Neq; nunc de sensu D. Thomæ est sermo, sed Augustini, qui malam arborem dicit esse omnem hominem fide cassum et gratia Dei propter impiam et infidelẽ uoluntatem, et idcirco non posse facere ullum fructum bonum. Nam cùm homo eiusmodi sit caro (quod enim natum est ex carne, caro est) quomodo potest facere quippiam boni & honesti secundum ueram rationem? Hoc est enim uerè moraliter bonum.*

Soto. Peruersa est ad hoc suadendum interpretatio tua illius loci: Quod natum est ex carne caro est. Nam & qui ita nascitur, potest aliquid facere amore Dei.

Ambr. *Amore Dei? Sine gratia & auxilio speciali?*

SOTO. Profecto.

Ambr. *Me miserum, cũ quo congredior. Profiteris scripturas, & ignoras adhuc quid sit caro in sacris literis, et quid arbor mala. Nam per arborem malam tu intelligis intentionem malam, cùm intentio mala non sit arbor, sed fructus hominis mali & malæ uoluntatis. Arborem autem malam B. Augustinus definit esse hominem malum, corruptæ scilicet, idest alienatæ à Deo ac deprauatæ mentis propter uoluntatem malam: Vnde et malam uoluntatem ait esse arborem malam unde nullus fructus bonus, sed omnis fructus eius malus est & peccatum. Vnde Dominus ait: Quomodo potestis bona loqui cùm sitis mali? Nam si homo caro est, ut ait Dominus, Opera ergo hominis*

(De moralibus sermo est) opera carnis sunt. Proinde carnis opera ab amore carnis procedunt. Quomodo igitur ab amore Dei, ut ais, cùm prudentia carnis inimica sit Deo, nec potest aliud sapere quàm terrena et carnalia, quæ non solum non placent, sed displicent Deo? An non legisti quæ sint opera carnis apud D. Paulum? Ipse enim inquit: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt carnis fructus. Sed quæ sunt, obsecro, ista B. Paule? Audi Soto: Opera carnis sunt adulterium, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, commessationes, et his similia: quæ prædico uobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnũ Dei non consequentur. Fructus autem Spiritus est charitas, gaudiũ, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mãsuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Hæc ille. Et tu Soto inuenisti opera carnis quæ fiunt amore Dei, ut potè eruditus in scripturis plus satis. Quamobrem uerè ad te pertinet qui opera bona et non peccata, tua moralia inuenisti etiam habentia finem bonum: ad te inquam pertinet quod Dominus ait: Aut facite arborem bonam & fructus eius bonos: aut facite arborẽ malam et fructus eius malos. Quæro enim abs te (atten de soto, et uide quomodo respondeas: sic enim dixit B. Augustinus Iuliano) hæc opera quæ tu laudas moralia & honesta, suntne fructus arboris bonæ, an malæ? Non puto dices bonæ, sed malæ & putris: quia sunt hominis destituti ab omni gratia Dei & iustitia, quæ integram et sanam reddebat naturam. Quomodo ergo audes asserere fructus talis arboris non malos, contra uerbum Domini, imò contra ipsam euidentiam? Quomodo non considerasti quod et in naturalibus homo corruptus est in principijs ipsis unde & mala & bona proueniunt? Nam tu ipse, dum peccatũ illud originale definis tuo modo, fateris esse

priuationem iustitiæ originalis qua mens subdebatur Deo. Modo igitur dissoluta à Deo, quo pacto amore Dei operabitur?

Nec uideris considerasse, quòd id sunt fines in moralibus respectu operum, quod sunt principia in speculatiuis respectu conclusionum, ut D. Thomas testatur. Sicut autem qui conclusionem non à principijs nouit, non dicitur eam scire nisi sophisticè: ita qui non recto fine aliquid agit, non dicitur moraliter bonum egisse. Quanto autem magis qui prauum habeat finem? Quãquam oportet finem esse malum procul dubio si non fuerit bonus. Qui autem habet finem suum in carne, cuncta dirigit in ipsam carnem, & ad hunc finem omnia referuntur contempto Deo. Nemo enim potest duobus dominis seruire, Deo & carni. Quocirca cõcludo, te eo errore duci, quo ille Iulianus. Ibi .n. conaris inuenire finem bonum & homini proportionatum secundum rationem & eius naturam, ubi esse non potest: quia ut dixi, naturam lapsam & corruptam, tanquam integram consideras, non cogitãs quòd illam non fecit Deus, sed Diabolus per peccatũ. Atqui, ut ait. B. Augustinus & Thomas, propriè loquendo de natura, non de ea quæ lapsa est & corrupta intelligendum est, sed quæ in integritate sua debuit permanere. Quare, caue ne illud D. Augustini etiam ad te pertineat, quod in Iulianum scripsit, nempè hoc: Omnia quæ uidentur inter homines habere aliquid laudis, uideãtur tibi uirtutes ueræ, uideantur opera bona, & sine ullo facta peccato. Quod ad me pertinet, hoc scio, quia nõ ea facit uoluntas bona. Voluntas quippe infidelis atq; impia non est bona. Dicantur secundum te huiusmodi uoluntates arbores bonæ: sufficit quòd apud Deum steriles sunt, ac per hoc non bonæ. Sint inter homines fructuosæ, inter quos sunt & bonæ, te authore, te laudatore, si uis etiam plantatore: dum tamen illud uelis nolis obtineam, quòd amor mundi, quo quisq; amicus est huius mun-

di, non est à Deo, amorq; fruendi quibuscunq; creaturis sine amore creatoris, non est à Deo. Amor *autem Dei quo peruenitur ad* Deum, *non est nisi à* Deo Patre *per* IESVM Christum *cum* Spiritusan*cto. Per hunc amorem creatoris, benè quisq; utitur etiam creaturis. Sine hoc amore creatoris nullis quisquam benè utitur creaturis.* Hæc *ille, & meritò : Quia bonum quod tu inuenisti medium inter bonum meritorium & peccatum in lapsa natura, non agnouit; quod tamen potuisset in integra cõsiderari. Quare & perperam exposuisti quod ait :* Si Abraam *ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud* Deũ, *uolens ueras mereri laudes ab hominibus pro operibus humanis etiam absq; diuina gratia et auxilio Dei factis. In qua opinione si persistis, ad te pertinent quæ paulò superius.* B. Augustinus *in* Iulianum *scripsit : ubi incensus in illum, non absq; stomacho sancto dicebat :* Sint *arbores inter homines fructuosæ inter quos sunt et bonæ te auctore te laudatore, si uis, etiam plãtatore.* Vide *quanta graueris au*ctoritate *si et te auctore, ẽt inter homines bona esse uelis et laude uera digna, quæ ab ista misera hõis cõditione processerint.* Quòd *si* Augusti*ni autoritate nõ moueris, saltẽ moueat te ipse* Dominus *q pharisęos increpabat his uerbis :* Vos *estis q iustificatis uos corã hõibus : Deus aũt nouit corda uestra : qa quod hominibus altũ est, abominatio est ante Deũ.*

Sed ne nimis longo te sermone detineam, uenio ad alium quo pleriq; implicantur errorem tuum. Putatis *enim quæcunq; facerent olim gẽtes, ignorantes fidei nostræ mysteria, quæ uidebantur opera uirtutum, & fortassis uerè erant, sicut apparet in* Cornelio Centurione : *absq; speciali* Dei *auxilio fecisse.* Cui *falsæ opinioni occurrit ille* Episcopus *&* Martyr *Dei* Roffensis, *qui dixit, speciale auxilium gratiæ non deesse cuiq; quamuis magno peccatori, sicut in libro Sapientiæ Salomon attestatur : nisi fortè quibusdam, qui sua duritia & insigni contumacia*

derelicti sunt à Deo & insensū reprobum traditi: ut est exemplum in scripturis de Pharaone & nonnullis alijs: quibus possumus & hæresiarchas adiungere, quorum neminem legimus resipuisse, eo quòd proprio damnati iudicio, facti quodammodo connaturales Dæmonijs, *gaudēt & semetipsos & alios mira obstinatione perdere.* V*æ igitur cuilibet hominum quem sibijpsi* Deus *dimittit.* *Considera quid est quod ait:* N*on permanebit* S*piritus meus in homine in æternū, quia caro est.* E*t:* V*idens, inquit,* ꝙ *multa malitia hominum esset in terra, et cuncta cogitatio cordis intenta ad malum, seu ut habet hebraica ueritas, cuncta formatio cogitationum cordis, solummodo malum omni tempore.* I*dest; sicut* C*aietanus ait, nihil habens boni admixtum nisi relatiuè ad malū, toto tempore sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt; aut potius mala est seu malum est ab adolescentia sua.* S*i tale est figmentum nostrum & formatio nostra ut sit uniuersum malum à primis incunabulis, quid quæso boni faciet?* N*e quæso permittas te decipi, quòd* A*ugustinus, etiam uitam flagitiosorum dicat non carere aliquibus bonis operibus.* I*pse enim se declarans abundè, uocat ea ex officio bona, non ex fine, qui uerè bona reddit.* N*am et dæmones aliqua faciunt quæ ex seipsis bona sunt, dum credunt & confitentur: quæ tamen uerè bona non sunt: quia ut* C*aietani uerbis utar, relatiuè tendunt in malum.* C*onsidera & quod habetur ex psalmis & prophetis & à* B. A*postolo recitatur:* N*on est iustus quisq̃, non est intelligens, non est requirens* Deum. C*orrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studijs suis.* O*mnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum.* S*epulchrum patens est guttur eorū: linguis suis dolosè agebant; uenenum aspidum sub labijs eorum.* Q*uorū os maledictione et amaritudine plenum est;* V*eloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.* C*ontritio et infœlicitas in uijs eorum, et uiā*

pacis non cognouerunt: Non est timor Dei ante oculos eorum. Vide *quòd hæc mala et uitia dicuntur de omnibus filijs hominum, et tamen de facto non sunt omnium. Igitur naturam hominum nobis declarat, quæ talis in omnibus fuisset, si eam Christus nõ liberasset, sed sibijpsi suisq; uiribus quemlibet reliquisset.* Lege iterum Isaiam, *et melius interpretare quæ ait: Ecce tu iratus es, et peccauimus: In ipsis fuimus semper, et saluabimur.* Et *facti sumus ut immundus omnes nos, et quasi pannus menstruatæ uniuersæ iustitiæ nostræ etc.* Et *ne uniuersam ueterẽ scripturam reuoluam, considera* B. Paulum, *qui in carẽtibus gratia dominari peccatum testatur, et nos natura esse filios iræ,* Et *per legem irã* Dei *succẽdi, et iustitiam omnem suam reputare ut stercus.* Et *ut ad* Christi *testimonia descendamus, considera profundius quid est id quod ait: Qui natus est ex carne caro est.* Et *simul quod ait* Chrysostomus: Mos *est scripturæ carnalia sapientes et nihil sublime cogitantes, carnis nomine appellare.* Et: *vos de deorsum estis, ego desupernis sum.* Et: *Qui de terra est, de terra est, et terrena loquitur.* Et *quòd ex eodẽ fonte dulcis et amarus liquor manare non possit.* Et: *Quomodo uos potestis bona loqui cùm sitis mali?* Et: *Qui facit peccatum, seruus est peccati.* Et: *Nónne* Moses *dedit uobis legem, et nemo uestrum facit legem?* Et: *Non potest mundus odisse uos: me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quòd opera eius mala sunt. Considera et quæ* Dilectus *ille testatur, qui testimoniũ perhibuit* Christo. *Omne inquit, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et cõcupiscentia oculorum, et superbia uitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.* Et *mundus transit & concupiscentia eius.* Et: *Scimus quòd ex* Deo *sumus, et mũdus totus in maligno positus est.* Item: *Ipsi de mũdo sũt: ideo de mundo loquuntur, et mundus eos audit.* Hæc *et alia multa sũt, ut intelligamus* ꝙ *quicquid est homo, etiam secundum naturam istam*

Isa. 64.
Ad Rom.
Ad Ephes.
Ad philip.
Ioan. 3.
Chrys. sup Genesim
Iacob. 3.
Ioan. 8.
1. Ioan. 2. & 5. & 4.

ſuam quam de peccato contraxit eſt inimicum Deo, nec poteſt etiam eleuari in Deum ut ſit aliquando rectus ſecundum naturam: quia principia eius sunt corrupta. Quòd uerò inquis: Si poteſt homo actũ aliquẽ dilectionis in parentes aut patriam aut amicos elicere, multo magis in
1.Ioan.4. *Deum: è diametro cum Apoſtolo pugnat, qui dixit: Qui non diligit fratrem suum quem uidet: Deum quem non uidet quomodo poteſt diligere? Quamobrem rogo te mi frater, cogita hæc et conſidera animo pacifico et ueritatis amante: Nec enim dubito quin in gratiã ueritatis à tua ſententia recedes. Nam & ego (ut uerũ tibi ingenuè cõfitear) aliquando cùm minus eſſem in scripturis & in lectione sanctorum patrum aſſuetus, ac propterea illius primi peccati malignitatem minus conſideraſſem; magnificabam naturam ferè ut ipſe facis, & B. Auguſtini ſententijs perturbabar, quòd libero arbitrio nimium detrahere uideretur: & ijsdem quibus tu argumentis mouebar. Verùm, Deo gratia eſt, aliter nunc ſentio, et cum Epiſcopo Roffenſi dico, nihil aliud eſſe quàm scholaſticas argutias quibus ipſe moueris, & ab ignorantia illius peccati & naturæ corruptæ procedere, quam homo natura superbus non ualet agnoſcere. Hactenus igitur circa hanc diſceptationem:*

Reſtat ut nunc orem te, mihi autem etiam iubeam atq; imperem, ut quod à philoſophis non poterat diſci, ſi in patrum & scripturarum lectione non planè cernimus, ſtudeamus tamen ex intimis noſtri cordis cogitationibus & aſſiduis operationibus noſtris, quæ omnes uix offenſa Dei uel proximi carere ualent, hoc ipſum agnoſcere: ideſt, naturæ noſtræ malignitatem: & quantum fieri poteſt cum Dei gratia corrigamus & emendemus.

Diſceptatio

DISCEPTATIO QVINTA

De iustissima Dei prouidentia in nonnullos hominum, quos præ illorum immani ac insigni atq; diabolica malitia deserit, reprobat, & in sensum reprobum tradit.

CVM oculum ad scripturas adijcio, non ualeo non mirari, hominem illarum uel prima facie inspectorē posse aliud ex illis elicere, quàm hoc ipsum quod Dominus Roffensis dixit, et superiore disceptatione de suis scriptis recitauimus, uidelicet, Deum aliquos insignes peccatores nonnunquam ita deserere, ut nequeant resipiscere. Tu uero hoc, falsum esse asseris, inter alios Origenis autoritate, præcipuè in Periarchon, qui ita fuit pius aliquando, ut etiam diabolis pœnitentiam & salutem concederet. Affers tamen et D. Thomam et alios doctores, ut probes erroneam esse Roffensis hac parte doctrinam.

Nos autem primùm agere tecum uolumus testimonijs scripturarū, deinde producemus doctores. Manifestū est autē in scripturis, Deū aliquando, etiam in hac uita, quosdam deserere, despicere, et cor eorum obscurare, excæcare, obdurare, ingrauare, tradere quosdā in reprobum sensum, in desideria cordis, in immunditia, in passiones ignominiæ. Vnde sapiens: Considera opera Dei, ꝙ nemo potest corrigere quē ille despexerit. Et B. Paulus de sapientibus mundi à peccato Idololatriæ dixit: Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum &c. Et: In passiones ignominiæ: In reprobum sensum. Vide reliqua. Et de Pharaone scriptum erat: Indurabo cor Pharaonis. Et iterum: Indurauit Deus cor Pharaonis. Beatus Paulus recitat Dei sententiā:

Exo. Rom. 9. In hoc ipsum excitaui te ut ostendam in te uirtutem meam, & annunciettur nomen meum in uniuersa terra. Et concludit: Igitur cui uult miseretur, & quem uult indurat. Vbi patet quod induratio è regione opponitur miserationi: unde ut minus, idem est ac si dixisset, Non miseretur. Quo fit ut cui Dominus non miseretur, nequeat resipiscere. Habemus & ex Euangelio dictum à Christo discipulis, & in illis, cunctis qui libenter audire uelint ueritatem & uerbum eius: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem qui foris sunt, in parabolis, ut uidentes uideant & non uideant, & audientes audiant & non intelligant, ne quando conuertantur & dimittantur eis peccata. Magna hæc uerba sunt ac digna quæ considerentur. Primùm quid est quod ait: Illis qui foris sunt; nisi ijs qui repulsi sunt à gratia Dei & exclusi à lumine propter suam ipsorum malitiam? unde non erant digni ea nosse bona quæ oderant, ut potè dilectores mundi ac tenebrarum eius, et Dei iudiciũ illud promerẽtes, q dixit: In iudiciũ ueni in hũc mũdum, ut qui non uidẽt uideãt, et q uidẽt cæci fiant. Quid est dicere: Vt uidentes uideant et nõ uideãt, nisi quod iam dixit, Vt uidentes cæci fiant? quod est eorum pœna qui salutarem ueritatem agnoscunt, & propria malitia, quæ nullam habet excusationem, recusant: unde meritò se dignos constituunt ut nec possint postea agnoscere si fortè uelint. Et hoc est iudicium Dei Patris, propter quod & Dominus dixit: In hoc est iudicium, quia lux uenit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Quapropter multos non trahebat ad Christum Pater, sine quo nullus ire ad eum poterat, ipso dicente: Nemo potest uenire ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Non autem trahit eos qui adeo uehementer diligunt tenebras, ut dicant aduenienti luci: Recede à nobis: grauis enim nobis es ad uidendum. Isti semetipsos indurant prius, & Pater indignatur in eos: & cùm non trahat ulterius

illos, fit obduratio perfecta, & iureiurando Deus in ira sua inquit: Quibus iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam. Iusiurandum Psal. 94.
uerò, firmissimam & omnino immutabilem Dei sententiam signifi-cat, teste Apostolo.

Admiratur Dilectus *quosdam, qui cùm tot signa fecisset* IESVS, Ioan. 12.
non crediderunt in eum. Vnde impleta est prophetia Isaiæ dicentis: Quis credidit auditui nostro? &c. Sed postmodo sublata est admiratio quãdo ex illa illorum incredulitate natum est ut nec possent postmodo credere. Vnde ait: Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcauit oculos eorum, &c. *Vbi notanda sunt uerba quòd non poterant credere: quæ impossibilitas non nisi à subtractione diuini luminis procedit: alioquin credere potuissent si diuinum lumen affulsisset. Manifestatio autem huius subtracti luminis indicatur ex eo quod sequitur:* Quia iterum dixit Isaias: Excæca cor populi huius &c. *Et uerè iustum, congruum, & omnium iudicio si sani sint, æquissimum supplicium in eos qui bonum suum uident, & uidere recusant hoc est, ut cæci fiant, ne possint amplius uidere. Quare* B. *Augustinus, Illa inquit, est peccati pœna iustissima, ut amittat* De natr. & gra. ca. 67.
quisq; quo bene uti noluit, cùm sine ulla posset difficultate uti si uellet. Id est autem, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire quod rectum sit: & qui rectum facere cùm posset noluit, amittat posse cùm uelit. Hæc ille: *quæ certè opinionem tuã uehementer strangulant: non enim indigent ullis glossis cùm clara sint.* Quibus & B. Ambrosij *sententia consonat dicentis super epistolam ad* Rom. *Ideò excæcati sunt, ne de cætero possent credere & saluari. In uoluntate ergo sua adiuti sunt: ut quoniam scientes uerum dicebant esse falsum, de cætero non intelligerent quod est uerum, ut uerùm haberent falsum quod uolebant. Hæc ille egregiè.* Vnde *quantum à scripturis manifestè elici potest,*

duo sunt præcipuè, quæ iram & furorem Dei ab eius bonitate extorquent. Alterum est alicuius peccati grauitas & excellentia: alterum uerò diuturna nimis perseuerantia in peccatis, Deo interim excitante ac reuocante. Et de peccati quidem grauitate, non somnolenter sunt consideraridæ scripturæ. Dominus enim Deus noster dixit: Omne peccatum & blasphemia remittetur: Spiritus autem blasphemia non remittetur neq; in hoc seculo neq; in futuro. Quòd autem quidam interpretantur dictum illud de finali impœnitentia, extraneū ualde est ac uiolentum: eò quòd ibi in eos sermo ille dirigitur qui peccabant contra diuinam bonitatem, tribuendo Diabolo opera Spiritus sancti: nec uerò erant in confinio mortis, ut posset cogitari finalis impœnitentia: quæ si attenditur, nullum est peccatum remissibile cui illa adiungitur. Certum ergo ibi peccatum significatur præter finalem impœnitentiā, quod proculdubio, ut exponunt nobiles tractatores, ita est purum ac perfectum peccatum, ut nullam habeat rationem ad obtinendam misericordiam. De hoc credibile est locutum fuisse Dilectum ubi ait: Est peccatum ad mortem, non pro eo dico ut oret quis. Quis autem oret pro eo qui finaliter in peccato perseuerauit, quem iam oportet esse damnatum? B. Augustinus de eo peccato dixit, posse multa ac diuersa sentiri, quia quale peccatum sit illud, non est expressum.

Beatus Petrus, uidens nedum peccati grauitatem in Simone Mago, uerumetiam illius cordis dispositionem prauam, dixit illi: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, siue à tanta malitia, & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. De quibus uerbis illud accipe, ꝙ dicens: Si forte, constituit rem dubiam, non circa pœnitentiam illius, sed etiā posita pœnitentiā, circa ipsam remissionē peccati ob eius grauitatem, & ob ipsius cordis (ut dixi) prauitatem & obligationem. Vnde subiecit: In felle enim amaritudinis & obligatione ini-

quitatis uideo te esse. Fecerat enim iniuriã Spiritui sancto. Quamobrem nec admittuntur tales ad pœnitentiam fructuosam. Talis fuit Cayn, qui uerè dixit: Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniã merear. Infidelitatis enim peccato sese cognouit obnoxium & in felle amaritudinis, quæ desperationem significat, quam etiam iure optimo, conscientia illum damnante, sibi contraxerat; & consequenter in obligatione iniquitatis constitutum sentiebat. Talis fuit Iudas: talis credo Antiochus, de quo dicitur, quòd impietatis suæ pœnitens scelestus orabat misericordiam non consecuturus. Quamuis aliqui, certè uim literæ afferentes, aliter commententur. Horum figura fuit Esau, qui meritò ab Apostolo uocatur prophanus, qui sua uendens, imò etiam spernens primogenita per incredulitatem, dixit: Quid mihi proderunt primogenita mea? Quare postmodo non inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lacrimis inquisisset eam. Hac obligatione tenentur omnes hæresiarchæ & persequutores Ecclesiæ, qui agnoscentes se falsa loqui, ac per hoc proprio iudicio condemnati, traditi sunt Diabolo et satellitibus eius. De quibus ait ad Thessalonicenses Apostolus, & Deo non placent, semperq; implent peccata sua, quia peruenit ira Dei super illos usq; in finẽ. Quid est ira Dei usq; in finem, nisi ira perfecta, quæ non est extinguibilis, sed perpetua? Sicut è conuerso dilectio Dei erga suos, dicitur dilectio usque in finem apud Apostolum Ioannem. Quocirca obseruatum est, insignium hæresiarcharum neminem, uel ipso Luthero teste, aliquando resipuisse. Verùm quia nos nescimus, eorum qui Ecclesiam persequuntur per schismata & hæreses, qui sint illi qui perfectæ malitiæ sunt, ut contra agnitam ueritatem inuehantur; non prohibemur particulariter orare pro huiusmodi. Nam B. Paulus ad hoc aduertens iubet, hos qui resistunt ueritati corripi cum modestia, si quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, &

resipiscant à Diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius uoluntatem. Loquitur ergo de his qui ignorantes, non absq; peccato tamen, ueritati resistebant. Illa igitur ignorantia erat ratio cur B. Paulus non desperaret de resipiscentia. Nam & ipse de se ipso inquit: Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Dominus in cruce non rogat nisi pro his qui nesciebant quid facerent: non autem pro his de quibus dixerat: Nunc autem & uiderunt & oderunt & me & patrem meū. Vnde in Psalmo ait: Nonne qui oderunt te Domine oderam, et super inimicos tuos tabescebam? Perfectó odio oderam illos &c. Vide ut concorditer sibi inuicē attestantur scripturæ, et inueniri qui sunt sub perfecto odio Dei. Puto autem perfectū odium non esse nisi illud quod iam spem gratiæ ac misericordiæ aufert. Et hanc ipsam ob causam, ut annotat D. Augustinus, Apostolus non orat neq; bona precatur pro Alexandro illo ærario, qui apostatauit, & multa ei mala ostendit, ac ualde restitit eius doctrinæ: Sed imprecatur potius ut illi reddat Dominus iuxta opera sua. Sic enim legitur in Græcis: Reddat, & nō: Reddet. De cæteris uerò qui illum dereliquerunt orat ne illis imputetur. Huius autem discriminis, quæ causa, nisi quòd sciebat in illo peccatum esse diabolicum & ad mortem? non autem simile in cæteris, in quibus aliquid humani fuit. Vnde & alibi ait: Tentatio uos non apprehendat nisi humana. Et Dominica oratio hanc habet petitionem, ut non inducat nos Deus in tentationem: quod est in pœnam tradere tentationi, atq; ibi dimittere ac deserere. Tunc enim non est nobis facultas ad resistendum. sed humanæ tentationes, si uiriliter eis resistatur (potest enim illis resisti) non solum non nocent, sed prosunt, quia Deus nō deserit. Et hæc quidem dicta sint de peccato quod summam habet grauitatem atq; perfectam, quod in Deum ipsum & bonitatem eius tendit diabolicè aut satanicè: quæ prauitas

est eorum maximè propria, qui Græcè θεόμαχοι dicuntur, id est, pugnantes contra Deum.

Est uerò & aliud genus hominũ, qui similiter à Deo relinquuntur, sed propter perseuerantiam in peccatis: quod tamen ferè in idẽ recidit. Hinc enim emergit id quod uehementer illi displicet, nempè contemptus diuinæ bonitatis. Propterea dixit Apostolus: An diuitias bonitatis Dei & patientiæ & longanimitatis contemnis, ignorans quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Ecce peccatum grande contra benignitatem ac diuitias diuinæ bonitatis. Propter quod sequitur: Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi irã in diem iræ. In eo enim contẽptu thesaurizat homo sibi iram: siquidẽ ut est in uero prouerbio: Patientia quæ contemptu sæpius eluditur, uertitur in furorem: nam eo contemptu completur iniquitas. Huc fortè spectat quod per Amos prophetam dicebat Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quarto non conuertã eum. Sic completæ fuerunt iniquitates Amorræorum.

Ex quibus omnibus (possemus tamen alia quoq; annectere) manifestè atq; abundè probatum esse putamus, in eum statum interdum uenire peccatorẽ aliquem, ut nequeat resipiscere, Deo suam gratiam ex merito excellentissimi alicuius peccati aut diuturni contemptus, iurè subtrahente. Nam si, ut D. Augustinus inquit, peccatum est peccati pœna: cum ad hanc pœnam uenit Deus, certè non est signum quòd uelit indulgere, sed potius amplius punire.

Illud uerò quod tu considerate ab Origene annotatum inducis, uidelicet, quòd Deus fuisset causa perditionis Pharaonis si ille noluisset ei obtemperare, non ualens: potuisset enim dicere: Quare me indurasti? Et cur à me abs te indurato quæris obsequium? Sed illi consideratius respondetur: hoc posses dicere ò Pharao, nisi tute prius tua

ſponte obduraſſes cùm ualuiſſes obtemperare. Nunc uerò *quoniã tuã hanc impotentiam tibiipſi tuo peccato comparaſti, meritò tibi imputatur. Sicut & ebrius non eſt absq; culpa eorum quæ per ebrietatem inſanus deliquit, cùm ſemetipſum in illud periculum ſupra modum potando conieceerit.* Neq; illa Origenis *expoſitio uera eſt, quã tu tamen conſideratiſſimè ab eo inductam inquis,* Deum uidelicet *non aliter indurasse cor* Pharaonis*, quàm patienter tollerando, & miſericorditer expectando ad pœnitentiã.* Nam *ſi ita eſt, quomodo ait* B. Paulus: Cui uult miſeretur & quem uult indurat? *Si enim indurare eſt patienter tollerare & ad pœnitentiã prouocare, &, ut ait* Origenes*, uelle* emollire; *idem profectò eſt indurare quod miſereri; Et tamen è regione ab* Apoſtolo *& ex diametro hæc opponuntur.* Et B. Ambroſius *explicans hæc duo, ait; Alij miſeretur, & alterum deſpicit.* Et B. Auguſtinus *in lib. de prædeſt. & gratia cap. iiij. Indurare, inquit,* Deus *dicitur illum quem emollire noluerit.* Sic *excæcare dicitur eum quem illuminare noluerit.* Sic *etiam repellere eum quem uocare noluerit.* Hæc ille. *Nunc tuipſe cogita, quid magis probandum ſit, an quod ait* Origenes *hæreticus exponens uerbũ hoc, indurare, ut redeat in* Emollire*, an uerò quod aiunt duo clariſſima Eccleſiæ lumina* B. Ambroſius *&* Auguſtinus*, qui uim & ſignificationem eius uocis ſequentes, è conuerſo* Dei *iram et pœnam contumaci iuſtam inde cõcipiunt.* Præterea, *ſi* Origenis *eſt uera illa expoſitio, importuna fuiſſet quæſtio quã tamen ſtatim ex eo dicto quaſi abſurdo ſibi* Apoſtolus *fecit, nempè hãc;* Dices *itaq; mihi,* Quid *adhuc queritur?* Voluntati *enim eius quis reſiſtit?* Quia *enim planè dixerat, quòd* Deus *aufert miſericordiã ab eo quem indurat: contra hoc dictum inducit illud quod eſt* Origenis *argumentum tuo iudicio conſideratiſſimum, ſed apud* B. Paulum *inualidiſſimum.* Id *autem eſt:* Iniuria Deus *conqueritur ſi requirit*

obedientiam

obedientiam ab eo quem indurauit, et iniquè punit eum qui iam obedire non ualeat. Cui argumento mox respõdens ille primùm ad hominem, inquit: O homo, tu quis es? etc. An non habet potestatem figulus luti ex eadẽ massa? etc. Deinde ad rem ipsam, perfectam solutionem adiungens, dixit: Quòd si Deus uolens ostendere iram & notam facere potentiam suam, substinuit in multa patientia uasa iræ aptata in interitum, ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in uasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam. Hic est sermo indignantis, qui præ indignatione significat quidpiã non expressum, quod oportet subaudiri, ac si expressserit: Quis potest Deum iniquitatis arguere (quod est horrendum uel cogitare) si ille uelit ostendere uindictam, et per hoc notam facere potentiam suam in uasa iræ aptata in interitum? B. Augustinus dixit: Perfecta in interitum: ut intelligas quòd nõ ipse aptauit, sed illa semetipsa iam aptauerant et perfecerant. At è conuerso benè dicit quòd ipse uasa misericordiæ præparauit in gloriam suam. Quòd ergo Deus indurauerit Pharaonem, idest, misericordiam et auxilium gratiæ suæ, ut Augustinus exponit, ab eo subtraxerit: non à principio fuit, sed prius substinuit illum in multa patiẽtia. Quòd si postmodo per diuinæ gratiæ et omnis auxilij subtractionem excitatus est à Deo ut ostenderet in eum uirtutem et potentiam suam, qui benè utitur malis et peccatis, idq; in gloriam suam, ut ostenderet diuitias bonitatis suæ in uasa misericordiæ: quis potest hoc Dei consilium reprehendere; iustissimum quidem in uasa iræ, et benignissimum in uasa misericordiæ?

Dicis, non debuit subtrahi auxilium gratiæ cuiquam donec fuerit uiator: et uiator est quisq; donec in hac uita manet. Quis ad hanc regulam obligauit Dominũ? An non potest ille ex meritis hominis contumacis et proterui, quem posset iure occidere sicut fecit multis, et occisum cõfestim trudere in geennam, nihilo magis seruare illum in uita,

non iam ut uiatorem hac parte, ut possit ad patriam tendere, sed ut illius proteruia et rebellione utatur ad sui gloriam et in exemplũ atq; ostentũ multis? Quid enim obstat ne sit aliquis perfectus peccator, qui cõpleuerit malitiam suam ut Diabolus Satan, ac propterea perfectam iram promereatur, et Dominus utatur illo ad bonum aliquod, ad ostentum ut iam diximus, et ad exemplum? Sic enim utitur ad bonum sanctis et perfectis uiris, quos iam confirmauit in gratia cùm iam maturi essent ad gloriam, sed propter aliorum salutem hic retinentur.

Sunt autem plurima in scripturis, quæ si non istis uestris peruersissimis glossis peruertantur (quia uultis potius accõmodare scripturas uestro sensui quem semel concepistis ut uerum, quàm sensum uestrum subdere proprietati uerborum ipsarum scripturarum, unde nihil absurdi consequitur) planissimè et commodissimè nostræ astipulantur sententiæ. Legimus enim Deum aliquos non solùm indurare, sed repellere, deserere, excæcare, ingrauare, in tẽtationẽ inducere: dare; miscere, immittere spiritum compunctionis, spiritum soporis, spiritum uertiginis, operationem aut potius efficaciam erroris ut credant mendacio. Item cõuertere cor in malũ et excitare odiũ ut dolum faciãt etc. Hæc certè et alia his similia, quæ à Deo fieri leguntur, manifestè non misericordiam Dei, sed iustitiam sed uindictam, significant: & quo uis modo ea faciat Deus, etiam per solam gratiæ subtractionẽ, quam doctores sancti concedunt, nec tu negas: certe ad resipiscentiam non conducit, sed ad proteruiam et contumaciam usq; in finem.

Nec propterea dicimus sicut impij lutherani, quòd Deus immittat malitiam, & ita faciat in nobis aut per nos opus peccati sicut opus uirtutis, ut ita sit opus Dei propriũ Iudæ proditio, sicut Petri conuersio aut Pauli uocatio. Hoc enim horrendum est nimis, quod iurè subdimus anathemati. Illud ergo cum D. Augustino tenemus; sed præ

stat ut eius uerba producam. Postquàm enim de superioribus plures induxit scripturas: Inuenimus inquit, aliqua peccata etiam pœnas esse peccatorum: sicut sunt uasa iræ, quæ perfecta in perditionē dicit Apostolus: sicut est induratio Pharaonis. Hæc ille. Sic etiā ait à Deo inclinatam uoluntatem Semei ad maledicendum Dauid, & conuersam fuisse Roboam uoluntatem similiter, ne consilium admitteret seniorum. Et post similia quædam: Agit.n. inquit, omnipotens in cordibus hominum etiam motum uoluntatis eorum, ut per eos agat quod per eos agere ipse uoluerit, qui omnino iniustè aliqd uelle nō nouit. Deniq;, ueritatis potentia impulsus, uerè & sapienter concludit in hæc uerba: Videte quæ scripta sunt in epistola Pauli Apostoli ad Romanos: Propterea tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiā. Item paulò post: Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Item paulò post: Sicut non probauerunt Deum habere in notitiam, tradidit illos Deus in reprobam mentem, ut faciant quæ non conueniunt. Et ad Thessalonicenses in epistola secunda ait de quibusdā: Pro eo quòd dilectionem ueritatis nō receperunt ut salui fierent, ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati, sed consenserunt falsitati. His & talibus testimonijs diuinorum eloquiorū, quæ omnia commemorare nimis longum est, satis quantum existimo manifestatur, operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum uoluntates quocunq; uoluerit, siue ad bona pro sua misericordia, siue ad mala pro meritis eorū, iudicio utiq; suo aliquando aperto, aliquando occulto, semper autem iusto. Fixum enim debet esse & immobile in corde uestro quia non est iniquitas apud Deum. Ac per hoc quando legitis in literis ueritatis, à Deo seduci homines, aut obtuudi uel obdurari corda eorum: nolite dubitare præcessisse mala merita eorum, ut iustè ista pa-

nota verba Augustini de gratia & lib. arb. cap. 21.

Nota regulam veram

terentur: ne incurratis in illud prouerbium Salomonis: Insipientia uiri uiolat uias eius, Deum autem causatur in corde suo. Hæc ille. Quæ non alia indigent uestra expositione: siquidem ipsa non aliud sunt quàm expositio planissima & clarissima.

Quæ uerò tu ex pietate Origenis adducis, quòd Deus uult omnes homines saluos fieri, et non uult mortem peccatoris, & nemini claudit gremium, modò pœniteat & ingemiscat: nihil ad hos pertinet, qui iam iudicati sunt, et in numero uiatorum non sunt ut queant legitimè pœnitere & ingemiscere. Quòd item ait B. Thomas esse erroneum asserere, dari aliquod peccatum in hac uita, de quo quis pœnitere non possit, tùm quia ab homine auferretur liberum arbitrium, tùm quia derogaretur uirtuti gratiæ: indiget intelligẽtia sana. Certũ est enim neminem posse fructuosè pœnitere absq; auxilio gratiæ Dei: Et tamen non derogatur per hoc libero arbitrio. Si quis ergo diceret, posse hominem absq; Dei gratia per liberum arbitrium resipiscere: hæresim damnatam diceret. Hæc est igitur uera: De quolibet peccato potest quis pœnitere si Dei gratia illi non desit. Et idcò erronea censetur hæc opposita: De aliquo peccato quis, etiam Dei gratia adiutus, pœnitere non potest. Sic enim Dei gratiæ et libero arbitrio, quod Dei gratia adiuuatur, derogaretur. Vnde benè cõcluditur per D. Thomam, quòd omne peccatum in hac uita per pœnitentiam uerã deleri potest. Sed illud in quæstione uersatur, utrum quilibet pœnitentiam ueram habere possit. Certè ex se ipso nemo habere potest. Quòd si gratia priuatus, etiam obduratus fuerit, id est, desertus à Deo, sicut nonnullis ob ipsorum insigne peccatum aut duritiam contingere iam probauimus: simpliciter dici potest, eum talẽ pœnitentiam uerã habere non posse. Et hæc ad D. Thomam, qui alijs locis pro nobis militat.

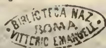
Non puto igitur esse negandum, quosdam in hac uita perfectos esse

in malitia & odio Dei, quos et uersa uice odio perfecto Deus odit, ut habeat iam in secreto suo iudicio pro damnatis, & hos rectè dixit B. Ambrosius, *præparare Deũ ad interitum, sicut & bonos præparat ad coronam: sed in hac uita utitur eorum malitia & contumacia in aliquod bonum, ut dictum est: sicut è conuerso habet & nonnullos perfectos pro beatis & iam comprehensoribus secũdum certissimam spem, quorum tamen opera utitur in hac uita ad aliorum conuersionem & clarificationem suæ gratiæ in illos.*

Neq; uerò huius rei notitia atq; prædicatio noxia est si prudenter prædicetur ut alibi scripsi: sed temperandus est sermo, ut id agat exhortator, quò & nemo in desperationem inducatur, nec tamen tanta tamq; fallaci spe alatur qui est in peccatis, ut putet in sua esse potestate & uelle resurgere, et tunc quando uoluerit, id illi accidere. Quot *enim sunt qui usq; ad ultimum diem mortis expectant, perpetuò licenter peccantes, ut tunc conuertantur? Sed quot sunt ex his tandem qui falluntur? Ideo non oportet huic falsæ spei atq; irrationabili suffragari.* Nec *tamen cùm ad particularem descenditur quamuis insignẽ peccatorem, nos qui Dei iudicia ista quæ in sua continet potestate nescimus, debemus reijcere & à spe deterrere, sed omnibus polliceri misericordiam* Dei *uberem, quæ non repellit suppliciter ad se clamantes.* Non *est enim hominis eum signare qui talis est, id est, quem* Deus *despexerit.* Et *cùm sit iam de hoc actum quisquis is fuerit, non est metuendum ne illius correctioni obsit hæc prædicatio, qui iam corrigi nequeat. Porrò qui talis non fuerit, deterrebitur à peccato potius hac prædicatione, quàm in desperationem conijcietur, si audierit quòd nemo seipsum debeat iudicare talem, sed id semper agere quod in se est, ut sese à peccato explicet atq; euellat, ne fortè talis aliquãdo fiat.* Nam *& hoc ad gloriam* Christi *pertinet, ut qui respuerint misericordiam,*

& sanguinem testamenti reprobauerint, iam perfecti ad interitum; Dei iudicio uasa contumeliæ fiant. Et hæc circa hanc quintam disceptationem existimo satis esse.

Ad omnia de quibus, in tuis hactenus publicatis scriptis, abs te reprehendor mi frater, ita mi hi uideor planè ac dilucidè respondisse; ut facile, nisi mentis oculos amiseris, queas agnoscere, uniuersam disputationem tuam scatere calumnijs euidentibus atq; erroribus: ut nunc tuum sit iam honori tuo consulere, nõ errores erroribus, et calumnias calumnijs addendo (quandoquidem alio pacto mendacia defendi non possunt) sed gloriosius ad ueritatem respiciendo, & illam ingenuè confitendo. Sic.n. Deo satisfacies et fratri tuo et cæteris hominibus corám Deo, qui falli technis aut astu ullo nõ potest: quod nisi animositatem quandam, qua multi prædicant te teneri, deposueris frater, profectò efficere nõ poteris. Ego uerò, ut qui te fraternè admonuerim, lauero manus meas ab hoc delicto, & curabo orationibus et sacrificijs sinceram erga te et omnes homines seruare pacem & charitatem.

Benedictus Deus.

Errata Impreſſoris corrigenda.

charta	pagina	uerſu			
9	2	14	igitur tam audacter	lege	tam audacter
13	1	11	ſpecialem		ſpeciale
17	2	11	dicuntnr		dicuntur
21	1	19	rut		runt
25	2	14	enim B. Ambroſius		B. n. Ambroſius
28	1	5	ordinaret in talem, finem ad, quem præuia diſtingue comis hoc pacto ordinaret in talem finem, ad quem, præuia		
28	1	7	sequnturos		sequuturos

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S.

Omnes ſunt duerniones.

Terminatum Romæ in officina Antonij Bladi Cameræ
Apoſtolicæ Impreſſoris, Die nona menſis
Martij, Anno Domini

M. D. LI.

